

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI (DİSİPLİNLER ARASI) BİLİM DALI**

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN, ŞİDDETİ UYGULAYAN VE
MEKÂN BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: KATLEDİLMİŞ
KADINLAR ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AYŞEGÜL AKGÜL

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI (DİSİPLİNLER ARASI) BİLİM DALI**

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN, ŞİDDETİ UYGULAYAN VE
MEKÂN BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: KATLEDİLMİŞ
KADINLAR ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AYŞEGÜL AKGÜL

DOÇ. DR. ÖRGEN UĞURLU

**Tezin Kabul Edildiği Enstitü ve Yönetim Kurulu Karar ve No:
02.06.2021/12**

KOCAELİ 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE MEKÂN İLİŞKİSİ.....	12
1.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET.....	12
1.1.1. Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsallaştırılması.....	12
1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Türleri	17
1.1.3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Tarihçesi.....	22
1.1.3.1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Gelişmeler	22
1.1.3.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Türkiye'deki Gelişmeler.....	26
1.2. KADIN VE MEKÂN İLİŞKİSİ.....	34
1.2.1. Cinsiyetlerden Bağımsız Olarak Mekânı Kavramsallaştırmak.....	34
1.2.2. Mekânın Toplumsal Cinsiyetle İlişkilendirilmesi.....	36
1.2.3. Mekânı İktidar ve Patriarkal Sistem Üzerinden Okumak.....	40
İKİNCİ BÖLÜM	
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEM	44
2.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	44
2.2. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ	44
2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	46
2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	46
2.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	48
2.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	50
2.7. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI.....	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	54
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA	82

ÖZET

Kadına yönelik şiddet olgusu en önemli insan hakları sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Şiddetin nedenleri, ortaya çıkışı ve çözümüne dair birçok kuram ortaya atılmakla birlikte kadına yönelik şiddet sorununun kökeninde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yer almaktadır. Erkeğin kadından üstün görüldüğü ataerkil toplumlarda eril şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirerek ataerkil sistemin de kendisini koruyup devam ettirmesindeki en önemli tahakküm araçlarından biridir.

Kadına yönelik şiddet olgusunun çözümüne yönelik olarak ülkeler hem yasa düzeyinde hem de bu yasalara uygun olarak stratejik eylem planlarında birçok düzenlemeye gitmektedir. Bu düzenlemelerden en önemlisi 2011’de İstanbul’da imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’dir. İstanbul Sözleşmesi uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan, onaylayan ülkeler açısından bağlayıcı ve bağımsız bir denetim mekanizması kurulmasına yer verilen ilk sözleşme niteliğindedir. Türkiye sözleşmenin ilk imzacısı devlet olmakla birlikte medyaya hemen her gün kadınların evlerinde, sokaklarda, işyerlerinde eşleri, sevgilileri ya da aile bireylerinden biri tarafından şiddetin farklı şekillerine maruz bırakıldığı hatta katledildiği haberleri yansımaktadır.

Bu çalışma “Kadınlar en çok kimler tarafından ve hangi mekânlarda katledilmektedir?” sorusundan hareketle İstanbul Sözleşmesi sonrasında ulusal basında yer alan iki gazetede ki haberlerin içerik analizi yöntemiyle incelenerek hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet, Mekân, Kadın Cinayeti

ABSTRACT

The phenomenon of violence against women continues to exist as one of the most important human rights issues. Although many theories have been put forward on the causes, emergence and solution of violence, gender inequality is at the root of the problem of violence against women. In patriarchal societies where men are seen as superior to women, male violence is one of the most important means of domination in the patriarchal system to protect and maintain itself by reinforcing gender inequality.

Regarding the solution of violence against women, countries make regulations both at the law level and in their strategic action plans in accordance with these laws. The most important of these regulations is the Council of Europe Convention on Prevention of Violence Against Women and Domestic Violence and Combating Against These, which was opened for signature in Istanbul in 2011. The Istanbul Convention is the first convention in international law that includes the establishment of a binding and independent inspection mechanism that have sanction power on violence against women and domestic violence for the countries. Although Turkey is the first signatory state of agreement, almost every day, news is reflected in the media that women are subjected to different forms of violence, or even murdered, by their spouses, lovers or family members in their homes, streets, workplaces.

This study was prepared by analyzing the news in two newspapers published in the national press after the Istanbul Convention by using content analysis method, based on the question "By whom and in which places are women murdered the most?"

Keywords: Violence Against Women, Space, Femicide

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve yürütmüş olduğum tez yazım sürecinde, her daim bilgisine başvurabildiğim, ne zaman tükendiğimi hissetsem hep başka bir alternatifle önümü açan, gidilecek yolların hiç bitmeyip hep var olduğunu gösteren ve benim için bir danışmandan çok daha fazlası olan sevgili hocam Doç. Dr. Örgen UĞURLU'ya sabrı, tecrübesi, şefkati ve dostluğu için sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Dünyanın her neresinde olursak olalım kadın olarak doğup büyümenin sancılarını yaşarken kendim olmayı öğreten ve her ne yapacaksam iyilikle yapacağıma olan inançlarıyla hep yanımda yürüyen annem Züleyha AKGÜL ve anneannem Satı İŞLİ'ye, tez yazma sürecinde hayatımı kolaylaştırmak adına emeğini hiç esirgemeyen kız kardeşim Nurgül AKGÜL'e ve desteklerini bir an olsun eksik hissetmediğim tüm aileme teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans sürecinde başka başka deneyimler yaşarken dünyayı farklı bir yerden anlamamı sağlayan, paylaşmaya ve dayanışmaya dair yeni anlamlar kazandığım, kan bağımlı olmasa da kız kardeşlerim olduğunu bildiğim tüm arkadaşlarım iyi ki varlar. Hiçbir kadının kirpiği yere düşmesin umut ederim.

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

%	:	Yüzde
‰	:	On binde
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AK	:	Avrupa Konseyi
BİANET	:	Bağımsız İletişim Ağı
BM	:	Birleşmiş Milletler
CEDAW	:	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
CEİD	:	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
COVID-19	:	Yeni Koronavirüs Hastalığı
FRA	:	European Union Agency For Fundamental Rights (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı)
KCDP	:	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu
KSGM	:	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OHCHR	:	Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği)
ŞÖNİM	:	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UN WOMEN	:	The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi)
vb.	:	Ve benzeri

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Medyada yer alan kadın cinayeti haberlerinin yıllara göre dağılımı	54
Grafik 2: Toplam kadın nüfusu, KCDP verileri ve medyada yer alan katledilmiş kadınların yıllara göre dağılımı	57
Grafik 3: 2011-2020 Yılları arasındaki medyaya yansıyan öldürülen kadınların yaşlarına göre dağılımı	58
Grafik 4: Medyada yer alan katledilmiş kadınların medeni durumlarına göre dağılımı	59
Grafik 5: Yıllara göre katledilen kadınların medeni durumlarının dağılımı	60
Grafik 6: Medyada yer alan haberlere göre kadınların katledilmeden önce maruz kaldıkları şiddet türleri	61
Grafik 7: Kadınların medeni durumlarına göre katledilmeden önce gördükleri şiddet türlerinin dağılımı	62
Grafik 8: Medyada yer alan cinayet haberlerinin illere göre dağılımı	63
Grafik 9: 2011-2019 Yılları arasındaki cinayet haberlerinin kadınların katledildiği mekânlara göre dağılımı	66
Grafik 10: Kadınların medeni durumlarına göre katledildikleri mekânların dağılımı	67
Grafik 11: Kadınların medeni durumlarına göre katledildikleri mekânların dağılımı	68
Grafik 12: Medyada yer alan kadın cinayetlerinin faillere göre dağılımı	69
Grafik 13: Kadınların faillerine göre katledildiği mekânların dağılımı	70
Grafik 14: Katledilmiş kadınların medeni durumlarına göre faillerin dağılımı	71
Grafik 15: Mekân olarak özel alanda katledilen kadınların katledildikleri mekânların genel toplamına göre dağılımları	72
Grafik 16 : Özel alanda katledilen kadınların medeni durumlarına göre dağılımı	73
Grafik 17: Özel alanda katledilen kadınların faillere göre dağılımı	74
Grafik 18: Kocası tarafından katledilen kadınların diğer faillerce katledilen kadınlara göre dağılımları	74

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Medyaya yansıyan kadın cinayeti haberlerinin illerin kadın nüfusuna göre oranı	64
---	----

GİRİŞ

Tarihten bugüne tartışılabilen şiddet olgusu, en önemli evrensel sorunlardan biri olmakla birlikte hala çözüm üretilemeyen karmaşık bir kavramdır. Erkeğin ve erkeklerin oluşturmuş olduğu gerek kültürel normlar gerekse yasaların kadınların bedenleri, emekleri, özgürlükleri ve yaşam hakları konusunda kurmuş oldukları tahakküm bilindiği haliyle ilkçağ uygarlıklarından beridir süregelmektedir. Eric Berkowitz (2013: 20-22) cinsel pratiklerin devletlerin yasa metinlerinde nasıl yer alıp şekillendirildiğini içeren çalışmasında, kadınların erkekler tarafından kontrol edilip cezalandırılmasına dair uygulamaların Eski Ahit'in de öncesinde Babiller'in Hammurabi Kânunlarına, hatta daha da geriye gidildiğinde Asurlular'dan Sümerler'e kadar eskiye dayandığını ortaya koymuştur.

Şiddetin nedenleri, türleri, yaşanma sıklığı gibi birçok konuda farklı araştırmalar yapılarak bu sorunla başa çıkma amacıyla ülkeler ulusal ve uluslararası düzeyde eylem planları hazırlamakta ve yasal düzenlemeler oluşturmaya devam etmektedir. Tüm bu çabalar şiddet olgusuyla baş etme de belli bir yol kat edilmesini sağlamakla birlikte olguları değerlendirirken zaman ve mekân boyutundan ayrı bir değerlendirmenin sonuca ulaşmada eksik kalacağı gerçeği karşımızda durmaktadır. Şiddetin nedeni ve türü kadar mekânına göre yeniden ve farklı şekillerde tekrar üretilebildiğinin göz önünde bulundurulması yani fail-şiddet-mekân ilişkisini anlamak, gerek yasa düzenlemeleri boyutunda gerekse toplumsal pratiklerde daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Her ne kadar Hannah Arendt, Engels'ten ödünç aldığı yaklaşımla şiddetin iktidar, güç ve kuvvetten farklı olarak daima araçlara muhtaç olduğunu belirtse de (2014: 10), şiddet olgusu yalnızca fiziksel içerik taşımaz. Psikolojik, ekonomik ve cinsel gibi farklı türleri olan şiddet olgusu, yoğunluklu olarak "saldırgan" davranış biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle şiddet: Baskı ve güç uygulayarak kişilerin bedensel veya ruhsal yönden zarar görmesine neden olan

bireysel ya da toplu davranışların tümü olarak tanımlanmaktadır (Dişsiz ve Hotun Şahin, 2008: 50).

Erkek egemen toplumsal yapıda toplumsal cinsiyet rolleri, erkeğin iktidarını sürdürmesinin aracı olarak şiddetin kullanımını yapılandırmaktadır. Erkeğin güçlü ve kadının zayıf olması üzerine kurgulanan toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadını baskı altında tutmayı ve erkeğin kadının üzerinden toplum gözünde üstünlük kurmasını amaçlamaktadır. Toplumsal cinsiyet düzeninin erkeği kadından üstün olarak gördüğü toplumlarda şiddet hem erkeğin iktidarını sürdürmesinde hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini devam ettirmede kullanılan bir eylemdir (Öztürk, 2013: 196-197).

İktidar kavramı en genel tanımıyla bilinçli bir nesneleştirme sürecini içermektedir. Gerek canlı gerekse cansız doğayı kendisinden daha basit bir varlık olarak nesneleştirme hakkını kendinde gören insan, kendi türdeşleri arasında da aynı ilişkiyi kurarak “daha güçsüz veya daha basit” olarak nitelediği insanları da nesneleştirme hakkını kendisinde görmektedir (Esgün, 1999: 25-26). İhsan Çetin’in (2014: 55) 2013 yılı Eylül ayını içeren Türkiye’deki kadın cinayetleriyle ilgili çalışmasındaki bulgular da erkek şiddetindeki iktidar kurma sürecini desteklemektedir. Bu cinayetlerin nedenlerine bakıldığında bu cinayetlerden yalnızca biri geleneksel değerler kapsamında ele alınabilecekken diğer cinayetlerin nedenleri kadınların kendi hayatlarına dair aldıkları kararlarla ilişkilidir. Kadınların irade beyanında bulunarak içinde oldukları koşullara ilişkin itirazları katledilmelerinin birincil nedenidir.

Walby (1989)’e göre eril şiddet, sadece birkaç adamın kişisel psikolojik problemlerinden kaynaklanan bir eylem olmanın ötesinde, ataerkil sistemin temel yapı taşlarından biridir. Gündelik hayat pratikleri içerisinde fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddet biçimleri şeklinde erkeğin kadın üzerindeki gücünü sergilemesini sağlarken diğer taraftan asimetrik güç ilişkilerinin var olduğu kültürün bir parçası olarak toplumun tüm kesimlerinde ataerkiyi devam ettirmektedir. Kadınların yaşamın her alanındaki eylemleri ise bu güç pratiği içerisinde belirlenmektedir. Kadınların devlet kaynaklarına ve devletin gücüne ulaşmakta zorlanması, başka bir deyişle

devletin kadına yönelik şiddete ilişkin müdahalesinin yetersizliği, bir anlamda şiddete devlet tarafından göz yumuluyor olarak anlaşılabilir.

Devletler, iktidar pratikleri bağlamında cinsiyet ve şiddete ilişkin uygulamaları ile hegemon-egemen yapılarını eski çağlardan beri sürdürmektedir. Eski Yunan ve Roma dönemlerinde eşcinsel ilişkiyi yasaklayan bir hüküm yer almamasıyla birlikte bireyler “erkek” yani “yurttaş” olmaları üzerinden değerlendirilmektedir. Yani kişilerin cinselliklerini sürdürürken aktif ya da pasif rol oynamaları temel belirleyicidir çünkü “erkek” demek kadın ya da kölelere yapılan cinsel hareketlerin yapılamayacağı kişiler demektir. Öyle ki, Roma kanunlarınca yurttaşlara verilen “bedeni koruma hakkı” köleyle özgür bireyi birbirinden ayırmakta ve buna göre bir fahişe tecavüze uğradığında şikâyet etme hakkı bulunmamaktadır (Berkowitz, 2013: 74-82). 15. yüzyılda Fransa’da bir tecavüz olayı yaşanıp kurban alt sınıftan bir kadın olduğunda, belediye yetkililerinin pratikteki uygulamalarında suç muamelesi görmemektedir. Bu şekilde tecavüz devlet desteği bulurken, feodalizme karşı örgütlenen sınıf mücadelesi de zedelenmiştir. 16. ve 17. yüzyıla gelindiğinde ise kadınlar, devletlerin uygulamış olduğu politikalarla kendi bedenleri üzerindeki söz hakkını yitirmiş, kapitalist üretimin hizmetine sunulmak üzere rahimleri erkeğin ve devletin hükmettiği bir kamusal alana çevrilmiştir (Federici, 2012: 75-133).

Günümüze gelindiğinde, Walby’nin devlet müdahalesinin yetersiz kalmasıyla yapılandığını belirttiği erkek şiddetine ilişkin görüşü, Çiğdem Toker’in 23 Kasım 2020’de Evrim Kepenek’e verdiği röportajda desteklenmektedir. Toker: “*Toplumdaki erkek egemen yapı, şiddete onay veren dinsel, bu dinselliğin toplumsal yapıdaki ağırlığı ve bunları her gün yeniden üreten ‘erkek’ siyaseti şiddetin sorumlusudur. İktidarın ülkeyi yönetme tarzı ve kullandığı dil şiddetin çoğalmasına hizmet etmektedir.*” ifadesiyle bir adım daha ileri giderek erkek şiddetinin oluşumunda devlet aktörüne daha çok dikkat çekmiştir (Bianet). 15 Ekim 2020’de 1000’e yakın kadın kuruluşundan oluşan Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması: 2020 Kadın Hakları Deklarasyonu’nun yayınladığı bildirmede “*Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddet, birbirinden çok farklı siyasi görüş, dini inanç ve kültüre bağlı birçok hükümet ve grupların söylem ve eylemlerinde öne çıkmaktadır. Bu devlet ve devlet dışı aktörler, diğer farklılıklara rağmen kadın düşmanlığı, homofobi ve transfobi içeren aynı*

ataerkil ideolojide birleşmektedir.” ifadesi yer almaktadır. Yani kadınların insan hakları ihlallerinin özü olarak, devlet ve diğer aktörlerin ataerkiyle ilişkisine vurgu yapılmıştır. (SES Eşitlik, Adalet, Kadın Platformu).

Kadının insan hakları ihlallerini inceleyen CEDAW Komitesi’nin 23 Sayılı Tavsiye Kararı’nda yer bulan “*Her zaman, insan faaliyetlerinin kamusal ve özel alanlarının birbirinden ayrı olduğu düşünülmüş ve söz konusu alanlar bu düşünceye uygun olarak düzenlenmiştir. Kadınlara her zaman özel ya da evle ilgili alanlarda yer verilmiş, kadınlar üremeye ve çocukların yetiştirilmesiyle görevlendirilmiş ve tüm toplumlarda bu faaliyetler küçümsemiştir. Öte yandan, saygı gören ve önemsenen kamusal hayat, özel ve evle ilgili olanların dışında kalan pek çok faaliyeti kapsamaktadır. Tarihsel olarak erkekler hem kamusal hayata hükmetmiş hem de kadınları özel alana hapsedmek ve ikincil dereceden muameleye tabi kılmak için iktidarlarını kullanmışlardır.*” cümleleri patriarkal sistem ve şiddet ilişkisini anlamada önemlidir (TBMM). Öyle ki, 1997 yılında yayınlanmış bu kararın vurgusu her ne kadar özel ve kamusal alana dair kadınların maruz kaldığı ayrımcılığı ortaya koymak olsa da tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 süreciyle birlikte özel alana kapanmanın kadınlar açısından bir anlamda şiddete daha fazla maruz kalma gerçeği olduğu anlaşılmıştır. Pandemi nedeniyle eve kapanmaların olduğu süreçte yapılan çalışmalar, evin herkes için yaşanabilir güvenli bir alan olmadığını göstermiştir. Ev ve aile kavramlarına ilişkin idealize edilip atfedilen tüm özelliklerin, özellikle iktidar dinamikleri ve istismarcılar tarafından bozularak altüst olabileceği görülmüştür. Her ne kadar İçişleri Bakanlığı, kadın cinayeti oranlarının bir önceki yılın ilk üç ayına göre %22 oranında azaldığını belirtse de aile içi şiddet vakaları 2020 Mart ayında 2019 Mart ayına göre artış göstermiştir (Tarih Ekonomi ve Siyaset Araştırmaları Derneği). Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi’nin 3-8 Nisan 2020 tarihleri arasında 28 kentte yaşayan kadınla görüşerek yaptığı araştırmanın sonucu Türkiye’de kadına yönelik şiddetin %27,8’lik bir artış gösterdiğiidir. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi tarafından hazırlanan “COVID-19 Kadınlara Yönelik Şiddetin Sonlandırılması” adlı rapor da tüm dünyada benzer bir sürecin hâkim olduğunu göstermektedir. Rapora göre Fransa’da ev içi şiddet şikâyetlerinde %30; Arjantin’de ev içi şiddete ilişkin acil durum aramalarında %25; Kanada, Almanya, İspanya, İngiltere ve ABD’de ev içi şiddet ve akabinde acil sığınak talepleri artmıştır (akt. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi).

Günümüzde her üç kadından biri, yaşamının herhangi bir döneminde, en az bir kere fiziksel, cinsel, ekonomik ya da duygusal-psikolojik şiddet yaşamaktadır (Dündar ve Demiray, 2016: 72). Ayrıca şiddete ilişkin yapılan araştırmalarda bireyler mahremiyet algısı, korku, utanma gibi farklı nedenlerle ev içi şiddeti saklama eğilimi sergilemekte ve yaşanan şiddetin boyutu tam olarak ortaya konulamamaktadır. Yine de kentleşme oranındaki artışla beraber kadınların kamusal alanda görünürlüğünün artması yani özel alanın dışına çıkmaya başlayan kadının toplumsal mekânları da daha yoğun bir şekilde kullanmaya başlamasıyla şiddet olgusu da daha görünür bir hal almıştır.

Kadının kamusal mekânda görünürlüğünün artması ile daha önce kapalı ve mahrem olan özel alanda, kapalı kapılar ardında yaşanan ve gizlenip örtülen şiddet, toplumun gözleri önünde yaşanan bir hale bürünmüş ya da kadının özel alan sınırlarının dışına çıkma ısrarı ona yönelik şiddeti türlendirerek artırmıştır. Göz önünde olanın fark edilir olması, kuşatılmış eril yönetimler, yargılamalar ve anlayışlar içinde çok da hızlı gerçekleşme de pek çok bilimsel çalışmaya konu olmuştur. Örneğin 1977'de İngiliz sosyolog Jalna Hanmer tarafından yazılan ve bu araştırma alanının kurucu metinlerinden biri olarak sınıflandırılabilir makale bu sorunun öncülüğünü yapmıştır (Hanmer, 2012). Makale, erkeklerin kadına yönelik şiddetlerinin, diğer söylemlerle eril şiddetin kadınlar üzerinde uyguladıkları sosyal kontrolün bir yöntemi olarak kavramsallaştırılmasını önermiştir. Toronto Üniversitesi'nden Carolyn Strange'nin (2003) ise 1890-1920 yılları arasında Avustralya'da eşi ya da sevgilisi olan erkek tarafından katledilen 64 kadının katlediliş ve eril adalet eliyle erkeklerin aldıkları cezayı araştıran çalışması, tam da bu kamusallaşma dönemine bakmaktadır.

Eril adalet, yalnız ceza verirken değil hem yargılarken hem de yargılama sırasında dayanağını oluşturan yasaları koyarken hegemon-egemen halini korumaktadır. Delphine Lacombe, 2012 yılında yayımlanan çalışmasında 1979-1996 yılları arasında Nikaragua'da yaşanan kadına yönelik şiddet ve katledilme olaylarını incelediği araştırmasında kadına yönelik erkek şiddetini gizleme araçlarını ifşa ederken görünürlüğünü sağlamanın yollarını tartışmaktadır. Savaşların ve siyasi

rejimlerin kadına yönelik şiddeti nasıl yaygınlaştığını anlatan çalışma, bu şiddetin yetkililerce hiç değilse kınanması gerektiğini aksi halde kadınların sesinin duyulmayacağını, bunun da eylemi meşrulaştıracağını savunmaktadır. Bu çalışmasının ardından Lacombe, 2018 yılında ilkinin devamı niteliğinde olan ikinci çalışmasını kaleme alır ve toplumsal cinsiyete dayalı cinayetlerin yasalar eliyle nasıl meşrulaştırıldığını yine Nikaragua örneği üzerinden, bu kez 1990-2017 yılları arasında yaşanan şiddet olaylarına odaklanarak aktarır. Şiddeti meşrulaştırma araçlarından birine de Christelle Hamel ve Alice Debauche eril şiddeti konu alan çalışmalarında yer vermektedirler (2013: 6). Çalışmada şiddet olgusunun, özellikle aile içinde yaşandığında, bunun “aile dramı” şeklinde topluma sunulmasının yaşanan şiddeti “dram” sözcüğü ile örtmeye çalışmak olduğunu vurgulanmaktadır.

Dicle Koğacıoğlu da 2009 yılındaki “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri” adlı çalışmasında geleneklerin yargıya olan etkisini ve Hamel ve Debauche’nin çalışmasındaki “dram” sözcüğünün sağladığı örtme işlevini, “namus cinayeti” kavramı üzerinden tartışmaktadır. Gelenek söylemi ve ataerki arasındaki ilişki hukukun ceza verirken cinsiyeti ele alış biçimiyle görülmektedir. Ceza Kanunu’nun 2004 yılı öncesinde “namus cinayetini” hafifletici bir sebep olarak ele alırken yine geleneklere dayalı “kan davası” suçlarında cezanın ağırlaştırılması, yani mağdurun cinsiyetinin yasaların oluşumunda ne kadar önemli bir etken olduğu örneğiyle açıklamaktadır. Koğacıoğlu’nun çalışmasında yapmış olduğu temel vurgu, bir gelenek problemi olarak ele alınan namus cinayetleri, hayatlarına müdahale edilenlerle bu müdahaleyi gerçekleştiren iktidar grupları arasındaki kaynak paylaşımını perdelemekte; ayrıcalıklı grupların gelenek söylemleri üzerinden yapmış olduğu nesneleştirme ile ataerki ve iktidar ilişkisinin görünmez kılındığıdır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte haberleşmeyi kolaylaştırıp yaygınlaştıran yazılı ve görsel basın da kadına yönelik şiddetin hem bir mücadele hem de yeniden üretme aracı olmuştur. Bu çalışmanın kapsamı yazılı ve görsel basında yer alan haberlerin söylem analizini içermese de toplumsallaşmamızın en önemli unsurlarından biri olan ve kamusal alan etkinliği olarak da tanımlanabilen kitle iletişim araçlarının yönetiminden haberin kurgusuna, sunumuna kadar eril olduğu bir sır değildir. Haber, erkek gözüyle, erkekler hakkında ve onlar tarafından oluşturulan bir kurgu ve olgudur.

Bu eril yapı haberi yapan, derleyen ve sunan kişi ya da kurumları aşarak haberin genel söylemini dahi belirlemektedir (Dündar ve Demiray, 2016: 76).

Yazılı ve görsel basının kullandığı eril dilin kadına yönelik şiddeti meşrulaştıran bir tutum içinde konuyu ele aldığı da söylenebilir. Şiddeti meşrulaştıran tutuma ilişkin olarak Türkiye’de Radyo Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneği arasında imzalanan Yayıncılık Etik İlkeleri Sözleşmesinde; “*şiddeti teşvik etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek, kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak, yayınlarda cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek*” temel ilkelerden bir olarak kabul edilmiş ve Medya Derneği’nin hazırladığı etik ilkeler belgesinde “*haberler, hiç bir şekilde kışkırtıcı veya ayrımcı bir dil kullanmamalıdır*” maddesi yer almıştır. İlk anda olumlu adımlar olarak görülebilecek bu iki metnin dili, konuya yaklaşımın bile hala eril bakış ve dilden sıyrılmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Metin o kadar erildir ki sorunu bile “kadın sorunu” olarak görmekte ve kadına ait kılınan soruna karşı erkek medya duyarlı olmaya davet edilmektedir. Metin kendi özünde kadını nesneleştirip sorunu cinsiyetleştirirken ayrımcılığa, aşağılama ve önyargılara yer verilmemesini ifade eden cümleleri metnin amacı ile çelişmektedir. Kişi ve kurumların zihinlerin ataerkil ideoloji ile çepeçevre kuşatıldığını gösteren bu metinler, işaret ettikleri soruna ilişkin çözümü belki farkında olmadan yarattıkları bu algı ile zorlaşmaktadırlar (Görgün Baran ve diğerleri, 2017: 113).

Yazılı ve görsel basının bu eril dil ve yaklaşımı yeni olmamakla birlikte ilk kez 1995 yılında Pekin’de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansında gündeme alınmıştır. Kadınların dengeli ve klişeleşmiş olmayan görüntülerinin yaygınlaştırılması, aşağı konumda ve cinsel obje olarak sunulmasından kaçınılması, kadına ve çocuğa yönelik şiddeti önlemek için yasaların çıkartılması stratejik birer hedef olarak kabul edilmiştir. Yapılması gerekenler konusunda ise hem hükümetler ve hem de kadının ilerlemesine ilişkin oluşturulan ulusal mekanizmalar sorumlu tutulmuştur (TBMM, 2019).

Yazılı ve görsel basında yer alan kadınların bir erkek tarafından katledilişine ilişkin haberler, eril kurgusuna karşın ve kimi zaman bu kurguyu da incelemeye alarak

gerek yabancı ülkelerde gerekse Türkiye’de yapılan çalışmalarda araştırma konusu olmuştur. Örneğin Sutherland ve diğerleri 2019 yılında yayımlanan “Avustralya’da Ana Akım Haberlerde Kadına Yönelik Şiddetin Haberleştirilmesi (Mediated representations of violence against women in the mainstream news in Australia)” başlıklı makalelerinde Avustralya’daki ana akım medyanın kadına yönelik şiddeti, şiddet oranlarının azaltılması ve bunun sonucunda ortadan kaldırılmasında taşıdıkları önemi araştırma konusu yapmışlardır.

Avustralya’nın üç eyaletinde dört ay boyunca toplanan kadına yönelik şiddet haberleri gazetelerden, televizyon ve radyo yayınlarından ve çevrimiçi haber sitelerinden alınmıştır. Haber bültenlerinde toplumdaki kadına yönelik şiddetin yerini güçlendiren veya bunlara karşı duran sosyal ve kültürel normların değiştirilmesine yönelik ilerlemenin ölçülmesinin önemli bir gösterge olduğunu savunan çalışma, ana akım medya tarafından kadına yönelik şiddetin haberleştirilmesinin kapsamı ve niteliği ile ilgili tablolar oluşturmuştur. Şiddetin türü ve işleniş şekli ile birlikte haberlerin sayfanın neresinde (ana sayfa, köşe yazısı gibi), kaç satır ile sunulduğu, aynı konunun kaç ajansta yer aldığı gibi veriler ışığında yürütülen tartışmada kadınların en çok fiziksel şiddete uğradıkları, ekonomik şiddetin daha nadir görüldüğü ve şiddetin temelinde ise erkeklerdeki kadın düşmanlığının yattığı ortaya konulmuştur. Haberlere yönelik içerik analizlerinin yapıldığı çalışmada şiddetin yaşandığı mekâna yer verilmezken haberlerde şiddete uğrayan kadınların nereden yardım alacağı konusunda bilgilerin nadiren yer aldığı, bulgular arasındadır. Şiddeti yaşayanların, şiddet karşıtı aktivistlerin ve diğer uzmanların his ve düşüncelerinden çok, eril bakışın yansıması sonucu yasalara, siyasi ve cezai adalet bakış açılarına orantısız bir vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Sutherland ve diğerleri, 2019).

Yıldırım ve Dudu ise “Farklı Yayın Politikasına Sahip Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddetin Sunumu” başlıklı çalışmalarında (2014: 23-50) ulusal basında konunun nasıl yer aldığına dair derinlemesine içerik analizi yapmışlardır. Çalışmalarında 1 Ocak- 22 Mayıs 2013 tarihleri arasında çıkan ulusal basında ciddi ve popüler olarak bilinen farklı ideolojik aidiyetleri olan üç farklı gazetenin toplamdaki 402 sayısında yer alan 312 kadına yönelik şiddet haberi analiz edilmiştir. Sonuç olarak bu üç gazetenin de kadına yönelik şiddeti, münferit adli olaylar olarak ele aldığı, bazı

kategorilerde farklılaşmakla birlikte eylemlerin kökenindeki toplumsal yapıya dair bir vurguda bulunulmadığı ve bununla birlikte toplumda hâkim olan ataerkil düşünce yapısını besler nitelikte oldukları bulgusunu elde etmişlerdir. Tekeli (2016), Gürses (2017), Köse ve Coşkun (2018) çalışmalarında farklı medya kanalları üzerinden kadın cinayetlerinin haberleştirilmesini ele almışlardır. Bu üç çalışmanın ortak özelliği cinayetlerin haberleştirme şeklini ve medya etiğini içerik ve söylem analizi yaparak incelemeleri sonucunda şiddetin pornografisinin yapıyor olduğu, okuyucu ve izleyici açısından ikincil bir şiddetin üretildiği, cinayet haberleri sunulurken şiddetin sadece bireyler arası ilişkilere ve bazı geleneksel kavramlara indirildiği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden örüldüğü sonucuna ulaşmalarıdır.

Kadına yönelik şiddet ve kadınların bir erkek tarafından katledilmesi çeşitli çalışmalara konu olmasına karşın bu katledilmenin gerçekleştiği mekânlar üzerine odaklanan çalışmalar son derece kısıtlıdır. Barbara Spinelli (2011) tarafından hazırlanan “Kadın Cinayetleri ve Avrupa’da Kadın Katliamı. Kadınların Flört Şiddeti Sonucunda Toplumsal Cinsiyet Nedenli Öldürülmeleri (*Femicide and Femicide In Europe. Gender-Motivated Killings of Women as a Result of Intimate Partner Violence*)” adlı çalışmada kadınların kaç yaşındaki bir katil tarafından, hangi şekilde, hangi silahla, nerede öldürüldükleri ya da intihara sürüklendikleri araştırılmıştır.

Spinelli’nin çalışmasına benzer bir içerik Coşkun Taştan ve Aslıhan Küçükler Yıldız tarafından 2009 yılında yapılmıştır. “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler” adlı çalışma, polis ve jandarma kayıtlarına geçen toplam 932 kadın cinayetine dair veri analizinden oluşmaktadır. Bu çalışmada veriler, işlenen cinayetlerin illere göre dağılımı, illerin nüfusuna göre 1 milyon kişi başına düşen cinayet oranları, cinayetlerin işlendiği mekânlar, cinayet silahları, mağdurun yaşı /medeni durumu/ eğitim durumu, failin yaşı/medeni durumu/ eğitim durumu ve faillerin maktule yakınlığı gibi başlıklara ayrıştırılarak analiz edilmiştir.

Ülkemizde benzer bir çalışma daha uzun soluklu Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu tarafından yürütülmektedir. 2010 yılında kurulmuş olan platform, akademik bir metin ortaya koymak yerine ülkemizde işlenen kadın cinayetlerini fail, mekân, cinayetin gerekçesi, mağdurun yaşı, şiddet türleri gibi

değişkenler açısından kadına yönelik şiddet olaylarını çetele olarak tutmakta ve sürekli güncellemektedir. Platformun en önemli özelliği kadın cinayetlerini bir şiddet eylemi olarak değil femisid kavramı içerisinde değerlendirmesidir. *Femisid: Embriyodan cenine, bebekten çocuğa, erişkinden yaşlıya kadar tüm kadın cinsiyetteki bireylerin sadece cinsiyetlerinden dolayı ya da toplumsal cinsiyet kimliği algısına aykırı eylemleri bahane edilerek, bir erkek tarafından öldürülmesi ya da intihara zorlanmasıdır. Femisidler, salt kadın cinsiyetteki insanların öldürüldüğü cinayetler olarak algılanmamalıdır. Nefretle İşlenen bu cinayetlerde, saldırıya uğrayan şey kadın kimliğidir.* Bu kavram, kadına yönelik şiddetin uluslararası sözleşmelerde de geçen ve aslında ataerkil düşünce yapısının beslemiş olduğu toplumsal cinsiyet temelli şiddet tanımını desteklemektedir (KCDP, 2018).

Kadına yönelik şiddete ilişkin veri elde edebilecek platform ve medya raporlarının ötesinde katledilen kadınlar için dijital bir anıt görevi gören “anıt sayaç” ise sadece sayısal veriler içermenin ötesinde her kadın katledildiğinde güncellediği sayacıyla kadınların ismine, hikâyelerine ve neden/nasıl katledildiğine ilişkin verileri de sunarak eril şiddetin yoğunluğuna dikkat çekmektedir (anitsayac.com).

Türkiye’de yıldan yıla kadın cinayetlerinin artıyor olması ve gerek yazılı gerekse görsel basında daha çok yer bulmasına karşın bilimsel araştırmaların kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet, kültür, medyaya yansımaları ve yasalar çevresinde ele alırken, bütün gündelik ve toplumsal faaliyetlerin gerçekleştiği mekân kavramı üzerine yoğunlaşmaması, şiddetin yaşandığı mekânın çoğunlukla araştırma raporlarında yer bulması çalışmanın temel itkisini oluşturmaktadır. Buradan hareketle oluşturulan çalışmanın temel amacı, basına yansıyan kadın cinayeti haberlerinin şiddeti uygulayan ve şiddetin uygulandığı mekân bağlamında incelenmesidir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde şiddet ve mekân kavramları üzerinde yoğunlaşmıştır. Öncelikle bir kavram olarak kadına yönelik şiddet, kadına yönelik şiddetin türleri ve kadına yönelik şiddetle uluslararası ve ulusal düzeydeki mücadele tarihçesi ele alınmıştır. Takip eden kısmında mekân kavramının coğrafya ve sosyal bilimlerdeki karşılığına değinilmiş, 1980’ler itibariyle feminist coğrafyanın da

etkisiyle mekânın kullanımı ve toplumsal cinsiyet ilişkileri incelenmiş ve son olarak da patriarka ve iktidarın mekândaki yansımaları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü yöntem üzerinde durmaktadır. İstanbul Sözleşmesinin imzaya açıldığı tarih başlangıç alınarak yazılı basından seçilmiş gazetelere yansıyan kadın cinayeti haberlerinin içerik analizi yapılarak oluşturulmuştur. Aynı zamanda çalışmanın temel problemi, alt problemleri, kapsam, sınırlılık ve özgünlüğü bu bölümde ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise bulgular ve tartışma bölümüdür. İçerik analiziyle elde edilen şiddetin yaşanmasında yıllara göre değişim, şiddetin yaşandığı il, şiddeti uygulayan, şiddetin yaşandığı mekân, öncesinde yaşanan şiddet türü, kadının yaşı, kadının medeni durumu gibi veriler grafiklendirilerek daha önce yapılmış olan araştırma verileriyle karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

İstanbul Sözleşmesi'nin imzaya açılış tarihini başlangıç olarak alan bu çalışma, bazı muhafazakâr çevrelerin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması gerektiği tartışmaları sürerken yürütülmüş, 20 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle sözleşmenin tek taraflı feshedilmesi ve bu kararın hukuka uygunluğuna dair tartışmaların gölgesinde tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE MEKÂN İLİŞKİSİ

1.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1.1. Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsallaştırılması

Şiddet, kişi ya da kişilerin, kendi isteklerini ve çıkarlarını başkalarının varlığına ve direncine karşın hedef olan kişi ve kişileri sindirmek, baskı altına almak, mal ve mülklerine bilinçli olarak zarar vermek amacıyla bedensel, duygusal ve ruhsal olarak zarar vermeye yönelik bireysel ya da toplu saldırgan davranışların tümü şeklinde tanımlanabilir. Amaç, eylem ve sonuçları itibariyle şiddet psikolojik sindirme, korkutma, bedensel yaralama, siyasal açıdan baskı altına alma, ekonomik açıdan sömürme, mal ve mülke zarar verme ya da öldürme ile sonuçlanabilir (Dündar ve Demiray, 2016: 73). Şiddet kavramı ile bağlantılı olarak “kadına yönelik şiddet” ise: Cinsiyete dayanan, kadını inciterek onun zarar görmesine neden olan, fiziksel, cinsel, duygusal hasarla sonuçlanabilen, özel yaşamında veya toplum içerisinde kadına baskı uygulanması ve özgürlüklerini keyfi olarak kısıtlamaya neden olan her türlü davranıştır (Yetim ve Şahin, 2009: 49; Akkaş ve Uyanık, 2016: 39). Erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurmasını sağlayan bu davranış örüntüleri tarihsel süreç içerisinde türleşmiş, kadının yeniden üretim faaliyetleri ve bakım emeği değersizleştirerek ekonomik faaliyetleri kontrol edilirken günümüze gelindiğinde ise teknolojinin de gelişmesiyle birlikte olan süreçte özel ve kamusal alanın yanı sıra dijital alana da yansıtılarak yeni şiddet biçimleri doğmuştur.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Meclisinin 1993 yılında kabul ettiği “Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi”nde kadına yönelik şiddet: *“ister kamusal isterse özel yaşamında meydana gelsin kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem, uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ya da keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma”*

şeklinde tanımlanmaktadır. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararında ise kadına yönelik şiddet: “*Şiddet, kadınların erkeklerle eşit bir şekilde en temel hak ve özgürlüklerini kullanmaya ilişkin kapasitelerini ciddi bir şekilde engelleyen bir ayrımcılık türüdür. Şiddet nerede meydana geldiğine bakılmaksızın fiziksel, ruhsal ya da cinsel açıdan kadına zarar veren veya acı çekmesine neden olan, zarar vermeye yönelik tehditler, zorlama ve özgürlükten mahrum bırakma gibi eylemleri ve aile içerisinde veya kişilerarası ilişkilerde yaşanan veya Devlet ya da devlet organları tarafından uygulanan ya da göz yumulan şiddeti içerir.*” olarak tanımlanmıştır (TBMM). İstanbul Sözleşmesi de kadına yönelik şiddeti BM ile benzer bir şekilde tanımlarken şiddetin kadınlara karşı bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık doğurduğunu ve toplumsal cinsiyete dayalı olduğunu vurgulamaktadır. CEDAW’ın kadına yönelik şiddet tanımı önemli unsurlar içermektedir. Komite, kadına yönelik şiddeti, kadın ve erkek arasındaki biyolojik ve toplumsal eşitsizliğe dayalı iktidar ilişkisinin sonucu olarak görmektedir. Kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesinden bahsederken kadın ve erkeğin yasal düzlemde aynı koşullara sahip olmalarının ötesinde *maddi temelde eşit insan haklarından yararlanmalarını amaçlamaktadır*. Ayrıca ilk kez yasal düzlemde “ev içi şiddet” tanımı yapılarak öncesinde aile içi bir mesele olarak yorumlanan şiddetin toplumsal cinsiyet rolleri ve eril gücün sürdürüldüğü bir iktidar alanı olduğu ortaya konulmuştur.

Kadına yönelik şiddet, yapısal olarak toplumsal cinsiyete dayanmakta ve kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olarak işlevini sürdürmektedir. Bu olgu kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürüdür ve bu ilişkiler erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemesinin engellenmesine yol açmaktadır (İstanbul Sözleşmesi).

Birleşmiş Milletlerin (1999: 9) toplumsal cinsiyet tanımı: “*Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyet farklılıklarına yüklenen sosyal anlamlar olarak tanımlanır. İdeolojik ve kültürel bir yapı olmakla birlikte, maddi uygulama sahasında yeniden üretilir; karşılığında da bu uygulamaların sonuçlarını etkiler. Toplumsal cinsiyet, kaynakların, zenginliklerin, işin, karar yetkisinin ve siyasal gücün dağılımını gerek kamusal*

yaşamda gerekse ailede hak ve kazanımlardan nasıl ve ne ölçüde yararlanıldığını belirler. Kùltürler ve zamana göre çeşitlilik göstermesine karşın, tüm dünyadaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ortak özelliği, kadınlar ve erkekler arasındaki güç asimetrisidir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet bir sosyal katmanlaştırıcıdır ve bir anlamda ırk, sınıf, etnik köken, cinsellik ve yaş gibi diğer sınıflandırıcılar gibidir. Toplumsal cinsiyet kimliklerinin toplumda nasıl inşa edildiğini ve cinsiyetler arasındaki ilişkileri belirleyen eşitsiz güç ilişkilerini anlamamıza yardımcı olur.” Toplumsal cinsiyet kavramının üretimi aynı zamanda iktidar kurma sürecinin analizidir.

İktidar kavramı öncelikli olarak özgürlüğün iptal edilmesi ve bu durumun sürekliliğin sağlanması olarak değerlendirilmelidir. Yani bireyin hem fiziksel hem de kültürel yaşamı üzerinde tahakküm kurmayı içerir. Farklılığın avantajlarına dayanarak ondan beslenen iktidar, bu avantajı toplumsal yararlar yerine bireysel yararları öne çıkarmak için bir başkasının üzerinde kullandığı süreç şiddet olarak ortaya çıkar (Esgün, 1999: 29). Foucault (2007: 99-100) da iktidar çözümlemesi yaparken ayırıcı özellik olarak iktidarın yaşam ve ölüm hakkı üzerine ayrıcalığından bahseder. Buradaki hak kavramı biçimsel olarak Romalı aile yaşantısından türetilmiştir. Evin reisi babadır, nasıl ki çocuklarına ve kölelerine yaşamlarını vermiştir öyleyse alma hakkına da sahiptir. Benzer şekilde bir hükümdar kendisine itaatsizlik edildiği takdirde halkına ölüm cezası verebilir ya da tehdit olarak gördüğü halkı bir savaşa göndererek ölümüne izin verebilir. Yani güçlü olanın zayıf olan üzerinde doğrudan yapma veya yaptırtma hakkı vardır, iktidar ötekini nesneleştirerek onu parçalayabilir, bedenini, kimliğini ve zamanı yok edebilir.

Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kavramsallaştırıldığında, yakın ilişkilerde gerçekleşen şiddet olaylarında genel olarak mağdurun kadın olması ve şiddetin sadece cinsiyete özgü, tesadüfi bir durum olmadığı daha net anlaşılacaktır. Çünkü şiddet, tahakküm kurma noktasındaki temel ve zorunlu araçlardan biridir (Anderson, 2005: 857). Bu tahakküm ilişkisi loncalar ve şehir otoritelerinin ittifakı, toprak özelleştirmeleriyle birlikte ortaya çıkan cinsiyete dayalı iş bölümü olarak adlandırılan ve özünde bir çeşit “cinsel sözleşme” olan sistemle daha net anlaşılabilir. Bu sözleşmeye göre kadınların emeği görünmez kılınarak hem kadınların hem de

çocukların bedenleri ve emekleri anne, eş, kız ya da dul olarak erkeklerin hizmetine sunulmuştur. 19. yüzyılda cinsiyete dayalı iş bölümü en uç noktasına ulaşarak kadınları tam gün ev kadınlığına hapsedmiştir. Yeniden üretim işlerinin bir üretim faaliyeti olarak değerlendirilmemesi gerek devlet gerek işverenin erkeğin ücretini kullanarak kadının emeğini kontrol etmesi, kadınları erkeklere daha bağımlı hale getirmiştir (Federici, 2012: 111-133). Kadınları kendi doğalarından yoksun bırakarak sadece erkeklerin tekelinde olan sermaye kontrolüyle yeniden üretim faaliyetleri üzerinden emeğini kullanmak, ataerkil denetimin kapitalist sistemler öncesinde görülen zorla alıkoyma, değiş-tokuş, akrabalık sistemleri ve evlilik kurallarının çok daha ötesine giden yıkıcı bir hal almıştır (Werlhof, 2008: 162).

Buvinic (2000) ise ev içerisinde, toplum içerisinde ve devlet tarafından uygulanan olmak üzere yaşanan şiddeti kategorize ederken şiddetin öğrenildiği, aktarıldığı ve denetim kurmak adına uygulandığına işaret etmiştir. Makro iktidar toplumsal ilişkilerde yukarıdan aşağı doğru dikey bir yapıya sahipken mikro iktidar bireysel ilişkilerde kendini gösteren yatay bir yapıya sahiptir. Bu durumda hukukun giremediği veya etkisiz kaldığı alanlarda kişiler arasındaki yaptırım ilişkisi mikro iktidarın göstergesidir (Esgün, 1999: 32).

Feminist perspektifin ortaya koymuş olduğu toplumsal cinsiyet analizi, toplumsal yapının eleştirisini içermektedir. Cinsler toplum ve aile içerisinde süregelen dişil ve eril toplumsal cinsiyeti benimseyerek düşünce ve davranış örüntülerini de benimserler. Oysa toplumun bütün temel kurumları –din, aile, siyaset, hukuk, iktisat ve eğitim kurumları, bilgi sistemleri, medya- ataerkil bir yapıya sahip olduğundan toplumsal cinsiyeti de çarpıtmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ilişkileri ataerkil yapıyı besleyen egemenlik ve ast üst ilişkilerini oluşturur. Zor kullanımı ve şiddet sayesinde erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün devamlılığı sağlanır. Böylece erkek kadın üzerinde tüm şiddet türlerini uygulayabilir (Gödelek, 2005: 103).

Kadına yönelik şiddetin gerçekleştirildiği eylemlerin çok geniş bir yelpazeye yayıldığı göz önüne alındığında, şiddetin uygulandığı mekânlarında çeşitlilik gösterebileceği yönünde bağlantı kurulabilir. Nasıl ki ev içi şiddetten bahsederken kadınlar utanma, korkma gibi reflekslerle şiddeti saklama eğilimi göstermekteyse bir

erkeğin de linç edilme gibi çekincelerle tecavüz fiilini kalabalık bir kentsel mekânda gerçekleştiremeyeceği, dolayısıyla özel alan veya kullanılmayan arazi, orman gibi kamusal alanları seçmesi olasıdır. Bir erkeğin özel alan olan evde fiziksel şiddet uyguladığı kadına, kamusal mekân olarak restoranda fiziksel şiddet değil psikolojik şiddet uyguladığı gözlenebilir. Kamuda çalışan kadınların bazıları, işyerlerinde tacizle veya psikolojik şiddetle karşılaştıklarını ifade etmektedir. Buradan hareketle ev, sokak, ormanlık alan, park, pazar, restoran, akademi gibi birçok yer şiddetin herhangi bir türünün gerçekleştiği mekân olarak karşımıza çıkabilir.

Kadına yönelik şiddetin türü, gerçekleştirildiği mekân ile ilişkili olarak çeşitlenmekle birlikte şiddet eylemi, bir kadın cinayeti olarak sonlandığında da failer ile cinayetin gerçekleştiği mekân arasında da bir ilişki kurulabilir. Gazioğlu'nun (2013: 92) Diana E.H. Russell'dan yaptığı aktarıma göre kadın cinayetleri kavramı (*femicide*) ilk kez 1801 yılında İngilizce bir yayında, "bir kadının öldürülmesi" olarak kullanılmış, kavramın hukuken tanınması ise 1848 yılında gerçekleşmiştir. Russell'a göre femicide kavramı kadınların kadın oldukları için öldürülmeleri şeklinde tanımlanabilir. Her ne kadar alan yazınında kadınların bir erkek tarafından katledilmesine ilişkin araştırmalar, kavramın işaret ettiği olgunun cinayetin faili, işlenme nedeni, işlenme biçimine göre farklılaşması gerektiğini öne sürse de genelde ortaklaşılan nokta, kadınların toplumsal rolleri ile bağlantılı nedenlerle örneğin: namus, tutku, homofobi, ırkçılık, pedofili, kadın sünneti gibi töresel nedenlerle öldürülmeleridir (Gazioğlu, 2013: 93).

Sev'er (2013: 14-16), "namus cinayeti" adı altında katledilen kadınları ele aldığı çalışmasında muhafazakâr ve ataerkil toplumlarda cinayetin bir onur meselesi olarak değerlendirildiğinden bahseder. Kadınlar kendi hayatlarına dair karar aldığında, nasıl giyinip nasıl görüneceği ve kiminle birlikte olacağı gibi seçimler yaptığında, aile bu durumu dini ve kültürel yapılarına uygun bulmayarak kadının katledilmesini meşrulaştırarak ataerkil düzenin katillerini gizlemektedir.

Kadının toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeyişi veya erkeğe itaat etmeyi reddederek "hayır" demesi; kendi özerkliği ve özgürlüğü yolunda bir tasarrufta bulunması yani "kendi adını koymaya cesaret etmesi" toplumun normları ve tektanrıcı

dinlerin mutlak yorumlarıyla karşı karşıya gelmesine neden olur. Var olan düzenin dışına çıkmaya kalkması birçok kadın için yoğun şiddetle karşılık bulmakta ve hatta bu bedeli hayatıyla ödemek zorunda kalmaktadır (Gödelek, 2005: 105). Avrupa'daki Cadı Avcılığı da benzer bir süreci içermektedir. Cadıların çok büyük bir kısmı ebe ya da "bilge kadınlar" olarak nitelendirilmekte, kadınların üreme süreçlerinin bilgisini ellerinde tutmaktadır. Cadı avcılığı olarak bilinen süreç, kadınların cinsellikleri, şifa yetenekleri, yeniden üretim faaliyetlerini kontrol edebiliyor olması ve kapitalist ilişkilerin yayılmasına karşı gösterdikleri direnişe yönelik bir saldırıdır. Bu sayede devletin, kadınların bedenini, cinselliklerini, emeğini ve yeniden üretim yetilerini kontrol altına alarak ekonomik kaynaklara dönüştürdüğü yeni bir patriarkal düzen kurulmuştur. 16. ve 17. yüzyılda cadılıkla yargılanıp idam edilenlerin %80'inden çoğu kadındır. (Federici, 2012: 243-259). 21. yüzyıla gelindiğinde ise devletler yasa metinlerinde gerek insan hakları gerekse kadın hakları konusunda ne kadar ileriye gitmiş olursa olsun ülkenin muhafazakâr politikaları ataerkiyle olan bağımlı güçlendirmeye devam etmektedir. Öyle ki Adalet Bakanlığının 2009 yılında açıkladığı rakamlara göre 2002-2009 yıllarında işlenen kadın cinayetleri %1400 artış göstermiştir (NTVCNBC, 24 Kasım 2009). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun resmi internet sayfasında paylaştığı rapora göre yalnızca 2018 yılında 440 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür.

1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Türleri

Şiddet olgusuna bütüncül bir yaklaşımın getirilmesi için öncelikle şiddetin ve türünün tanımlanması gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet denildiğinde akla ilk olarak fiziksel şiddet gelmektedir. Öyle ki görsel ve yazılı basın haberleri de ağırlıklı olarak fiziksel şiddeti içerdiğinden insanların zihninde kadını dövme, yaralama, öldürme gibi eylemler şiddetin göstergesi olarak oluşmaktadır. Bununla birlikte şiddet olgusunu eril tahakkümün aracı olarak ele aldığımızda, kadının psikolojik olarak örselendiği, sözel hakaretlere uğradığı, toplumsal cinsiyet rolleriyle birlikte evin reisi ilan edilen erkeğin tüm iktisadi hareketleri yönetimine aldığı, kadının bedeni üzerinde mülkiyet iddiasında bulunup erkeklik inşası yaptığı gibi durumlar göz önüne alındığında cinsiyete dayalı şiddetin birden çok türüyle karşı karşıya kalmaktayız. Bu şiddet türlerinin birlikte görüldüğü ama özellikle belli bir hedef kitle açısından daha

büyük risk oluşturan flört şiddeti de literatürde ayrıca bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte teknolojinin gelişmesi ve hayatımızda giderek daha çok yer kaplaması sonucu dijital şiddet de yeni bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle şiddet türlerini yalnız fiziksel şiddet olarak değil, duygusal (psikolojik ve sözel), ekonomik ve cinsel şiddet temel çatısı altında, kullandığı araç ve yöntemi değiştiğinde daha çok türlenebileceğini göz önüne bulundurarak mümkündür.

Kaba kuvvetin kadına yönelik yaptırım, korkutma ve sindirme aracı olarak kullanılması fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Dövme, iteleme, tekmeleme, yumruk atma, boğmaya çalışma, ısırma, eşya fırlatma, yaralama gibi davranışlarla son nokta olan öldürme fiilini içermektedir. Fiziksel şiddetin, pasif değil aktif, dışsal, kasti ve acı verici özellikleri dışarıdan daha kolay gözlenebilmesine olanak verir (Halıcı, 2007: 43). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırmasında kocanın gündelik hayatı denetimiyle ilgili bölümde kadınların %34’ünün eşleri tarafından en az bir kere fiziksel şiddete maruz bırakıldığı sonucu bulunmuştur (Altınay ve Arat, 2007).

Kadının duygularının ve duygusal gereksinimlerinin; aşağılamak, cezalandırmak, zorlamak, gerginlik ve öfke boşaltmak amacıyla, kadına baskı uygulayabilmek için tutarlı olarak istismar edilmesi, bir tehdit ve yaptırım aracı olarak kullanılması duygusal şiddet olarak tanımlanmaktadır. Duygusal şiddet kadının kendine olan güvenini yitirmesine neden olmakta, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engelleyerek kendini ifade etmesinin önüne geçmekte ve karar verme süreçlerine zarar vermektedir. Şefkat, ilgi ve sevgiden yoksun bırakma, dili, dini, etnik kökeni gibi değer ve inanç sistemlerini aşağılama, hakaret etme, kadının sevdiği bir kişi ya da nesneye zarar vermek, duygusal destek alabileceği kişi ve yerlerden yoksun bırakma gibi davranışları içerir (Yetim ve Şahin, 2009: 49; Akkaş ve Uyanık, 2016: 38). Türkiye’de kadınların %44’ü hayatının her hangi bir döneminde duygusal istismarı yaşamıştır (Hacettepe Üniversitesi, 2009). Gaslighting (manipüle etme) de bir duygusal istismar biçimi olarak taciz içeren ilişkilerde görülen şiddet eylemidir. Mağdurun sonunda kendi akıl sağlığını sorgulamaya kadar gidebileceği, çevresinde yaşanan olayları, hatıralarını ve düşüncelerini sorgulamaya zorlandığı manipülatif eylemlerdir (York Morris, 2017). Psikolojik şiddetin bir başka türü olarak mansplaning (erkek açıklaması) kavramı da kadınların yeterliliklerini sorgulamasına,

profesyonel ya da sosyal ortamlarda susmalarına (susturulmalarına) neden olan başka bir eylem biçimidir. 2008 yılında Rebecca Solnit'in "Men Explain Things to Me" başlıklı makalesiyle ortaya çıkan kavram, kadınları sessiz kalmaya iten sosyal atmosfer ve davranış kalıplarının eleştirel bir sorgulamasını içermektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkileri doğrultusunda, karakteristik olarak erkeklerin uzmanlık alanları olsun ya da olmasın kadınlara söz hakkı tanımamasını, kadınlara karşı küçümseyici bir tavır takınarak hemen hemen her konuda izahat verme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir (Mura, 2018).

Paranın ve diğer ekonomik kaynakların kadın üzerinde bir kontrol, yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılması ekonomik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kadının çalışmasına engel olmak, kadının gelirine el koymak, evin giderleriyle ilgilenmemek, çok kısıtlı bir bütçeyle kadının birçok ihtiyacı karşılamasını beklemek gibi davranışları içermektedir (Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği). 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi'nin yürüttüğü Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırmasında kadınların %23'ü eşleri veya partnerleri tarafından çalışmalarının önüne geçildiğini ifade etmiştir.

Cinselliğin, kadını sindirme, korkutma ve bir tehdit aracı olarak kullanılması cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kaba güç kullanarak cinsel ilişkiye girmek, cinsellikle cezalandırmak, kadına cinsel bir obje gibi davranmak, zorla pornografik yayınlar izletmek, kadını istemediği sayıda çocuk doğurmaya veya kürtaj olmaya zorlamak, kadın sünneti, ensest, bekâret kontrolü, taciz ve tecavüz gibi davranışları içermektedir. Cinsel şiddet kadına yönelik işlenen suçlar arasında çok yaygın bir orana sahip olmakla birlikte adli makamlara yansıtılma oranı çok düşüktür. Toplumun cinsel suç mağduruna bakış açısı, damgalanma ihtimali, adli süreçlerin travmayı sürekli yeniler biçimde yürütülmesi, cinselliğin başlı başına mahrem bir konu olması gibi durumlar nedeniyle kadınlar yaşadıkları cinsel şiddeti saklama eğilimindedir. Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre evli kadınların %12'si cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bununla birlikte kız çocukları da yetişkin kadınlar kadar cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır. Her ne kadar yasalarımız 18 yaş altı evliliklere belirli koşullarda izin veriyor olsa da Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca da 18 yaş altındaki her birey çocuktur, dolayısıyla erken evlilikler çocuğun istismar edilmesidir. TÜİK 2016 yılı

Aile Yapısı araştırmasına göre Türkiye’de evlenmiş nüfus içerisindeki kadınları %28,2’si 18 yaşından önce evlendirilmiştir (Türkiye Pekin +25 Kadın Platformu Politika Tutum Belgesi). Türkiye’de 15 yaşından küçük kız çocuklarının cinsel istismara maruz kalma oranı %7’dir. Dünya’da ise her yıl 5 ile 15 yaş arasında olan iki milyon kız çocuğunun fuhuş sektörüne sokulduğu istatistikler arasındadır (Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi Projesi).

Yakın partner şiddetinin bir alt türü olan ve heteroseksüel ya da homoseksüel birliktelik ayrımı yapmadan partnere karşı acı verici, zorlayıcı, fiziksel veya psikolojik güç ve tehdit kullanımı içeren, söz, mimik ve davranışların tümü flört şiddeti olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet biçimlerini de içeren flört şiddeti karşısında en fazla risk altında olan gruplar adölesan ve genç erişkinlerdir (Avşar Baldan ve Akış, 2017: 41-42).

Psikolojik şiddetin bir alt türü olan ısrarlı takip (stalking) genellikle eski ya da hâlihazırda birlikte olunan sevgilinin veya herhangi birinin bireyi yoğun bir şekilde izleyerek takip etmesidir. İsrarlı takibin mağdurları genel olarak kadınlardır ve takip davranışındaki amaç, korku uyandırma, gözdağı verme, güvencesiz hissettirmektir. Haber vermeden ya da davet edilmeden kişinin evine/okuluna/iş yerine/bulunduğu mekâna gelinmesi, sürekli hediye/çiçek olarak gönderilmesi gerek fiziki gerek sanal ortamlarda kişiyi ve ne yaptığını izleme, sürekli mesaj/sesli mesaj/e-mail gönderme, arkadaş çevresi aracılığıyla iletişim kurmaya çalışma veya bilgi toplama gibi eylemler ısrarlı takip davranışının örneklerini oluşturmaktadır (Boğaziçi Üniversitesi-CTÖK).

Kadınların teknolojik araçlar kullanılarak kontrol edilip denetlenmesi, küçük düşürülmesi ve cezalandırılması gibi eylemler dijital şiddet olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medya paylaşım ağları gibi dijital ortamlarda kadınların sürekli gözetlenip takip edilmesini de içeren bu şiddet biçimi “yeni kuşak şiddet” olarak da adlandırılmaktadır. Dijital şiddet ısrarlı bir şekilde cep telefonundan arama, mesaj atma veya kendisine mesaj atılmasını isteme, iletişim bilgilerini kadının izni olmadan başka kişilerle paylaşma, sosyal medya hesaplarına ait şifreleri alarak hesapları kurcalama/denetleme, çıplak fotoğraflarını çekme/çekmekle veya yaymakla tehdit

etme, sosyal medya üzerinden kadını küçük düşüren/hakaret ve nefret içeren yorum ve paylaşımlarda bulunmak gibi davranışlar dijital şiddete örnektir (Mor Çatı, 2021).

Toplumsal cinsiyete dayalı eril şiddet bir tahakküm biçimi olarak hayatın farklı dönemlerinde başka başka şekillerde kendisini göstermektedir. Özellikle muhafazakâr toplumlarda daha anne karnında bebeğin cinsiyetinin kız olmasının öğrenilmesiyle anneye psikolojik veya fiziksel olarak dönebilen şiddet bebeğin doğumundaki üzüntü ve hayal kırıklığıyla bebeğe de yöneltilerek devam etmektedir. Öyle ki derin bir sessizlik olduğunda toplumun ağzına yerleşmiş olan “kız çocuğu mu doğdu?” ifadesi bunun bir örneğidir. Çocukluk çağına geldiğinde toplumsal cinsiyet rollerine göre kız çocuklarının sokak oyunlarıyla ilişkisini kesme, ev işlerinde anneye yardımcı olma şeklinde sorumluluk verildiği iddia edilirken çocuğun emeğini sömürme, ihmal/istismarın yoğunluğu, kız çocuklarının okullaşma oranının erkek çocuklara göre daha az olması, kız çocuklarının okuldan erken ayrılması, erken evlendirilme, çocuk fuhşuna zorlanma her ne kadar ülkemizde görülme de kadın sünneti, ısrarlı takip sonucu “ailenin namusu” düşünülerek zorla evlendirme daha çocuk çağda uygulanan şiddet biçimleridir. Kadınların emeğinin değersizleştirilmesi, aynı nitelikteki bazı işlerde erkeklerden daha düşük ücret alması, sigortasız ve güvencesiz çalışmaya zorlanması nedeniyle sosyal haklara erişiminin erkekler kadar kolay olmaması, kürtaja ilişkin yasal düzenlemelerin izin verdiği sınırlarda dahi uygulamalardaki muhafazakârlık nedeniyle sağlıklı kürtaj hakkına ulaşamaması, “namus” kisvesi adı altında sürekli ailenin ve toplumun gözetimi ve denetimi altında olması, profesyonel meslek gruplarında mobinge daha çok maruz kalması şiddetin hayatın her döneminde devam eden bir olgu olduğunu göstermektedir.

Dünya’da 1970’lerden itibaren önem kazanan ve feminist hareketin öncelikli tartışma konularından biri olan kadına yönelik şiddet kadınların hem özel hem kamusal alanda karşılarına çıkan en önemli güvenlik kaygılarını oluşturmaya devam etmiştir. Bu süreçle birlikte devletlerin iç hukukunda kültürel ve toplumsal normlardan bağımsız hareket edemediği gerçeği, yeni hukuksal düzenlemelere gitmeyi zorunlu kılmıştır. Kadınları her türlü şiddetten koruma, kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önleme, yerel ve uluslararası düzeyde iş birliği ve politikalar oluşturmaya yönelik bütüncül bir yaklaşımın gerekliliği belirtilmiştir (Mor Çatı, 2019).

1.1.3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Tarihçesi

1.1.3.1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Gelişmeler

Kadına yönelik şiddet olgusunun evrensel bir insan hakları problemi olduğu düşünüldüğünde 1948 yılında ilan edilen *BM İnsan Hakları Beyannamesi* en temel belge niteliğindedir. Beyanname doğrudan şiddeti işaret etmemekle birlikte:

“Madde 1: Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 3: Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.”

hükümlerini içermektedir (Resmi Gazete).

1970’li yıllardaki kadın hareketinin etkisiyle kadına yönelik şiddet, “kadının insan hakları” kavramı doğrultusunda uluslararası arenada kendine yer bulmuştur. BM’nin 1975-1985 yılları arasında “*Kadın On Yılı*” olarak ilan etmesiyle kadına yönelik şiddete ilişkin uluslararası düzeyde norm ve standartların belirlenmesi ve raporların hazırlanması sağlanmıştır (KSGM, 2016).

1975 yılında, Meksika’da düzenlenen *Dünya Kadın Konferansı* sonucunda “barış, eşitlik ve kalkınma” hedeflerine ulaşmayı amaçlayan kadının on yılı ana teması “sağlık, eğitim ve istihdam” olarak belirlenmiştir (Yeltekin, 2004:114).

1979 yılında, BM’nin 9 temel insan hakları sözleşmesinden biri olan *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* kabul edilmiştir. Sözleşme kadın haklarının evrensel beyannamesi niteliğindedir. Sözleşme, toplumsal cinsiyet eşitliğini odak noktası olarak alırken şiddete ilişkin doğrudan bir madde içermemekle birlikte şiddet, kadına yönelik bir ayrımcılık biçiminde ele alınmaktadır (CEDAW).

1980 yılında, Kadın On Yılı’nın ilk yarısını değerlendirmek üzere Kopenhag’da 2. *Dünya Kadın Konferansı* düzenlenmiştir. Konferansta dikkat çeken noktalardan biri “aile içi şiddet” konusunun öncelikli sorun alanlarından biri olarak ele alınmasıdır. Daha çok sağlık konu başlığı kapsamında ele alınan şiddetle mücadele için kadınlara

ve çocuklara yönelik programlar geliştirilmesi çağrısında bulunulmuştur (Dinçer, 2014:20).

1985 yılında, Nairobi’de gerçekleştirilen *3. Dünya Kadın Konferansı* kadına yönelik şiddet konusunun güne dek en kapsamlı olarak ele alındığı yer olmuştur. Tüm toplumlarda ortaya çıktığı belirtilen kadına yönelik şiddet, Kadın On Yılı amaçlarının gerçekleşmesindeki en önemli engellerden biri olarak tanımlanmıştır. **Geleceğe Yönelik Stratejiler** kapsamında ev içi kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadınların durumu ve kadın ticareti gibi şiddetin farklı biçimleri üzerinde durulmuştur. Bu konular üzerinden kadına yönelik şiddete ilişkin önleyici politikaların geliştirilmesi, yasal tedbirlerin alınması, şiddet mağdurlarına yönelik destekleyici mekanizmaların kurulması ve bilinçlendirme çalışmalarının artırılması çağrısında bulunulmuştur (KSGM, 2016). Aynı yıl, Avrupa Konseyi (AK) Bakanlar Komitesi “*Aile İçi Şiddet*” konulu Tavsiye Kararını almıştır (KSGM, 2016).

1988 yılında, AK Bakanlar Komitesi tarafından “*Çocukların Ve Genç Kadınların Cinsel İstismarı, Fuhuş ve Pornografiye Sürüklenmesi*” konusundaki İlke Kararı alınmıştır (KSGM, 2016).

1989 yılında, CEDAW Komitesi *12 No’lu Tavsiye Kararı*’nda özel veya toplumsal yaşamda gerçekleşmesine bakılmaksızın kadına yönelik şiddet eylemlerinin önlenmesinin üye devletlerin yükümlülüğünde olduğunu ve ülke raporlarında kadına yönelik şiddete ilişkin alınacak tedbirlerinde raporlanması gerektiğini bildirmiştir (TBMM).

1990 yılında, AK Bakanlar Komitesi tarafından “*Aile İçi Şiddet Konusunda Sosyal Önlemler*” konulu Tavsiye Kararı alınmıştır (KSGM, 2016).

1992 yılında, CEDAW Komitesi *19 No’lu Tavsiye Kararı*’nda sözleşmenin 1. maddesindeki ayrımcılık tanımının toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti de içerdiğinin altını çizmiştir. Bu kararda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet “*Kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin*

tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsamaktadır.” şeklinde tanımlanmaktadır (TBMM).

1993 yılında, *Dünya İnsan Hakları Konferansı*, Viyana’da gerçekleştirilmiştir. Konferansta toplumsal cinsiyet temelli şiddetin insan onuru ve değerine yakışmadığı ve devletlerin bu konuda yükümlülük sahibi olduğu vurgusu sonucunda “kadının insan hakları kavramı” BM insan hakları belgelerinde yer almasını sağlamıştır (OHCHR). Aynı yıl, *BM Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge* ile kadına yönelik şiddet kavramı ilk kez uluslararası insan hakları hukukunda tanımlanmıştır. Bu tanım doğrultusunda kadına yönelik şiddet “*ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi*” anlamına gelmektedir (TBMM). Yine, 1993 yılında Roma’da düzenlenen “Kadın Erkek Eşitliği” konulu *3. Avrupa Bakanlar Konferansı* kadına yönelik şiddet konusunu ele almıştır. Bu konferansla birlikte Avrupa Konseyi bünyesinde bu alanda yapılan çalışmaların başka bir boyuta taşınması sağlanmıştır (KSGM, 2016).

1994 yılında, Dünya İnsan Hakları Konferansının bir sonucu olarak *Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü* olan yeni mekanizmanın oluşması sağlanmıştır. Bu mekanizma sayesinde tüm dünyada gerçekleşen kadına yönelik şiddet eylemleri konusunda derinlemesine inceleme yapılabilecektir (UNHR). Aynı yıl, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi olan ülkeler tarafından *Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması İnter Amerikan Sözleşmesi (Belém do Pará)* kabul edilmiştir. Sözleşmenin önemi yalnızca cinsiyete dayalı şiddeti odak noktası olarak ev içi şiddeti yasaklayan ilk bölgesel insan hakları sözleşmesi olmasından kaynaklanmaktadır (E. Duran, 2014: 22).

1995 yılında, *Dördüncü Dünya Kadın Konferansı* Pekin’de düzenlenmiştir. Konferansta kabul edilen **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**’nda kadına yönelik şiddet olgusunun kadınların insan hakları ihlali olduğu vurgulanmıştır. Platform, stratejik hedefler olarak kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik entegre

tedbirler alınması, şiddetin neden ve sonuçlarını ve önleyici tedbirlerin etkililiğinin incelenmesi, kadın ticaretinin ortadan kaldırılarak fuhuş ve insan ticaretinden kaynaklı şiddet mağdurlarına yardım edilmesi gerektiğini belirlemiştir (UN WOMEN).

2000 yılında, BM özel oturumunda, *Pekin +5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi* kabul edilmiştir. Buna göre hükümetler, daha öncesinde Nairobi ve Pekin’de gerçekleştirilen Dünya Kadın Konferanslarında alınan kararlar ile kadın ve yoksulluk, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadınların durumu, kadın ve ekonomi, güçlü pozisyonlarda ve karar verme mekanizmalarında kadınlar, kadınların gelişmesi için kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocuklarının durumu şeklinde belirlenen on iki kritik alana ilişkin yükümlülüklerini tekrardan teyit etmiştir (UN WOMEN). Pekin +5 Siyasi deklarasyonu, Vatikan başta olmak üzere bazı köktendinci Katolik ve Müslüman devletlere karşı dünya kadın hareketinin kazanımlarını içermektedir. Pekin +5’e kadar kadınların yaşamış olduğu sorunlar insan hakları boyutuyla ele alınarak daha çok kamusal alana yönelik hedefler içermekteyken kadınların özel alanda yaşamış olduğu problemler bu köktendinci anlayışın kutsadığı aile yapısını bozmamak adına göz önünde bulundurulmamıştır. Afrika, Karaipler ve Güney Amerika ülkeleri delegasyonlarının çekirdek ailenin dışında da farklı aile biçimleri olduğunu, anneliği kutsayarak kadını özel alana hapseden zihniyetin mahremiyeti gerekçe göstererek burada yaşanan problemlerin üzerini örttüğünü, kadınların ve kız çocuklarının aile içerisinde daha çok sömürülüp şiddete uğradığını belirtmesiyle ve bağımsız kadın örgütlerinin lobi faaliyetleriyle Pekin +5 Siyasi Deklarasyonu sonucunda birçok ülke iç hukukunda düzenlemeye gitmek zorunda kalmıştır (Kadının İnsan Hakları Projesi, 2001).

2002 yılında, kadınlarla erkekler arasındaki güç eşitsizliğinden kaynaklanan kadına yönelik şiddetin ayrımcılıkla birlikte insan hakları ihlaline neden olduğu ve toplumun tüm katmanlarında görülmekle birlikte giderek yayılmasının önüne geçilemediği gerekçesiyle Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “*Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı Rec (2002)5 ve İzahat Belgesi*” kabul edilmiştir (Avrupa Konseyi, 2002).

2003 yılında, Afrika Birliği üyeleri tarafından kabul edilen *Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na Ek Afrika'da Kadın Hakları Protokolü*'nde hukuku reformuna bağlantılı olarak kadına yönelik şiddete ilişkin yükümlülükler yer almaktadır (E. Duran, 2014: 23).

2011 yılında, AK Bakanlar Komitesi tarafından *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* kabul edilmiştir. Sözleşme, kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası bağlayıcılığı ve yaptırımını olması yönüyle önemlidir (İstanbul Sözleşmesi).

2017 yılında, CEDAW Komitesi *35 No'lu Tavsiye Kararı*'nı yayınlamıştır. Karar 19 No'lu Genel Tavsiye Kararının tamamlayıcısı ve güncelleyicisi niteliğindedir. Bununla birlikte daha önceki metinlerde kadına yönelik şiddet ifadesiyle toplumsal cinsiyete dayalı bir ayırımın ve bunun sonucunda gerçekleşen şiddetin vurgusu yapılsa da bu kararla birlikte “kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ifadesinin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (kadinininsanhakları.org).

1.1.3.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Türkiye'deki Gelişmeler

Dünya'da 1970'lerden itibaren önem kazanan ve feminist hareketin öncelikli tartışma konularından biri olan kadına yönelik şiddet, 1980'lerin ortalarına doğru ülkemizin gündeminde yer almıştır.

1998 yılında, aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla “*4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*” çıkartılmıştır. Bu kanunla birlikte aile içi şiddet kavramı ilk kez hukuksal bir metinde yer almıştır (Resmi Gazete).

2004 yılında, Anayasa'nın 10. maddesine “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.*” hükmü, 90. maddesine “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi*

nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” hükmü eklenmiştir (anayasa.gen.tr).

2005 yılında, yürürlüğe giren *Belediye Kanunu* “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.” hükmünü içermektedir (Resmî Gazete). Aynı yıl, TBMM’de “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla *Meclis Araştırma Komisyonu* kurulmuştur (TBMM).

2006 yılında, “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu *2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi* çıkarılmıştır. Kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda Meclis Araştırma Komisyonunun hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda alınacak önlemlerde koordinatör kurum Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir (Resmî Gazete).

2007 yılında, *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*’un kapsamı genişletilmek üzere değişikliğe gidilmiş, uygulanmasına yönelik hususların yönetmelikle düzenlenmesi belirtilmiştir (Resmî Gazete).

2008 yılında, *Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik* yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete).

2011 yılında, Türkiye’nin ilk imzacı ve onaylayanı olarak imzaya açılan *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* onaylayan ülkeler bakımından 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme kadına yönelik şiddeti önlemek, kovuşturmak ve cezalandırmak amacının yanı sıra kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamak, mağdurun korunması ve yardım edilebilmesi için bütüncül politikalar oluşturmak, kadına yönelik şiddete karşı uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak, kadına yönelik şiddetin kaldırılması amacıyla

oluşturulan politikalarda kurumlar ve kolluk birimleri arasındaki iş birliği ve koordinasyonu desteklemek gibi amaçlar içermektedir. Ayrıca sözleşmenin kapsamı aile içi şiddetin yanı sıra kadınları orantısız bir biçimde etkileyen her türlü şiddete ilişkin olarak düzenlenmiştir. Sadece kadına yönelik şiddet konusuna odaklanan uluslararası hukukta bağlayıcılığı ve yaptırım gücü olan sözleşme maddelerinin etkili bir şekilde uygulanmasını izlemek adına bağımsız bir denetleme mekanizması kurulmuştur (İstanbul Sözleşmesi).

2012 yılında, İstanbul Sözleşmesinin hükümleri esas alınarak hazırlanan *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı: “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” şeklinde belirtilmiştir. Kanunla birlikte “şiddet, ev içi şiddet, kadına yönelik şiddet” kavramları fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddeti kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Ayrıca Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kurulması belirtilmiştir (Resmi Gazete).

2013 yılında, *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği* ile *Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik* yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete).

2016 yılında, *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik* yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete).

2016 yılında *CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu 7. Dönem Gölge Raporunda*, CEDAW 2005 ve 2010 Gölge Raporunda ve 2012 Ara Gölge Raporunda dile getirilen kadına yönelik şiddet konusunda dile getirilen meselelerin hala aciliyetini koruduğu belirtilmektedir. Rapora göre Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nin ilk imzacısı olmakla birlikte yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemektedir. Ayrıca uygulamalardaki heteroseksist bakış açısıyla transların karşılaşmış olduğu şiddet konusunda pasif bir tutum izlemektedir. Bu noktada koruma kararlarının uygulaması, kadın nüfusuna doğru oranla sığınma evlerinin açılması, 18 yaşın altında evlenmeye

izin verilmemesi, nefret suçlarına ilişkin etkin yasa ve düzenlemelerin yapılması gerektiği rapordaki önemli maddelerdir.

2017 yılındaki *İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu Gölge Raporu*'na göre 6284 Sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesini dayanak alması gerekirken uygulamalarda yaşanan eksiklikler olduğu belirtilmektedir. Raporda ele alınan önerilere göre ŞÖNİM'lerin ailenin bütünlüğünü sağlamaya yönelik arabuluculuk merkezleri olmaması, kadınları sığınaklara yönlendirmenin yanı sıra sosyal, hukuki ve psikolojik destek de sunabilmelidir. Cinsel şiddet kriz merkezleri açılmalıdır. Çocuk İzlem Merkezleri'nin yaygınlaştırılması ve kuruluş amacına uygun olarak hizmet vermesi sağlanmalıdır. Küçük yaşta veya zorla evlendirmelere yönelik önlem alınması bunu sağlamak için Medeni Kanun'daki irade dışı evlenmenin iptalini sağlayan evliliğin butlanı maddesine "küçük yaşta evlendirilenler" ve "zorla evlendirilenler" ifadeleri eklenerek uygulanmalıdır. Psikolojik şiddete yönelik kolluk ve yargı görevlilerinin harekete geçmesi sağlanmalıdır. Israrlı takip, ceza kanunlarında ayrı bir suç olarak tanımlanmalıdır. Kürtaj uygulamalarındaki kurumların keyfiliğine izin verilmemeli, kadınlar sağlıklı kürtaj hakkına erişebilmelidir.

2019 yılında yayınlanan *Türkiye Pekin+25 Kadın Platformu Politika Tutum Belgesi* de uygulamaların ayrımcılık ve şiddetin önlenmediğini belirtmektedir. Raporda altı çizilen noktalar:

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yapmış olduğu araştırmaya göre evli kadınların %36'sı fiziksel şiddete uğramaktadır. Aynı zamanda bu kadınların %12'si cinsel, %30'u ekonomik, %44'ü psikolojik şiddete de maruz kalmıştır. Fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların %89'u hiçbir kurum ve örgüte başvurmamış, %44'ü ise yaşadıklarını hiç kimseye paylaşmamıştır. Bu durum yürütülen devlet politikaları ve var olan siyasi söylemlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini hiçe sayarak, yardım isteyen mağdurları da marjinalleştirmesinin bir sonucu olarak görülebilir.

- TÜİK 2016 yılı Aile Yapısı araştırmasına göre, Türkiye'de evlenmiş nüfus içindeki kadınların %28,2'si 18 yaşından önce evlendirilmiştir.

•Türkiye’de 2,5 milyona yakın kadın ve kız çocuk sığınmacı yaşamaktadır. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı raporuna göre kamp ya da kamp dışı yaşayan 15-18 yaş arası Suriyeli kız çocuklarının %24’ü evlidir. Özellikle yasal olarak kayıtlı olmayan ve düzensiz göçmenler, cinsel şiddet tehdidiyle birlikte güvencesiz olarak çalışmakta ve sınır dışı edilme korkusuyla yasal haklarını arayamamaktadır. Keza Türkiye’de hukuksuz geri göndermeler çok sık yaşanmakta ve bu anlamda Cenevre ve İstanbul Sözleşmeleri ihlal edilmektedir.

•LGBTİ+ kadınların erişebileceği ve ayrımcılık yapmadan hizmet alabileceği kurumların olmaması yaşadıkları şiddeti ağırlaştırmaktadır. Nefret suçu faillerinin cezasız kalması failleri cesaretlendirmekte, LGBTİ+ kadınlar için şiddete daha açık bir ortam yaratmaktadır.

•Engelli kadınlar da diğer kadınların karşılaştığı birçok şiddet ve ayrımcılık biçimiyle karşılaşmakla birlikte, Engelli Kadın Derneği tarafından 2013-2014 yılları arasında yürütülmüş olan araştırma sonuçları, ŞÖNİM’ler dâhil olmak üzere kamu kurumlarının büyük bir bölümünün engelli kadınlara hizmet verme noktasında yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Uluslararası ve ulusal düzeydeki tüm bu yasal düzenlemeler kadın mücadelesi kazanımlarının bir ürünüdür. 19. yüzyılın sonlarına doğru vatandaşlık haklarını elde etmek için çaba gösteren kadınlar, 20. yüzyılda yasa önünde erkeklerle eşit haklardan yararlanabilir hale gelse de ataerkil sistem durumun temsili bir eşitlikten öteye geçmesine izin vermemektedir. Öyle ki, yasaların eşit saydığı noktada toplumsal cinsiyet normları devreye girerek kadına erkeğin yanındaki yerini hatırlatmaktadır.

Bu yasal düzenlemelerle birlikte ülkenin giderek muhafazakârlaşan yapısı, liberal islam politikaları, islami sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaşması ve cemaatlerin daha çok kanaat önderi haline getirilmesiyle birlikte İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasına yönelik tartışmalar da başlamıştır. Tartışmaların temel odağından biri Avrupa Konseyi sözleşmesi olarak ülkeye bir yaptırım şeklinde

sunulması ve sözleşmenin ülkenin “milli ve muhafazakâr” değerleriyle uyuşmadığıdır. Sözleşme madde 4’te yer alan şiddete uğrayan kimsenin cinsel kimliği veya yöneliminin sözleşmenin uygulanmasında ayrımcılık gerekçesi olamayacağı ibaresi, gençlerin ahlak yapısını bozduğu ve onları eşcinselliğe özendirdiği şeklinde yorumlanmıştır. Madde 12’de yer alan kültür, töre, din sözde “namus” gibi değerlerin şiddetin gerekçesi olamayacağı ifadesi ülkenin dini değerleri ve geleneklerine yönelik bir saldırı olduğu yönünde yorumlanmıştır. Madde 31’de yer alan velayet, ziyaret ve emniyet hakları çocuğun yararı ve güvenliği doğrultusunda düzenlenmesi ibaresi erkeklerin çocuklarını ellerinden alındığı yönünde tartışma konusu yapılmıştır. Madde 32’de yer alan zorla evlendirmelerin sonlandırılabilmesi ve Madde 52’de yer alan acil durumlarda uzaklaştırma tedbir kararlarının verilebilmesi hususu aileyi parçalamaya yönelik bir saldırı şeklinde yorumlanarak karşı çıkmaktadır. Sözleşmeye karşı getirilen argümanlardan biri de boşanma sonrasında ödenen nafakalardır ki sözleşmede nafaka ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Sözleşme kadın, çocuk ve cinsel kimliği veya yönelimi nedeniyle kimsenin toplumsal cinsiyet temelli şiddete uğramamasını sağlamak, şiddet yaşandıysa buna yönelik etkili bir kovuşturma yürütmek ve cezalandırmak, şiddetin önlenmesi adına tüm kurumlar düzeyinde bütüncül politikalar oluşturmayı içerirken erkekler toplumdaki ayrıcalıklı konumlarını yitirmemek ve iktidarlarını sürdürürken rahatça her yola başvurabilmek adına sözleşme maddelerini saptırmakta ve buradan doğru kamuoyu oluşturarak tartışma yürütmektedir.

Muhafazakâr çevrelerin yürütmüş olduğu bu tartışmalara karşılık kadın örgütleri, sivil toplum kuruluşları, bazı siyasiler ve hukukçuların tartışmaya açılan maddelerin çarpıtıldığını, iddia edildiği gibi “aileyi parçalayan kanun” olmak yerine eril şiddet karşısında dezavantajlı konumda bulunan kadın, çocuk, yaşlı, LGBTİ+’ları ve hatta erkekleri de koruduğunu ifade etmelerine rağmen 20.03.2021 tarihli 9 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3. maddesi gereği sözleşme tek taraflı feshedilmiştir (Remi Gazete). Fesih kararının ardından hükümet cephesinden yapılan açıklamalar ise her ne kadar kadınları destekler görünse de, kadınlardan önce “muhafazakâr aileyi” koruyan, iktidar sisteminin patriarkayla dayanışmasıdır. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay sosyal medya hesabından “*Türk kadınının toplum içindeki itibar ve saygınlığını layık olduğu seviyelere çıkartmak adına*

verdiğimiz samimi mücadeleyi geleneksel toplumsal dokumuzu da muhafaza ederek daha ileri noktalara taşımak azmindeyiz. Bu yüce gaye için de çareyi dışarılarda aramaya, başkalarını taklit etmeye gerek yoktur. Çözüm bizatihi gelenek ve göreneklerimizde, özümüzde mevcuttur.” açıklamasında bulunmuştur (TRT Haber). Cumhuriyet İttifakı'nın ortağı olarak MHP parti sözcüleri feshedilme kararına ilişkin memnuniyetlerini dile getirirken, kadına yönelik şiddetle mücadelede birinci dereceden sorumlu olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk ise 2 Mart'ta açıklanan İnsan Hakları Eylem Planına 'da gönderme yaparak *"Kadın haklarının teminatı, Anayasamız başta olmak üzere, iç mevzuatımızdaki mevcut düzenlemelerdir. Hukuk sistemimiz ihtiyaca göre yeni düzenlemeleri hayata geçirebilecek kadar dinamik ve güçlüdür..."* ifadelerini kullanmıştır (TRT Haber). İç mevzuatımızdaki düzenlemelerden kasıt İstanbul Sözleşmesi gereğince hazırlanmış olan 6284 Sayılı Kanun'dur ve bakanın bu açıklaması sözleşmenin tek taraflı feshedilmesine karşı tepki verenleri yatıştırmak adına kullanılan manipülatif ifadelerdir. Çünkü sözleşmenin feshinin duyurulmasının hemen ardından Saadet Partisinin yayın organı olan Milli Gazete'de “Şimdi Sıra 6284'te” başlığıyla bazı sivil toplum kuruluşları ve parti temsilcilerinin ifadelerine yer verilerek “İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi büyük bir tahribatı ortadan kaldırmak adına memnuniyet verici bir gelişme olarak değerlendirilirken, aile değerlerimize yapılan saldırıların yasal dayanağı olan 6284 numaralı kanunun da acilen kaldırılması gerektiği belirtiliyor” şeklinde haber yapılmıştır.

Sözleşmenin tek taraflı olarak feshedilmesinin ardından öncelikli olarak kadın örgütleri ve CHP, HDP, İYİ Parti, TİP gibi mecliste vekili bulunan siyasi partiler olmak üzere, sendikalar, vakıflar, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, birçok kişi, kurum ve kuruluş tepkilerini dile getirmiş ayrıca bu kararın yasal olmadığını tartışmaya açmıştır. İstanbul Barosu yapmış olduğu basın açıklamasında *“...İstanbul Sözleşmesi, hala yürürlükte olan 6251 sayılı onaylamayı uygun bulma Kanunu uyarınca, 2011 yılında onaylanmış, bu şekilde Anayasa'nın 90.maddesi çerçevesinde yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda Anayasa'nın md.90/son hükmü uyarınca bu uluslararası sözleşme kanun hükmündedir. Öyle ki, bu hükmün getirdiği özel statü nedeniyle, aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde çıkabilecek uyuşmazlıklarda İstanbul Sözleşmesi hükümleri esas alınmaktadır. Dolayısıyla, iç hukukumuzda kanun*

niteliğinde olan bu Sözleşme ancak ve ancak yasama yetkisini elinde bulunduran Meclis'in iradesi ile feshedebilir. Her ne kadar 15 Temmuz 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile uluslararası sözleşmenin sona erdirmeye yetkisinin Cumhurbaşkanı'na verilmesi öngörülmüş olsa da Anayasa'nın 104. maddesi uyarınca yasama yetkisine ilişkin konularda ve temel hak ve özgürlükler hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi düzenlenemez. İstanbul Sözleşmesi'nin "Sözleşme'nin feshi" başlıklı 80. maddesine göre Sözleşme'nin feshedilebilmesi için Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirimde bulunulması gerekmektedir. Sözleşme'nin feshi, bildirimden Genel Sekretere ulaşmasından itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir. Dolayısıyla bu süre zarfında sözleşme halen yürürlüktedir." (İstanbul Barosu). Yasal olarak İstanbul Sözleşmesi'nin halen yürürlükte olduğunu ve kararnameyle feshinin mümkün olmadığını belirtmektedir İktidar çevreleri ile iktidarın kendine muhalif olarak tanımladığı kesimler arasında sözleşmenin feshinin yasal olup olmadığı tartışmaları sürerken Bianet'in 2021 Mart ayı Erkek Şiddeti Çetelesine göre erkekler; 36 kadını ve 4 çocuğu öldürmüş, 68 kadına şiddet uygulamış, 66 kadını seks işçiliğine zorlamış, 9 kadına tecavüz etmiş ve 25 çocuğu istismar etmiştir. Ayrıca öldürülen kadınlardan birisi transtır ve yine öldürülen çocuklardan birisi erken yaşta zorla evlendirildiği kocası tarafından katledilmiştir (Bianet).

Kadınlar eğitimden, politikaya, sağlıktan, ekonomiye toplumun izin verdiği ölçülerde katılmakta, içinde buldukları kültürün atfetmiş olduğu rollere karşı geldiğinde ise ötekileştirilmekte, şiddetin farklı türleriyle karşı karşıya bırakılarak itaat etmesi öğretilmektedir. Bu şiddet her zaman kadını dövmek, yaralamak şeklinde gözle görülebilir hasarlar olmadığı gibi bazen kadını aşağılamak, duygusal yönden istismar etmek, özgüvenini kırıp korkutmak olurken bazen de kadının gelirine el koymak, maddi ihtiyaçlarını karşılamamak, çalışmasına izin vermemek gibi eylemlerle gerçekleşmektedir. Eril düzen kendi tahakkümünü korumak adına şiddette sınır tanımazken bir kadına tecavüz edilebilmekte -keza bu durum toplumdaki yaygın kanının aksine bir ruh hastalığı olmaktan öte evlilik içerisinde de yaşanan ve tıpkı savaş dönemlerinde yapıldığı gibi kadının bedenini ele geçirerek itaat etmesini sağlamayı amaçlamakta- ya da kadının yaşam hakkı elinden alınmaktadır.

1970'ler itibariyle kadın mücadelesi şiddetin patriarkayla olan ilişkisine dikkat çekmekte ve çeşitli sebeplerle dile getirilsin veya getirilmesin şiddetin evde, sokakta, akademide, işyerlerinde bir tahakküm aracı olarak kullanıldığını vurgulamaktadır. 1993 Bildirgesi'nde de kadına yönelik şiddet tanımı yapılırken "ister kamusal isterse özel yaşamında meydana gelsin" ibaresi toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklanan güç ilişkisinin kadınların yaşamındaki her alana tezahür ettiğinin yansımasıdır. 21. yüzyılın başlarında olduğumuz şu süreçte kentleşme ve teknolojinin de etkisiyle başka bir çağa adım atılmış gibi görünse de kadınlar hala özel ve kamusal alanda yaşanan şiddete karşı mücadele etmektedir.

1.2. KADIN VE MEKÂN İLİŞKİSİ

1.2.1. Cinsiyetlerden Bağımsız Olarak Mekânı Kavramsallaştırmak

Mekân insanın insanla, insanın nesnelere ve nesnelere olan ilişkilerinin, aralıklarının ve uzaklıklarının üç boyutlu bir anlatımıdır (Erdönmez ve Akı, 2005: 69). John Locke şekil, uzanım, hareket ve hareketsizlik idelerinin yalnız duyularla kavranabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla mekân da ancak görme ve dokunma duyularıyla zihne iletilebilir (2000: 168). Bu tanımlar beşerî coğrafyada 1930'ların sonundan 1950'lerin başına kadar hâkim olan Kartezyen yaklaşım paradigmasıyla örtüşmektedir. Bu yaklaşıma göre "mutlak mekân" kavramı mecazlarla tasvir edilebilen düzensiz doğal çevreler yerine fiziksel-coğrafi mekânla ilişkilendirilebilen, basit düzeyde, uzaklık bakımından ölçülebilir anlamında kullanılmaktadır (Peet, 1998: 19-20). Bununla birlikte 1950'ler itibariyle coğrafyaya özgü mekânsal anlayışın doğal, inşa edilmiş ve sosyal-toplumsal şeklindeki ortamlarla ilişkili olması "görelilik" kavramını karşımıza çıkarmıştır. Mutlak mekânın tersine görelilik mekân, Öklid mesafesine değil, zaman ve maliyet sorgulamalarında olduğu gibi metrik olmayan bir anlayışa dayandırılmaktadır. Buradan hareketle "uzaklık ve lokasyon" kavramlarını, farklı ilişki biçimlerini temel alarak tanımlamaktadır (Abler, Adams ve Gould:1971: 72-73).

Mekân üzerine kent bilimcilerin yaklaşımlarına bakıldığında Lefebvre'nin kenti ve onun toplumsal süreçlerle etkileşimini mekânın somut bir ifadesi olarak ele

aldığı görülmektedir. Mekân, edilgen bir geometri değil, aksine hem toplumun ürünüyken hem de toplumu sürekli dönüştürmekte olan bir mekanizmadır. Üretilir ve yeniden üretilir, dolayısıyla mücadele alanının temsilidir (Lefebvre, 2014: 21-30). Bu nedenle yaşam deneyimimizin önemli parçalarını oluşturan mekânlar, siyasi ve stratejik anlamlar taşıyan toplumsal ürünlerdir (Güleç Solak, 2014: 55-56). Harvey (2003: 11) ise mekânın alanı, yönleri, hacmi gibi birçok özelliği olduğundan basitçe tanımlanamayan bir kavram olduğunu ifade eder. Ona göre mekân, insan tarafından biçimlendirilirken insanı da biçimlendiren toplumsal bir boyuttur ve her toplumsal faaliyet biçimi de kendi mekânını tanımlamaktadır.

Özel ihtiyaçlarımız dâhil olmak üzere diğer insanlarla ortaklaşa kullandığımız alanlar “kamusal mekân” olarak tanımlanırken, bireylere ait olan ve özel ihtiyaçlarımız için kullanılan mekânlar “özel mekân” olarak nitelenmektedir. Kamusal terimi devletin siyaseti düzenlerken ekonomik faaliyetlerin de gerçekleştirildiği ama bununla birlikte muhalif toplumsal hareketleri de kapsayan bir arenadır. Kullanıldığı bağlama göre birçok farklı anlam içeren kamusal terimi özel alan ve devletten bağımsız etkinlik ve etkileşimlere işaret etmesiyle ortaklaşır (Duncan, 1996: 128-130).

Kamusal mekânları özel mekânlardan ayıran en önemli unsur: Bireysel mülkiyet alanı olmanın tersine, kamusal alanın herkesin kullanımına açık olmasıdır (Erdönmez ve Akı, 2005: 73-74.). Kamusal alan kavramının bilimsel alan yazınında tek bir tanımı bulunmamasıyla birlikte “herkesin gidebildiği yer” anlamında geniş bir tanımla açıklanabilir (Neumann, 1997: 225; akt. Aytaç, 2007: 206). Arendt’in (2016: 95) ifade ettiği şekliyle kamusal alan, özel olarak bize ait olandan ayrı olarak hepimiz için müşterek olan bir dünyayı anlatmaktadır. İnsan eseri olan bu dünya müştereklerini hem birbirine bağlamakta hem de ayırmaktadır. Habermas ise kamusal alan ve özel alanın birbirinden ayrılan yönlerine vurguda bulunmakta, kamusal alanı düşüncelerin ve tartışmaların dramatize edildiği bir tiyatro sahnesi gibi sembolize ederek söylemsel bir ifade alanı gibi nitelenmektedir (Habermas, 1997; akt. Aytaç, 2007: 206). Peters-Cmiel gerçekte, kamusalın, “görülebilir, açık, herkesin rahatlıkla gidebildiği, kolektif” olduğunu; özel alanın ise “görünmeyen, kapalı, bireysel ve yasak bölgeler” olduğunu ifade eder (1997: 259-260; akt. Aytaç, 2007: 206).

Bu bağlamda kentsel mekânlar, kamusal alanın tam olarak ortasında yer almaktadır. Her kesime açık olması, sınırlandırılmanın azlığı veya olmaması, toplumsal temsile açık olması gibi özellikleriyle kentsel mekânlar, “kamusal mekân” olarak nitelendirilebilir. Müzeler, tiyatrolar, kitabeveleri, kahvehaneler, kafeler, restoranlar, barlar, oteller gibi daha sayılabilecek birçok mekân kentin kamusal mekânlarını oluşturmaktadır. Bu mekânların her biri kent kamusuna seslenerek onlara sosyal temsiliyet alanı vadetmekte, kentli yurttaşların yaygın kullanımıyla gündelik yaşamda önemli bir yer kaplamaktadır (Aytaç, 2007: 206).

Mekânsal ve toplumsal olanın ayrılmaz olduğu ve mekânı oluşturan şeylerin toplumsal olanla nedensellik ilişkisinin olması, mekânı politik ve durağan değerlendirmelerle okuyan daha önceki anlama biçimlerinden uzaklaştırmıştır (Massey,1994: 255). Marksist yaklaşımlar da (Lefebvre 1973,1976; Castells 1972; Harvey 1973) mekânın yeniden üretim süreçlerinin iktidar ve politikayla olan ilişkisini kurarak “toplumsal bir ürün” olduğu önermesini sürmüştür. Bununla birlikte bu önermenin, cinsiyetçi süreçlerin toplumsal-mekân çözümlemelerinde ileriye götüreceği bir kavrama olması beklenirken yaklaşımın patriarkayı dışarıda bırakarak kapitalist üretim ilişkilerine ve sınıfsal çelişkilere odaklanıyor olması, cinsiyetlendirilmemiş bir anlayış sunarak daha derin bir kavramanın önüne geçmiştir (Alkan, 2009: 14).

1.2.2. Mekânın Toplumsal Cinsiyetle İlişkilendirilmesi

Coğrafya disiplini, erkeklerin deneyimlediği yer, mekân ve alanlara odaklanarak yine erkeklerin ürettiği ve öğrettiği, heteroseksüel erkek baskınlığı taşıyan bilgi birikimine sahiptir. Geleneksel düşünce, her ne kadar kapsamlı bir birikime sahip olsa da, kadına ait yaşantı ve deneyimler “özel meseleler” olarak adlandırılıp toplumu ilgilendirmeyeceği varsayımıyla kadının öznelliğini ve görünürlüğünü dışarıda bırakmaktadır. Bu nedenle 1980'lere kadar olan süreçte kadın coğrafyacıların gerek disiplinin içerik ve sınırlarına dair teorik çalışmaları gerekse kadının özne olduğu ve deneyimlerini ele alan çalışmaları disiplin içinde güçlü bir dirençle karşılaşmıştır (Tuncer, 2012: 80). Bununla birlikte doğa ve insan doğasının diyalektik etkileşimi üzerinde duran eleştirel kuram, çevre-toplumsal cinsiyet ilişkisinin anlaşılmasına ve aynı zamanda feministlerin, hümanist coğrafyacılarla paylaştıkları “bir fail

olarak insan” ile “anlam inşası” üzerindeki vurgularının bütünleştirilmesine bir temel hazırlamıştır (Mackenzie, 2002: 14).

Ann Oakley tarafından tanımlanan “toplumsal cinsiyet” kavramıyla yeni bir toplum kuramının da önü açılmıştır. Bu kavramla birlikte biyolojik cinsiyet belirlenimciliği reddedilerek kadın-erkek bölünmesinden öte bir ilişkisellik vurgulanmaktadır. Böylece “kadın sorunu” kavramsallaştırmasından uzaklaşırken içsel çelişki ve farklılıkları da içeren, sürece ve devingenliğe dikkat çeken, “toplumsal ilişkiler bütününe” odaklanan yeni bir kavrayış mümkün olmuştur (Alkan, 2009: 12).

Kent çalışmaları alan yazınına bakıldığında, toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkisine dair sınırlı bir birikim bulunmakta; mekânı diğer tüm toplumsal asimetriklerle birlikte cinsiyet faktörünün de etkilediği gerçeği ihmal edilmektedir. Aynı durum cinsiyetsiz bir sınıf mücadelesi olarak ele alınan kentsel toplumsal hareketler alan yazını için de geçerlidir. Oysaki mekân, kültürel ve sosyal yapının birlikte ürettiği formlarla anlam kazanarak, cinsiyetlerin toplumsal yaşamla kuracağı ilişki örüntülerini belirlemektedir (Aktaş, 2017(b): 89).

Mackenzie’ye (2002:13) göre toplumsal cinsiyet kavramıyla birlikte çevre kuramı da yeniden tanımlanmıştır. İnsan kavramı ampirik olarak iki cinsiyetten oluşmakla birlikte cinslerin mekânı ne şekilde kullandıklarından öte toplumsal cinsiyetin biçim ve değişimiyle çevrenin biçim ve değişiminin ilişkisini ortaya koyma gerekliliği, cinsler üzerinden analiz etmenin yetersizliğini ve bu noktada tarihsel olarak özgül ve değişebilir olan toplumsal cinsiyet kavramının kullanılmasının doğruluğunu önümüze sermiştir. Çevre, insan yaratısıdır ve bu oluşumdaki temel parametrelerden biri olan toplumsal cinsiyet kategorilerinin üretimi ve dönüşümü ile diyalektik olarak yeniden üretilip dönüşmektedir.

Mekân cinsiyetle olan ilişkisini, bedensel farklılıklardan daha çok, toplum tarafından kadın ve erkeğe atfedilen sorumluluk ve rollerle biçimlendirmektedir. Toplum, kadın ve erkeği yaptığı atıflarla kategorilendirerek cinsler arasında bir ayrımcılık oluşturmakta ve bu ayrımcılık, toplum hayatının her alanında olduğu gibi mekân kullanımında da izlerini göstermektedir (Yalçınkaya, 2015: 639). Farklı

mekânlarda, kadın ve erkek açısından oluşturulan farklı sınırlılıklar, özgürlükler ve deneyimler yaşanıyor olması, cinsiyet rollerinin ve buna bağlı iş bölümünün ortaya çıkardığı otorite ve iktidar ilişkileriyle mekânların kullanımında da farklı pratikleri gündeme getirmektedir. “Kültürel kodlamalar” toplumsal cinsiyeti inşa ederken gündelik yaşam pratiklerinde de kadını özel-ev içi alanda, erkeği ise kamusal alanda karşımıza çıkarmaktadır (Aktaş, 2017(a): 142).

Feminist coğrafyacılara mekân ve toplumsal cinsiyete ilişkin bölünmeleri araştırıp sorgularken mekân ve toplumsal cinsiyetin karşılıklı ilişkisini ve bu ilişkinin bu kadar yaygın kabulündeki doğallığı sorunsallaştırmaktadır. Kadın ve erkeğin mekânı ne şekilde deneyimleyip pratiklerine nasıl yansıttığı ve toplumsal cinsiyetin mekâna nasıl yansıdığı ilişkisel mekân çerçevesinde feminist coğrafyanın temel konusudur (McDowell: 1999; akt. Yüceşahin, 2016: 85)

Alkan (2009:9) da mekânı toplumsal cinsiyet kavramıyla birlikte değerlendirmenin gerekliliğini Doç. Dr. Çağatay Keskinok’un yürüttüğü Mekânın Siyasası dersine yapmış olduğu atıfla şu şekilde ifade etmiştir:

Mekânın; toplumsal olarak üretildiği, olayların geçtiği yer (locus) ile toplumsal failerin ve davranışsal birimlerin yöneldiği şey (focus) olma özellikleri arasındaki diyalektiğin ürünü olduğu, toplumsal failerin etkinlikleriyle (yeniden) yapılandığı, (yeniden) üretildiği ve dönüştüğü, dolayısıyla toplumsal failerin nesnel ve öznel deneyimlerinin mekâna anlam yükleyip onu (yeniden) tanımladığı, öte yandan mekânsal biçimlerin de failerin davranış kalıplarında belirli etkiler yarattığı ve bütün bu süreçlerin belirli yapısal ve tarihsel koşullar altında gerçekleştiğinin altını defaatle çizen bir kuramsal kavrayış ziyadesiyle ufuk açıcıydı.

Doren Massey’e (1994:186) göre mekânlar ve mekânlara ilişkin duyularımız, zaman içinde kültürler arasında farklı şekillerde cinsiyetlendirilmiştir. Bu durum toplumsal cinsiyetin inşa edilip anlaşılmasını sağlarken toplumsal rollerin getirmiş olduğu ayırım da mekânın fiziksel yapısını belirlemekte etkilidir. Diğer bir ifadeyle mekânlar ve/veya yerler yalnızca kendileri cinsiyetlendirilmezler, aynı zamanda, toplumsal cinsiyetin inşa edilme biçimlerini hem yansıtırlar hem de etkilerler (Massey, 1994: 179). Yerin kimliği ile bireylerin yaşadıkları çevrelerde toplumsal ilişkiler

üzerinden inşa ettikleri kimlikler arasında bağlantı vardır. Bu bağlantı sayesinde mekânın içindeki insan kimliğiyle; kişilerin mekâna ait duyumsadıkları kimlikler karşılıklı inşa olur. Feminist coğrafyacılar ise bu konuyu toplumsal cinsiyet pratikleri üzerinden cinsler ile özel-kamusal mekân arasındaki ikiliklere bakarak okuma yapar. Hiyerarşiyi temsil eden bu ikiliklerle birlikte değerlendirme, özel-kamusal ayrımında evin dışıl ve yerel olarak özel mekânı temsil ederken; kamusal mekânın eril ve güçlü kılınmasını sorunsallaştırmıştır (Yüceşahin, 2017: 84-86).

Mackenzie'nin "Bölünmüş Kent" olgusundan bahsederken de sorun olarak ortaya koyduğu temel, kadın çevre etkileşimindeki sınırlılığın tek başına mekânsal sorunlardan kaynaklanmadığıdır. Bunun ötesinde insan faaliyetlerini mekâna göre konumlandıran erkek faaliyetlerini kamusal alanda ekonomik faaliyetler olarak tasarlarırken kadın faaliyetlerini özel alanda toplumsal faaliyetler olarak tasarlayan toplumsal kökenin neden olduğudur (2002: 11).

1970'lerin sonlarına doğru feminist araştırmacıların en büyük sorunsallarından biri olan "ayrılan alanlar" paradigması da hiyerarşik sistemin yerleşmiş olduğu toplumsal kabulleri işaret etmektedir. Buna göre yeniden üretim alanının olduğu ev "dışı"; üretim bölgesi olan egemen kamusal alan da "erkek" olarak birbirinden ayrılmıştır. Ardener (1981) de fiziksel mekânın toplumsal algı doğrultusunda şekillendiğini ve toplumun ilişkiler ağını belirleyen sosyal haritalar olduğunu belirtmektedir. Farklı kimlikler arasındaki ilişkileri belirleyen bu sosyal haritalar sadece kişiler ya da gruplar arasındaki etkileşimi belirlemede değil aynı zamanda fiziksel mekânın da sınırlarını çizmektedir. Böylece sosyal mekânlarda da cinsiyete dayalı ayrımlar oluşmakta "dışarı" erkek mekânı iken; "içerisi" kadın mekânı olarak algılanmakta, kamusal-özel ayrımındaki cinsiyetlerin konumlanışını desteklemektedir (akt. Korkmaz ve Allmer, 2013:114).

Mekân ve toplumsal cinsiyet ilişkileri, karşılıklı bir şekilde ve sürekli birbirini inşa eden, çeşitlenip farklılaşırken birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyen süreçleri içermektedir. Bu ikili arasındaki ilişkileri görebilmek ve mekân üzerinden inşa edilen eşitsiz güç ilişkilerini açıklayabilmek için mekânın nasıl tarif edildiği önemlidir (Lordoğlu, 2018: 16).

1.2.3. Mekânı İktidar ve Patriarkal Sistem Üzerinden Okumak

Mekânın bir ürün olduğu hipotezinden yola çıkıldığında, üretilmiş bir mekânın düşünceye ve bununla birlikte eyleme de hizmet ettiği dolayısıyla üretilmiş bir araç olmanın yanı sıra bir denetim yani güç ve tahakküm aracı olduğu söylenebilir. Mekânsal pratik, toplumsal pratiğin tüm yön ve parçalarının ayrılarak alana yansımaları içermektedir. Bu yansımaların oluşumu toplumun politik pratiklerinin dâhilinde gerçekleştiğinden devlet iktidarının genel denetimine tabidir (Lefebvre, 2014: 39-56).

Foucault'un iktidar-özne ilişkilerine dair yapmış olduğu analizde, iktidarın bireysel ya da kolektif ilişkiler sonucu oluşan bir mekanizma olduğunu yani iktidar kavramına sadece devlet aygıtı tarafından uygulanan bir mekanizma olarak bakmamak gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla iktidar kavramı hemen etkisini göstermese dahi diğerlerinin eylemlerinin üzerinde ve o eylemleri de içermektedir (akt. Saygılıgil, 2013: 211).

Bourdieu'ye (2015: 20) göre, eril tahakküm, kendini tasdik ettirmek adına gerek cinsiyetçi iş bölümünde gerek mekânın yapısında gerekse zamanın yapısında olmak üzere bütün toplumsal düzene işlemiştir. Beden ve bedenle kurulan ilişki, cinslerin mekânı kullanma süreçlerini de belirlemektedir. Nasıl ki toplumsal mücadele alanı olan sokaklar, toplanma alanları ve pazar yerleri erkeğin alanıysa, kadınlara da evin ayrılmış olması, dişil ve eril olanın özel ve kamusal olarak bölünmesidir.

Kadının dış dünya ile ilişkisi kamusal mekân deneyimlerini anlamamızı sağlarken bu deneyimlerin hem kamu hem özel hayat meselesi olduğu göz ardı edilmemelidir. Kadınların kamusal alanla ilişkisi, toplumsal cinsiyet rolleri üzerine inşa edilen davranış pratikleri nedeniyle olumsuz çağrışımlar içermektedir. Çünkü “kamu” ve “özel alan” bu roller üzerine düzenlenmiştir. Kadınların “özel” alanın dışında olması toplumsal düzene ilişkin bir tehdit olarak algılanmaktadır. Kadın-mekân etkileşiminin en belirgin şekilde somutlaştığı alan “özel-kamusal” ayrımıdır (Tuncer, 2015: 31-48).

Connerton (2011: 18) mekânın belleğinden bahsederken gündelik hayat pratikleri üzerinden kurulan iktidar ilişkilerinin de tanımlamasını yapmaktadır. 19. yüzyılda kamusal alan olan sokaklar ticaret mekânları olarak erkeklere aitken aynı mekânlar kadınların bulunması için uygun olmayan tekensiz yerler olarak görülmektedir. Ev içindeki işlerin yükümlülüğüyle sınırlandırılarak özel alanla özdeşleştirilen kadınlar çalışmak için sokağa çıktığında ise erkeğin evi geçindiremediği düşüncesini uyandırmaktadır. Dolayısıyla diğer erkekler, kadınlar için tekensiz ve uygunsuz olarak niteledikleri kamusal alanlarda yalnız olan kadınlara istediği gibi davranma hakkını kendilerinde görmektedir.

Kentin kamusal alanları, kişinin formal ve informal olarak kurduğu sosyal ilişki ağlarına dayanır. Bu ağlar kentin kültürünün aktarımını sağlayıp ekonomik ve sosyal ilişkileri güçlendirirken kadın ve erkek için başka işlemektedir. Çünkü kadının evi ile kurmuş olduğu ilişkilerden çıkıp toplumsal alana ulaşmasında birçok eşitsiz koşul hüküm sürmektedir. Kadının bilinçlenmesi, sosyal alana çıkması kadın hareketinde dillendirilirken kadınların kamusal alanda yaşamış oldukları zorluklar (taciz, tecavüz, şiddet vb.) kadın adına dışlayıcı etmenleri oluşturmaktadır (Aktaş, 2017(b): 102). Bununla birlikte Gilman'a göre özel alan da kadınları bu tehditlerden korumamaktadır. Mahremiyet, özgürlük ve eşitliğin olmadığı bir yuva, kadını özel alanda sadece sahipli bir köle konumuna getirmektedir (Donovan, 2016: 171). 1960'lı yılların sonlarında ortaya çıkan "Özel olan politiktir!" sloganı da kadınların kamusal alanda yaşadığı problemlerin ve dışlayıcı etmenlerin aslında özel alanda yaşanılanların uzantısı olduğunu ifade etmektedir. Kamusal alan hegemon erkek bir yapıya sahip olarak kadınları türlü türlü zorluklarla karşı karşıya bırakırken, patriarkal bağlarla sıkı sıkıya örülmüş olan özel alanda kadınların bedeninin, emeğinin sömürüldüğü ve tahakküm altında tutulduğu mekân olmanın ötesine geçememektedir.

Patriarkal sistem içerisinde özel mekândaki kadın ev içi yeniden üretim sorumluluğunu üstlenirken erkeğin kadınların mekânsal hareketliliklerini sınırlandırmaları aynı zamanda partnerlerinin yaşamlarını da kontrol altına alarak kendi güçlerine dair pozisyonlarını da garantiye almasını sağlamaktadır. Patriarkal sistemin romantize ettiği evin nosyonları derine inildiğinde evi, empati ve nostalji

mekânı olmaktan çıkarmakta; birçok kadın için ev, özellikle erkek şiddeti karşısında bastırılmanın, suiistimal ve taciz edilmenin yerini almaktadır (McDowell: 1999; akt. Yüceşahin, 2016: 87-94).

Kadınların ev içerisinde bastırılıp sömürülmesinde, patriarkal sistemin aile içerisinde tanımlanmış olduğu anne-baba-çocuk kimliklerine ait roller önemlidir. Kadınlar hem eş hem anne rolüyle kapitalist sistem açısından doğrudan üretim faaliyeti sayılmayan ve doğal görevi gibi dayatılan birçok yeniden üretim faaliyetine katılmaktadır. Oysa toplumsal cinsiyet rolü nedeniyle sadece ev işi olarak nitelenen bu faaliyetler kadın emeğinin ekonomik boyutunu yok saymakta ve sömürülmesine neden olmaktadır (Delphy, 2016: 89-114). Kadınların eş veya anne kimliğiyle üretmiş olduğu emek “ev” içerisinde görünmezdir, üretim faaliyeti olarak sayılmamaktadır. Bununla birlikte kadın bu rolün dışına çıkmak isteyip “hayır” dediğinde ise genellikle bedelini ödemek zorunda kalarak fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddet türlerine maruz bırakılır (Saygılıgil, 2013: 212).

Özel alanın, evin bizlere verdiği *güven, tutunma, bağlanma, aidiyet* hissini, moderniteyle birlikte kentsel mekânlar üstlenmiştir. Zamanının önemli bir kısmını kentsel mekânlarda geçiren geniş kitleler, bu mekânlarla bağlanma ilişkisi ve özdeşlik kurmakta, gündelik yaşantılarını bu mekânların sunmuş olduğu sosyokültürel etkinlikler ve ürünlerle oluşturmaktadır (Aytaç, 2007: 203). Başka bir boyut olarak kentleşme, işsizlik, göç, boşanma, yoksulluk, yaşam koşullarının zorlaşması, cinsler tarafından yaşamsal beklentilerin artması özel alan olan evi kadın açısından “şiddete maruz kalarak temel güveninin zedelendiği mekân” olma gerçeğiyle karşımıza çıkarmaktadır (Aktaş, 2017(a): 144).

Kamusal alan ve özel alanın ortak noktası, kadınların gündelik yaşam deneyimlerinde sınırlandırılmanın, kontrol altına alınmanın, birçok ayrımcılık biçimine karşı mücadele etmenin, özgürleşme çabasının ve toplumun geleneklerine uymadığında cezalandırılmanın alanları olarak yer almasıdır. Tarihsel süreçteki yeri çok eski bir disiplin olan coğrafya bilimi 20.yüzyıla kadar erkek deneyimleri ve bakış açısıyla oluşturulmuş olsa da mekân kavramının günümüzdeki anlamı görme ve dokunma duyusuyla tanımlanabilen üç boyutlu yer olmanın ötesine geçmiştir. Kent

bilimcilerin çevre insan etkileşimi kuramı, mekânı statik bir yapının dışına çıkarırken Marksist yaklaşımlarla birlikte mekânın toplumsal yapı ve olaylardan etkilendiği aynı zamanda mekânın da toplumsal olaylara yön verdiği diyalektik bir tanım ortaya çıkmıştır. Feminist araştırmacıların cinsiyet kuramıyla birlikte, bu alanlarda yaşanan kadın ve erkeğe ait tüm deneyimlerin, toplumsal cinsiyet rolleri gereğinin bir yansımasıyken aynı zamanda mekânların bu rolleri tekrardan ürettiği gözler önüne serilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadın ve erkeğin kullanım alanlarına yönelik doğal bir iş bölümü yapmakta, kadını korunup denetlenmesi gereken ve bakım emeğinin yegâne üreticisi bir varlık olarak konumlandığından, erkekler kamusal alanla ilişkilendirilirken kadınlara özel alan işaret edilmektedir. Kadının kamusalla buluşması toplumsal cinsiyet rolleri dâhilinde, içinde bulunulan toplum ve kültür yapısının gereklerine uygun olmalıdır. Kadınlar kendilerine biçilen rollerin dışına çıktığında ise bazen baba, bazen eş, bazen iş arkadaşı gibi bir erkek tarafından özel alanda veya kamusal alanda cezalandırılmakta hatta katledilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede en önemli yasal metinlerden biridir. Sözleşmede yer alan şiddet tanımları, bu tanımların özel ve kamusal alanı birlikte içermesi, devletlere ilişkin yükümlülükler ve şiddete ilişkin önermiş olduğu bütüncül politikalar birlikte değerlendirildiğinde yaşanan şiddet olaylarının azalması beklenmektedir. Bununla birlikte gerek resmi veriler gerekse yazılı ve sözlü basında yer alan haberler beklenilenin aksine kadına yönelik şiddet olaylarının arttığını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarının giderek artış göstermesine rağmen bu konudaki bilimsel araştırmalarda sayıca düşüklük görülmesi çalışmanın temel itkisini oluşturmaktadır. Kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalar şiddeti farklı boyutlarıyla ele alıp incelerken şiddetin gerçekleşmiş olduğu mekânın ise sadece bazı çalışmalarda veri olarak ele alınması, mekân kavramını tali bir konu olarak bırakmaktadır. Oysa İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan şiddet tanımları özel ve kamusal alanı birlikte içermektedir.

Bu noktada yazılı basın sınıfına giren gazetelerde yer alan kadın cinayeti haberlerinden yola çıkarak kadına yönelik şiddetin, şiddeti uygulayan ve mekân bağlamında incelenmesi çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ

Bu çalışmaya “Şiddet-mekân-fail ilişkisini görmek mümkün mü?” sorusu temel alınarak başlanılmıştır. Mekânın, toplumsal süreçlerle üretilirken aynı zamanda

toplumsal olayları da şekillendirdiği, toplumsal cinsiyet rollerine göre ayrıştırıldığı noktada, benzer bir döngü şiddet için de geçerli midir? Örneğin, bir erkek özel alanda fiziksel şiddet uyguladığı bir kadına kalabalık kamusal alanda da aynı şiddeti yöneltebiliyor mu yoksa uyguladığı şiddetin türü değişiyor mu? Eğer şiddetin türü değişiyorsa, bulunulan mekânın erkeğin davranışındaki etkisi nedir? Müdahale edilme korkusu veya diğer insanların hakkında olumsuz düşüneceği kaygısı olabilir mi? Mekâna ya da içinde bulunulan diğer kişilere göre davranış seçilebiliyorsa burada eğitim durumu veya sosyo-ekonomik düzey gibi faktörler rol oynayabilir mi? Demografik özellikler şiddetin hangi türünün yaşandığını etkiliyor mu? Aynı faktörler hem kadın hem erkek açısından aynı etkiye sahip midir? Bu gibi sorulara verilebilecek yanıtlarla fail-mekân-şiddet ilişkisine daha geniş bir çerçeveden bakılabileceği düşünülmüştür.

Bu çalışmanın yukarıda belirtilen sorular çerçevesinde ele alınıp yürütülebilmesi için hem failin hem mağdurun bilgilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat şiddetin, kadının katledilmesine kadar ulaşabildiği bir durumda mağdur ve failden eş zamanlı bilgi alınabilmesi veya alınılan bilginin tutarlılığının belirlenmesi güçtür. Bu nedenle medya etiği ilkeleri uyarınca, mağdur ve faili eşit mesafeden ele alması beklenen, medyaya yansımış haberlerin içerik analizi yöntemiyle sorulara cevap aranmıştır.

Haber içerikleri incelenirken, kadınların yaşamış olduğu bu ayrımcılık biçiminin ya kadın ünlü biriye ve magazin değeri taşıyorsa ya da şiddetin en uç biçimi olarak kadınlar öldürülmüşse medyanın gündemine girdiği, yani haber içeriklerinin çok büyük bir kısmının kadın katliamlarından oluştuğu görülmüştür. Elde edilebilecek verilerin anlamlı bir bütün sunması noktasında içeriğin ağırlığını oluşturan kadın cinayeti haberleri seçilmiştir. Fakat medyanın konuyu ele alış biçimi ve haber içerikleri gerek fail gerekse mağdur hakkında çok az bilgi vermektedir. Özellikle haber içeriklerinde faile ilişkin sadece yaşı ve mağdura olan yakınlığının verilmesi ama bunun yanı sıra eğitim durumu, mesleği, açık olarak kimlik bilgisi veya fotoğrafının yer almaması erkeğin ifşa edilmesini engelleyerek erkeği yani eril düzeni korumaya yönelik politik bir tutum içermektedir. Bu nedenle çalışmanın temel amacını

değiştirmeyecek şekilde kapsamı daraltılarak bazı alt problemler çıkarılmak zorunda kalınmıştır.

Kadın cinayetlerinden yola çıkarak yapılan bu çalışmada,

1. Kadın cinayetlerinin yoğunluklu olarak gerçekleştiği mekânlara bakarak kadının yerinin evi olması, özel alanın kadınlar için güvenli alan olduğu miti geçerli midir?

2. Şiddet uygulayanların psikolojik sorunları ya da madde bağımlılığı olan ve genellikle yabancılar şiddet uygular gibi şiddeti dışsallaştırmaya yönelik önermelerle kadının aile içerisinde daha korunaklı bir yaşam sürdüğü tezi gerçeği ne kadar yansıtmaktadır?

3. Kadın cinayetleri bir anlık cinnetle, öfke patlamasıyla aile içi dramla ifade edilebilen münferit olaylar mı yoksa şiddet başka başka türleriyle bir sarmal olarak mı işlemektedir?

4. Kadınların yaşları incelendiğinde en çok hangi yaş grubundaki kadınlar katledilmektedir?

5. Katledilen kadınların medeni durumları nedir?

6. Faillerine göre kadınların katledildiği mekânlar nerelerdir?

soruları çalışmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı: Gazetelerde yer alan kadın cinayeti haberlerinin incelenerek yaşanan şiddetin türü, mekânı, fail ile kadın arasındaki bağ, kadının yaşı gibi faktörlere ait verilerin saptanması ve bu veriler üzerinden kadına yönelik şiddet olgusunu tartışmaktır.

2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Mekân kavramının coğrafyada toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilerek ele alınması 20. yüzyılın sonlarına doğrudur. Günümüze gelindiğinde ise bugüne kadar yapılan çalışmalarda mekân kavramının cinsiyetler ve kullanımları üzerinden incelendiği fakat toplumsal cinsiyet ve iktidar ekseninde şekillenen kadına yönelik

şiddet olgusu tartışılırken ele alınmadığı görülmüştür. Kadına yönelik şiddet ve mekân ilişkisi bazı basın organları ve sivil toplum örgütlerinin kadın cinayetlerine ilişkin tutmuş olduğu rapor ve çetelelerde yer bulurken kadına yönelik şiddeti ele alan bazı akademik çalışmalarda sadece veri grubu şeklinde tali bilgiler olarak ele alınmaktadır. Öyle ki, mekan-toplumsal cinsiyet-şiddet örüntüsü bu çalışmaların literatür ve tartışma bölümlerinde neredeyse bulunmamaktadır. Oysaki ataerkil toplumların en önemli tahakküm araçlarından biri olan cinsiyete dayalı eril şiddetin mekânla ilişkisini ortaya koymak önemlidir.

Muhafazakâr ve ataerkil toplumlar, kadın kimliği üzerinden sosyal hayattan tutup ürettikleri siyasete kadar şekil vermektedir. Öyle ki toplumların kültürel yapılarının yansıması olan atasözlerine bakıldığında da elinin hamuruyla erkek işine karışmayan kadının, istemediği bir şey yaşadığında da dişi köpek olarak kuyruk salladığı kabulü vardır. Kadının “ev” ve “aile” içerisinde makbul ve güvenli olduğu söylemi yaygındır. Öyle ki dönemin başbakanı erkek arkadaşı tarafından öldürülen lise öğrencisi Münevver Karabulut cinayeti üzerine “yalnız bırakılan ya davulcuya ya zurnacıya” ifadesini kullanmıştır. Ülkemizde gerek basının gerekse kamuoyunun en çok takip ettiği kadın cinayetlerinden biri olan Münevver Karabulut’u katleden fail bir iş adamının oğludur ve ailesinin olanaklarını kullanarak firar etmiştir. Ülkenin farklı şehirlerinde failin yakalanması için çeşitli protestolar yürütülürken yine dönemin İstanbul İl Emniyet Müdürünün “Kızlarına sahip çıksalarmış” ifadesi kırmızı bültenle aranan faile değil vahşice katledilen mağdura ilişkin bir saldırı cümlesidir. Eski Milli Savunma Bakanı “Türk kadını evinin süsüdür” cümlesiyle kadınlara özel alanı işaret ederken yine eski Ekonomi Bakanı işsizliğin artışı üzerine bir konuşmasında “Kadınlar iş aradığı için işsizlik yüksek.” diyerek ekonomi ve ticaretin alanı olarak bilinen kamusalı kadına uygun bulmamaktadır. Kendisinden iş isteyen kadına “Evdeki işler yetmiyor mu?” diyen Orman Bakanının cümlesi, birçok failin evdeki kadınlık vazifelerini -yemek pişirmek, temizlik yapmak vb.- yerine getirmiyordu ifadesini çağrıştırmaktadır. Sürekli evi işaret edilen kadınının kamusalla buluşması, dönemin Başbakan Yardımcısının dile getirdiği “Kadınsa o da iffetli olacak. Mahrem namahrem bilecek. Herkesin içerisinde kahkaha atmayacak, bütün hareketlerinde cazibedar olmayacak” şartına bağlıdır. Kadının gündelik hayat pratiklerinden siyasete kadar uzanan bütünde nerede konumlanıyor olduğu önemlidir. Kadın ve kadın bedeni

üzerinden kurgulanan tüm bu söylemler kadının hangi mekânı ne zaman ve ne sıklıkla kullanacağını belirtmekten, bu mekânlar içerisinde nasıl davranması gerektiğine kadar düzenlemektedir. Kadınlar bu düzenlemenin dışına çıktığında ve şiddetle karşı karşıya geldiğinde durum meşrulaştırılabilir. Öyle ki Pınar Gültekin davasında vahşice bir katliam yaşanmasına rağmen, üniversite öğrencisi bir genç kadının evli bir erkekle birliktelik yaşaması gerekçe gösterilerek fail adına haksız tahrik indirimi sağlayabilecek telefon kayıtları beklendiğinden henüz bir sonuca varılamamıştır. Eskişehir’de eski eşinin satırlı saldırısı sonucu katledilen Ayşe Tuba Arslan’ın 23 kez şikâyette bulunduğu fakat yetkililerin uzlaştırma kararı verdiği ortaya çıkmıştır. Yine imam nikâhlı eşi tarafından öldürülen Güneş Karaçuban davasında, kadının eşine rağmen çalışıyor olması nedeniyle haksız tahrik indirimi uygulanmıştır. Birçok başka davada failer bir anlık öfkeye kapılıp pişman olduğunu belirterek iyi halden veya eşin sadakat yükümlülüğünü yerine getirmediği iddiasıyla haksız tahrik indiriminden yararlanarak çok daha düşük cezalar alabilmektedir. Her ne kadar bu çalışmanın kapsamı söylem analizi yapmak veya kadın katliamlarının yargı boyutunu tartışmak olmasa da kadınların yaşadığı şiddet konusunda iktidar ve yargının bakış açısındaki eril düşüncüyü ortaya çıkarmak gereklidir. Buradan hareketle, kadına yönelik şiddetin en çok kimler tarafından ve nerede gerçekleştiği sorusuna yanıt arayarak bu düşüncenin geçerliliğini incelemek ve patriarkal sistemle ilişkisini tartışmak, alana önemli bir katkı sağlayabilecektir. Bu çalışma kadına yönelik şiddet olgusunu tek başına toplumsal cinsiyet ve iktidar ilişkileri üzerinden okumanın ötesinde, her olgunun şekillendiği zaman ve mekân dokusunu da ele alarak ortaya konulmuştur. Kadına yönelik şiddetli ilgili miladi bir tarih sayılabilecek İstanbul Sözleşmesi ve sonrasındaki zaman diliminde gerçekleşen kadın katliamlarını mekân boyutuyla da ele almak yeni bir perspektif sağlayacaktır.

2.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın alt problemlerinde belirtildiği gibi, çalışmaya başlarken şiddet ve mekân ilişkisinin ortaya konulabilmesi için fail, mağdur, mekân ve şiddetin türüne ilişkin birçok faktörün birlikte ele alınabileceği bir planlama yapılmıştır. En önemli sınırlılıklardan birinin zaman olduğu bu çalışmada hem verilerin objektifliğini hem de

tutarlılığını sağlamak adına dolaylı bir başvuru yöntemi olarak medyaya yansıyan haberlerin içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma, İstanbul Sözleşmesi'nin imzaya açılmış olduğu 11.05.2011 tarihi ile 11.11.2020 tarihleri arasında yayımlanan Milliyet ve Hürriyet gazetelerindeki kadın cinayeti haberleri ile sınırlandırılmıştır. Yaysat verilerinden yola çıkarak diğer gazetelere görece tiraj sayılarının yüksek olması ile internet arşivlerine kolay ve ücretsiz erişimin sağlanabilmesi nedeniyle bu iki gazete seçilmiştir. Bununla birlikte çalışma kapsamı itibariyle medyanın kadın cinayeti haberlerini nasıl ele aldığı veya toplumsal cinsiyet odaklı bir dil kullanıp kullanılmadığı noktasında söylem analizine başvurulmamıştır. Dolayısıyla başvuru gazetelerin politik eğilimleri ve buradan doğru yansıyabilecek bir çeşitlilik göz önünde bulundurulmamıştır.

Haber içeriklerinden fail ve mağdura ilişkin elde edilmesi beklenen birçok veriye ulaşılamamıştır. Örneğin şiddetin psikolojik temelli bir olgu olduğu varsayımına göre şiddetin meydana gelmesinde eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, geçmişteki şiddet döngüsü gibi unsurlar önemlidir. Fakat haber içeriklerinin çok büyük bir bölümünde bu bilgilerin yer almadığı ve elde edilen verilerin ise evreni temsil edemeyeceğinden dolayı bu gibi demografik özellikler kapsam dışında bırakılmak zorunda kalmıştır. Yine haber içerikleri analiz edildiğinde faile ilişkin tek veri olarak katledilen kadınla olan bağı olduğu görülmüş sadece bazı haber içeriklerinde failin yaşına ilişkin veri elde edilebilmiştir. Dolayısıyla yapılan çalışmada faile ilişkin bulgular mağdurla yakınlık derecesi baz alınarak değerlendirilmiş ve kısıtlı bir içerik sunmaktadır.

Araştırma kapsamında katledilen kadınlara ilişkin olarak yaşı, medeni durumu gibi temel verilere ulaşılmakla birlikte kadınların eğitim durumları, meslekleri, iş gücüne dâhil olup olmadıkları hakkında veriler elde edilememiştir. Bununla birlikte kadınların katledilmeden önce maruz kaldıkları şiddet türlerine ilişkin verilerin ancak sansasyonel haber niteliği taşıyorsa yer aldığı görülmüştür. Oysa kadına yönelik şiddet olgusu CEDAW kararları uyarınca toplumsal cinsiyete dayanan bir ayrımcılık biçimidir ve bu ayrımcılığa kadının eğitim, işgücü ve siyasete katılım oranları da dâhildir. Medyanın kadınların katledilmesini ele alışında bu ayrımcılık biçimini

anlayabileceğimiz veriler yer bulamamaktadır. Bunun temelinde zaten şiddetin en uç biçimi yaşandığı için diğer şiddet türlerine yer vermeye gerek duyulmaması ya da konuya toplumsal cinsiyet temelli bir ayrımcılık perspektifinin çok uzağında bakıyor olması gibi nedenler olabilir. Dolayısıyla medyanın haber sunumu, şiddet döngüsünün anlaşılmasında sınırlılık yaratmaktadır.

Kadına yönelik şiddet olgusu, toplumsal cinsiyet temelli bir ayrımcılığın yansıması olarak kabul edilmekle bu çalışma faillerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algısını anlama noktasında sınırlılıklar içermektedir. Çalışmanın temel yönteminin içerik analizi olması, bununla birlikte söylem analizi yapılmış olsaydı dahi faillere ilişkin haber içeriklerinde fazlaca bilgi bulunmaması bu sınırlılığın başlıca sebebidir. Kültür içinde harmanlanarak çocukluk çağından itibaren yerleştirilen toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete etkisini görebilmek için başka çalışmalarda boylamsal araştırma yöntemlerine başvurulabilir.

Araştırmadaki bir başka sınırlılık ise ele alınan haberlerin sadece Türkiye'deki kadın cinayetlerinin kapsamasıdır. Çalışmanın temel amacı şiddet-fail-mekân ilişkisini görmektir. Evrensel bir sorun alanı olan kadına yönelik şiddet olgusunda bu ilişkiyi görebilmek için ülkemizde yaşanan kadın cinayetleri ile diğer ülkelerde yaşanan kadın cinayetlerinin karşılaştırmasını yapmak daha anlamlı sonuçlar verebilir. Bu çalışma kapsamında ulusal basında yer alan gazetelerin haberleştirdiği, ülkemizde işlenen kadın cinayetlerine ilişkin veriler değerlendirilmiştir.

2.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini 11.05.2011 ile 11.11.2020 tarihleri arasında meydana gelen kadın cinayetleri oluşturmaktadır.

Başlangıç tarihinin 11.05.2011 olarak alınması İstanbul sözleşmesinin imzaya açılmış olduğu tarih olmasıdır. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası düzeyde en kapsamlı ve bağlayıcı sözleşme olmakla birlikte ülkemiz için ayrı bir önem taşımaktadır. Her ne kadar 4320 Sayılı Kanun gibi ulusal yasa metinlerinde kadına yönelik şiddete ilişkin ciddi yaptırımlar olsa da Türkiye,

geleneksel ve muhafazakâr değerlerle örölü ataerkil bir devlet olarak gerek kadınları koruma da gerekse failleri cezalandırma da yetersiz kalmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurular sonucunda mağduru korumada yetersiz kalıp devlet olarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmediği için tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin sözleşmenin ilk imzacısı devlet olması aslında uluslararası hukukun ölkemize bir yaptırımıdır. Dolayısıyla İstanbul Sözleşmesi sonrasında kadınların medeni durumu, özel veya kamusal alan gözetilmeden şiddetten korunması beklenilmektedir.

Araştırma sonuçlarının mümkün olduğunca güncel veriler içerebilmesi için 2020 yılının sonlarına kadar veri toplama işlemine devam edilmiştir. Bununla birlikte verilerinin analiz edilip yorumlanabilmesi için İstanbul Sözleşmesi'nin imzaya açılışından sonra 9,5 yıl sonrasına denk gelen 11.11.2020 tarihinde veri toplanması durdurulmuştur.

11.05.2011 ile 11.11.2020 tarihleri arasında çıkan Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alan kadın cinayeti haberleri araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.7. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Nitel araştırma olan bu çalışmanın ana yöntemini, 11.05.2011 tarihi ile 11.11.2020 tarihleri arasında ülke genelinde tiraj sayısı göreceli olarak diğer gazetelerden yüksek olan ve haber arşivlerine erişimin ücretsiz olduğu Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alan haberlerin taranması sonucu erkekler tarafından katledilmiş 687 kadına ilişkin haber içeriklerinden yapılan doküman analizleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri, gazetelerin arşiv arama çubuklarına “kadın cinayeti” ve “kadına yönelik şiddet” anahtar kelimeleri girilerek elde edilen haberlerin değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu anahtar kelimeler sonucunda bulunan haberlerden, 11.05.2011 tarihinden önce işlenip mahkemesi devam eden kadın cinayetlerine ilişkin olanlar araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir.

Doküman analizinin, yazılı veya görsel malzemenin toplanıp incelendiği bir yöntem olmasının yanı sıra araştırmacının neyi, nerede, neden, niçin ve nasıl arayacağını bilmesi önemlidir (Sönmez ve Alacapınar 2017:108). Bu araştırmada doküman analizine ait aşamalar izlenerek öncelikle araştırma soruları geliştirilmiş, elde edilen veriler araştırma sorularıyla ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında haber içeriklerinden detaylı bilgi elde edilememesi daha öncesinde çalışmanın alt problemleri ve sınırlılıkları kısımlarında belirtildiği üzere, çalışmanın ilk planlamasına göre kapsamının daraltılmasına neden olmuştur. Çalışmanın ilk modellemesinde kadınların katledilmesine kadar olan süreçteki şiddet döngüsünü görmek yani öncesinde maruz kaldıkları diğer şiddet türlerinin belirlenmesi varken haber içeriklerinden bu konuda edinilen veriler kısıtlı bir içeriğe sahiptir. Bir diğer önemli alt problem “Şiddetin türüne göre mekânı var mı?” sorusu da bu kısıtlılık nedeniyle cevaplanamadığından kapsam dışında bırakılmıştır. Yine değerlendirilen haber içeriklerinde, fail ve mağdura ilişkin sosyo-ekonomik düzey, eğitim durumu ve işgücüne katılım oranlarının yaşanılan şiddetin türünde veya mekânında bir değişikliğe yol açıp açmadığına dair kıyaslama yapılabilecek veri elde edilememiştir.

Yapılan doküman analizi sonucunda, haber içeriklerinden şiddetin yaşandığı il, mekân, fail ile mağdur arasındaki yakınlık derecesi, mağdurun daha öncesinde yaşadığı şiddet türü, medeni durumu, yaşı gibi veri grupları elde edilerek yapılan analizlerle oluşturulan tablolar yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak geliştirilen soru formu ve veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Kayıtların, söylemlerin ve yayınların daha derinlikli bir şekilde anlaşılabilmesi için kullanılan içerik analizi, bir belgeyi düz bir okumanın dışına çıkarmakta ve böylece örtülü içeriğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Arıkan, 2011: 56).

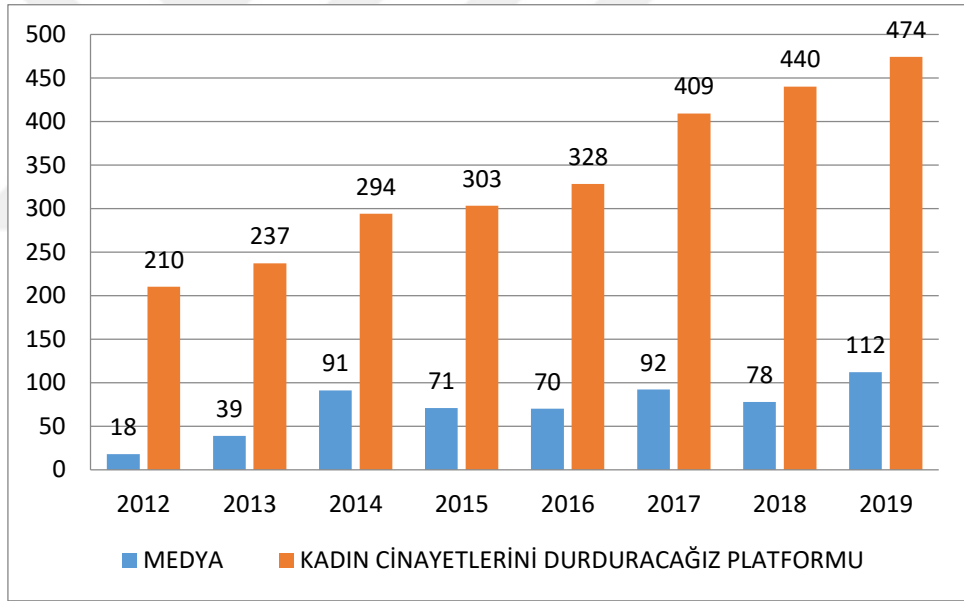
İnsan davranışları farklı etmenlere bağlı olarak değişkenlik göstermekte ve bu da bazı olguları anlamlandırmamızı karmaşıktırmaktadır. Sayısal verilerle

açıklanması zor olan insan davranışlarıyla ilgili çalışmalarda kullanılan nitel araştırma yöntemleri sayesinde temsil gücü fazla olan az sayıdaki örneklem ele alınarak bu davranışların temel motivasyonunu anlamaya olanak sağlanabilir (Arıkan, 2011: 23). Nitel yöntem, somut sosyal gerçeklik içerisindeki bilginin, yöntem bilim olarak tümevarımla kavranabilmesinin bir aracıdır. Nitel yöntemde kullanılan bilgi, araştırmacının olayları, temaları, düşünce yapılarını, veride saklı kalan açıklamaları nasıl ele alabileceğini gösterir (Berg ve Lune, 2015:386). Bu temelden hareketle bilgi, araştırmacı tarafından örülerek yeniden yapılandırılmaktadır. Sosyal olay ve olguların bir insan ürünü olduğu ve bu ürünlerin tarihsel düzlemde kolektif emeğin işe koşulmasıyla yaratıldığı düşünüldüğünde, bilginin inşa edildiği sosyal gerçekliğin insan zihninden bağımsız düşünülmesi mümkün değildir (Özdemir, 2010:339). Dolayısıyla bu çalışmada yer alan bulgu ve sonuçlar, çalışma kapsamında kullanılan örnekleme aittir ve tüm evrene genellenememektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

İstanbul Sözleşmesi'nin imzaya açılmış olduğu 11.05.2011 tarihi başlangıç alınarak 11.11.2020 tarihine kadarki haber içeriklerinin değerlendirilmesinden elde edilen sonuçlara göre eril şiddet 687 kadının katledilmesine neden olmuştur. Ayrıca katledilmiş olan 687 kadının 39'u (%5,7) yabancı uyruklu, 5'i (%0,7) transtır. Çalışmanın bulguları değerlendirilirken, 2011 ve 2020 yılına ait veriler tam bir yılı içermediği için yıl bazında yapılan karşılaştırmalarda kullanılmamıştır.

Grafik 1: Medyada yer alan kadın cinayeti haberlerinin yıllara göre dağılımı

Grafik 1'de görüldüğü üzere 2012-2019 yılları arasında basına 571 kadının katledildiği haberi yansımıştır. Basında yer alan kadın cinayeti haberlerinin %3,2'sinin 2012 yılına, %6,8'inin 2013 yılına, %15,9'unun 2014 yılına, %12,4'ünün 2015 yılına, %12,3'ünün 2016 yılına, %16,1'inin 2017 yılına, %13,7'sinin 2018 yılına, %19,6'sının 2019 yılına ait olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre en çok kadın cinayeti 2019 yılında işlenmiştir. Bianet'in de 2019 yılı raporuna göre kadın cinayetleri son bir yılda %29,0 artış göstermektedir.

Medyada yer alan kadın cinayetlerine ilişkin haberler, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun yıllık raporlarıyla karşılaştırıldığında, cinayetlerin 2012'de %8,6'sı, 2013'te %16,5'i, 2014'te %31,0'i, 2015'te 23,4'ü, 2016'da %21,3'ü, 2017'de %22,5'i, 2018'de %17,7'si, 2019'da %23,6'sı basına yansımıştır. Katledilen kadınların medyada gerçekte var olduğu haliyle yer bulamadığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte kadın cinayetlerinin yıldan yıla artıyor olması 6284 Sayılı Kanun'un yeterince uygulanmıyor oluşunun göstergesidir. KCDP'nin 2019 yılı raporuna göre katledilen 13 kadının faili denetimli serbestlikten yararlanan, şartlı tahliye olan, cezaevinden kaçan erkeklerdir (KCDP). Bianet'in 2019 yılı erkek şiddeti çetelesine göre ise yılın ilk 7 ayında katledilen kadınların en az 9 tanesinin koruma kararı bulunmaktadır (Bianet).

Kadın cinayetlerinin basına gerçekte var olduğundan daha az yansımaları medyanın ataerkiyle dayanışmasını güçlendiren eril yapısından kaynaklanıyor olabilir. Her ne kadar giriş ve yöntem bölümlerinde çalışmanın söylem analizi içermediği belirtilse de medyanın kadın katliamlarını nasıl haberleştirdiğini ve konuya ilişkin bakış açısını görmek önemlidir.

“...İddiaya göre boşanma aşamasındaki eşi Bihter Yalçınsoy (31) ile konuşmak için kadının yaşadığı eve giden Rahman Yalçınsoy, (36) red cevabı aldı. Bunun üzerine çift arasında sözlü tartışma çıktı. Tartışmanın kavgaya dönüşmesi üzerine cinnet getiren Rahman Yalçınsoy, yanında getirdiği bıçakla Bihter Yalçınsoy'u vücudunun 3 yerinden bıçakladı...” (Milliyet, 08.10.2020).

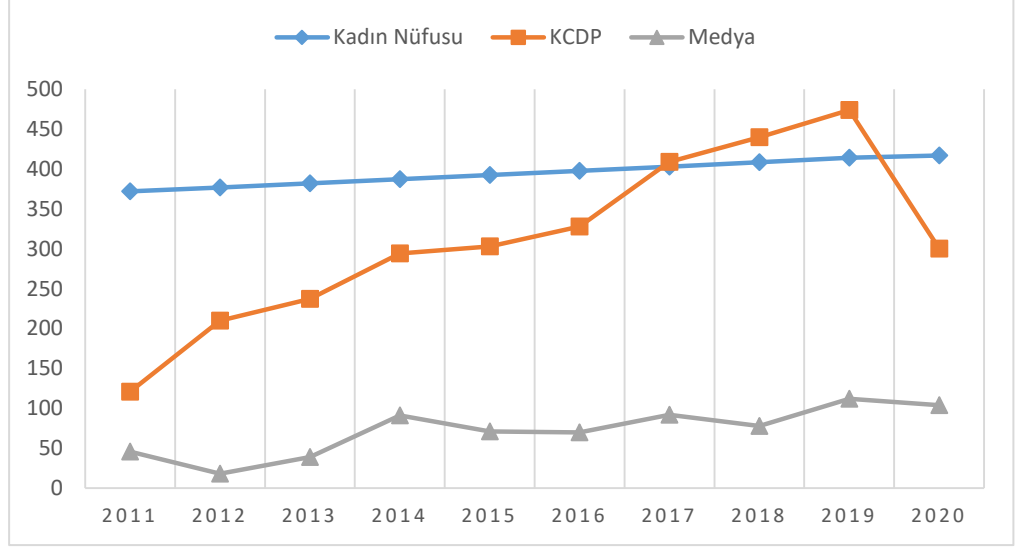
“Eskişehir'de kıskançlık nedeniyle çıktığı ileri sürülen kavgada eşi Ferhat Fidan (26) tarafından bıçaklanarak öldürülen Hafize Fidan'ın (35) şiddet gördüğü gerekçesiyle 5 ay önce polise başvurup kadın sığınma evine yerleştirildiği, ancak daha sonra şikâyetinden vazgeçip tekrar evine döndüğü ortaya çıktı.” (Hürriyet, 18.02.2020).

“İzmir'in Gaziemir ilçesindeki evinde ölü bulunan 3 çocuk annesi Havva Çay'ın 18 yaşındaki katil zanlısının, genç kadını babasının 'yasak aşk'ı olduğu şüphesi yüzünden öldürdüğü ortaya çıktı” (Hürriyet, 28.10.2018).

“İzmir'in Gaziemir İlçesi 'nde 30 yaşındaki S.G. gece yarısı tartışma sonucu 29 yaşındaki Esen Yaman'ı tabancayla vurarak öldürdü.” (Hürriyet, 09.09.2016).

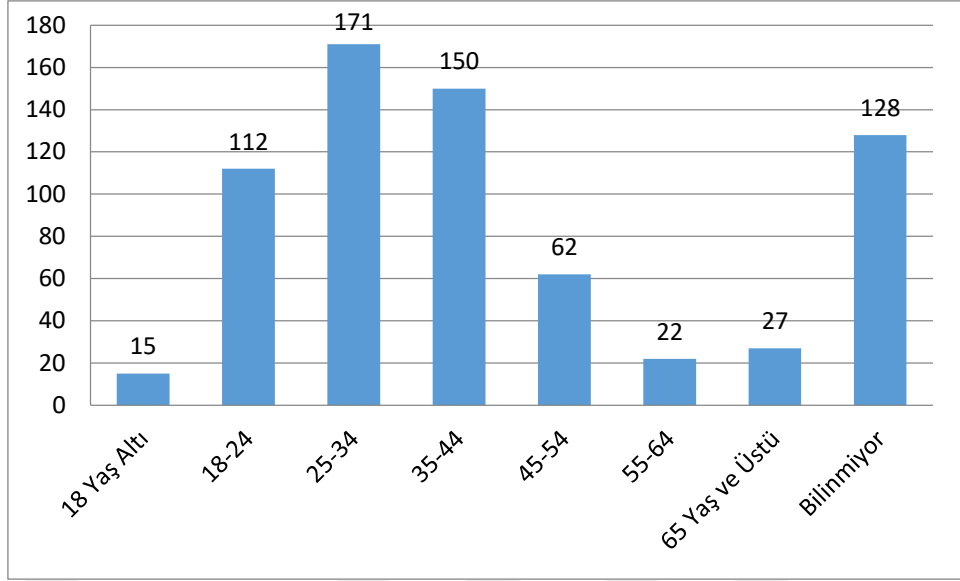
“Platonik aşk kurbanı kadın, Tokat'ta toprağa verildi” (Milliyet,06.06.2020).

Yukarıda kadın cinayeti haberlerinden örnek olarak sunulan içerikler incelendiğinde, medyanın ataerkiyle olan iş birliği ve yapmış olduğu haberleştirme şeklinin objektif olmak yerine faili koruyan bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Öyle ki içeriklere bakıldığında “cinnet, kıskançlık, platonik aşk” gibi kavramlarla şiddeti failden dışsallaştırdığı; kadınların hangi şartlarda ve neden şiddete geri dönmek durumunda kaldığı düşünülmeden bir şekilde mağdurun kendi sonunu hazırladığı mesajı; “yasak aşk” gibi tabirlerle olayın magazinleştirilerek kadınların özel hayatının sorgulanarak şiddetin varlığının gölgelenmesi; “gece yarısı” gibi özel bir zaman dilimine vurgu yaparak tam da patriarkanın kadınlar için belirlemiş olduğu sokağı/kamusalı ne zaman ne şekilde deneyimleyeceğine karar verme yetkisinin pekiştirilmesi gibi söylemler halkın haber alma hakkına hizmet etmekten öte ataerkinin kadınlar üzerindeki tahakkümünü kuvvetlendirmektedir.

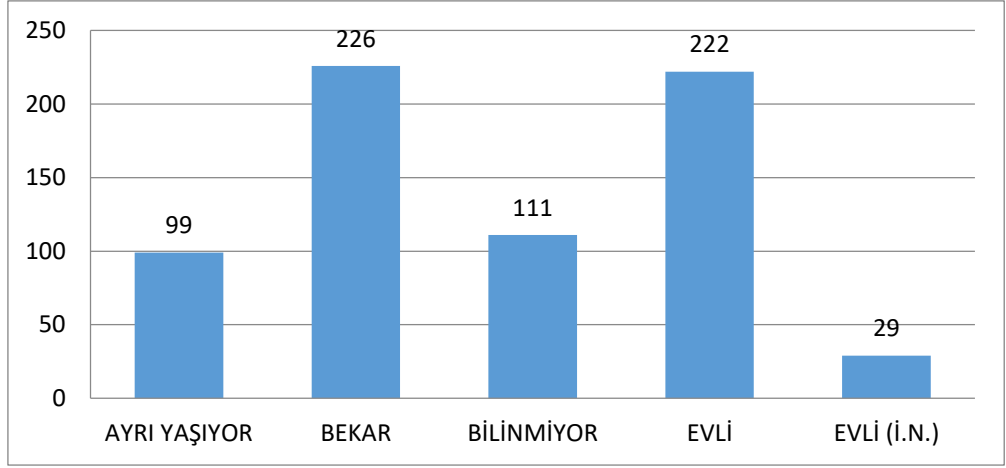
Grafik 2: Toplam kadın nüfusu, KCDP verileri ve medyada yer alan katledilmiş kadınların yıllara göre dağılımı

Grafik 2’de 2011-2020 yılları arasında Türkiye’nin toplam kadın nüfusunun yıllara göre artışı, medyaya yansıyan cinayet haberlerinin değişimi ve KCDP’nin yıllık raporlarının karşılaştırması verilerle “Yıllara göre kadın cinayetleri mi artıyor yoksa ülkenin kadın nüfusunda artış olduğu için veriler yanıltıcı mı?” sorusuna yanıt aranmıştır. Grafikte görüldüğü üzere kadın nüfusunun yıllar arasındaki değişimi yatay olarak ilerleyip ciddi artış farkları gözlemlenmezken gerek medya gerekse platform verilerinde yıllar içerisinde artış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2020 yılına gelindiğinde hem m medya hem de platform verilerinde bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Özellikle 2020 yılında başlayan Covid-19 pandemisi sonrasında yapılan araştırmalar gerek ülkemizde gerekse dünyanın birçok farklı bölgesinde kadına yönelik şiddetin arttığını rapor ederken 2020 yılına ait verilerin düşüklüğü KCDP’nin 2020 yılı raporunda 171 kadın ölümünün kayıtlara şüpheli ölüm olarak geçmesiyle açıklanabilir.

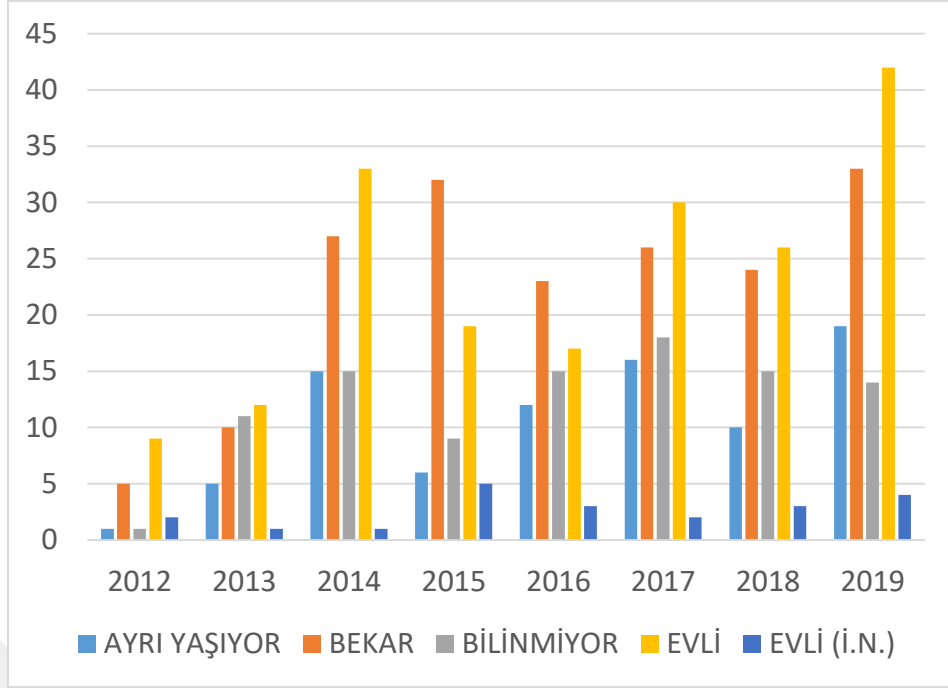
Grafik 3: 2011-2020 Yılları arasındaki medyaya yansıyan öldürülen kadınların yaşlarına göre dağılımı

Grafik 3'te görüldüğü üzere katledilen kadınların %2,2'si 18 yaşının altında, %16,3'ünün 18-24 yaş, %24,9'unun 25-34 yaş, %21,9'unun 35-44 yaş, %9,0'unun 45-54 yaş, %3,2'sinin 55-64 yaş, %3,9'unun 65 ve üzeri yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Haber içeriklerinden kadınların %18,6'sının yaşına ilişkin herhangi bir veri elde edilememiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği yaş dilimlerine göre değerlendirildiğinde ise kadınların %2,2'si ergen (18 yaş altı), %75,7'si genç (18-65 yaş), %2,5'i orta yaş (66-79 yaş), %0,6'sı yaşlı (80 yaş ve üzeri) yaş kategorisindedir. Serpil Dünder ve Emine Demiray da (2016: 100) çalışmalarında şiddete maruz kalan kadınların %31,4'ünün 19-34 yaş aralığıyla ilk sırada genç kadınların yer aldığı bulgusunu vermişlerdir.

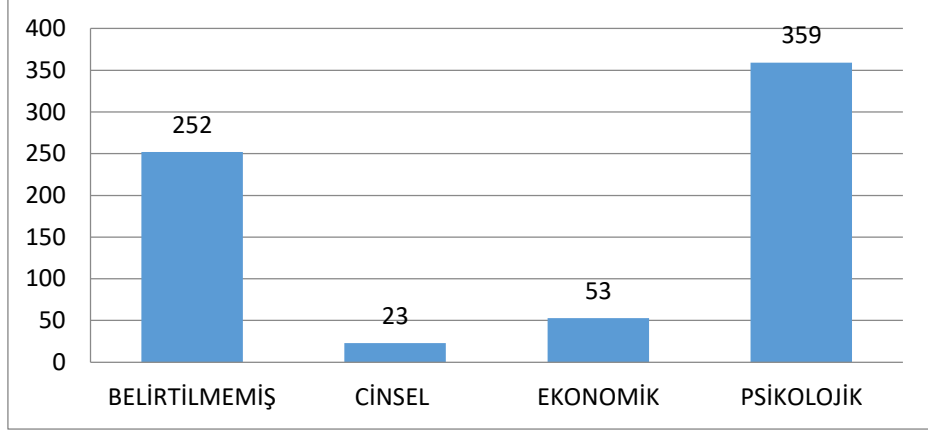
Grafik 4: Medyada yer alan katledilmiş kadınların medeni durumlarına göre dağılımı

Grafik 4'te görüldüğü gibi katledilmiş kadınların medeni durumları değerlendirildiğinde; %32,3'ünün evli, %32,9'unun bekâr, %14,4'ünün boşanma davaları devam edip eşlerinden ayrı yaşadıkları, %16,2'sinin medeni durumuna ilişkin herhangi bir bilgi verilmediği, %4,2'sinin imam nikâhlı birliktelik sürdürdüğü belirlenmiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2018 yılı raporuna göre de katledilen 440 kadının %38'i evli, %15'i bekârdır. Resmi ya da dini nikâhlı kadınları, boşanma süreçlerine bakmaksızın değerlendirdiğimizde katledilen kadınların %50,9'luk bir kısmını evli kadınlar oluşturmaktadır. Bu değer, kadınların medeni durumlarının katledilmelerinde önemli bir etken olduğunu göstermekle birlikte bekâr kadınların %32,9'luk bir oranı temsil etmeleri de göz ardı edilmemelidir.

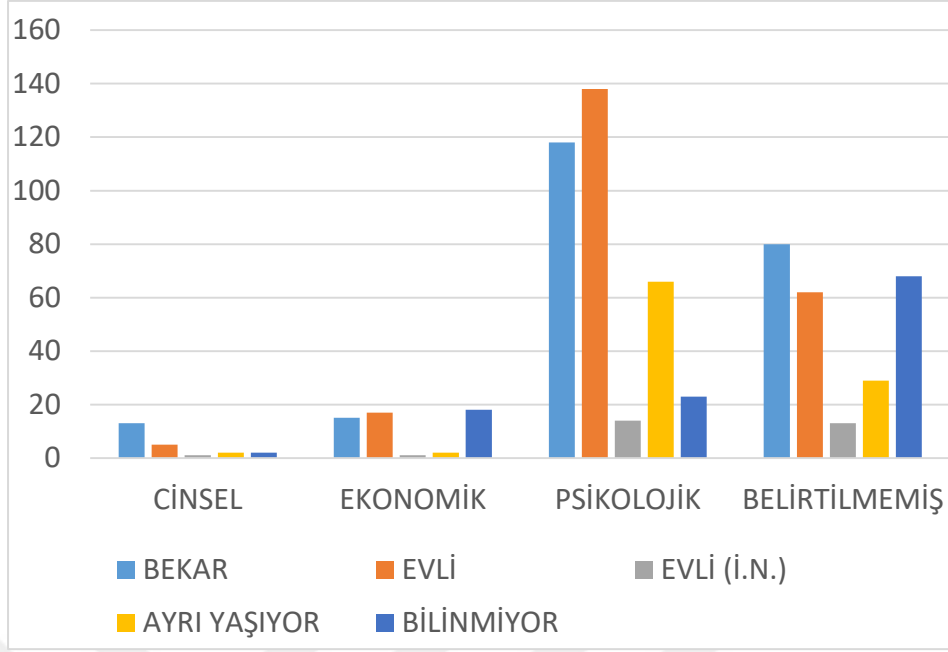
Grafik 5: Yıllara göre katledilen kadınların medeni durumlarının dağılımı

Grafik 5'te görüldüğü kadın cinayetleri yıldan yıla artış gösterirken kadınların medeni durumlarının dağılımı benzerlik göstermektedir. Yıl bazındaki verilere bakıldığında, resmi ya da imam nikâhlı evlilik sürdüren veya boşanma kararı verip evini ayırmakla birlikte resmi evlilik bağına hala sürdüren kadınların katledilme oranları toplamda bekâr kadınlara göre daha yüksektir. 2012 yılında basına yansımış olan katledilen kadınların %5,6'sı ayrı yaşamakta, %27,8'i bekâr, %5,6'sının medeni durumu bilinmiyor, %50'si evli ve %11,1'i imam nikâhlı birliktelik sürdürmektedir. 2019 yılına gelindiğinde ise kadınların %16,9'unun ayrı yaşadığı, %29,4'ünün bekâr, %12,5'inin medeni durumu bilinmiyor, %37,5'inin evli ve %3,6'sının imam nikâhlı birliktelik sürdürürken katledildiği haber içeriklerinden elde edilmektedir. Haber içeriklerinden elde edilen verilerdeki değişim Türkiye İstatistik Kurumunun Evlenme ve Boşanma İstatistikleri verileriyle uyumludur. Bekâr kadınların oranındaki artış, 2012 yılında binde 8,3 olan evlenme hızının 2019 yılında binde 6,56'ya düşmesiyle; ayrı yaşayan kadınların katledilmesindeki artış ise 2012 yılında binde 1,64 olan boşanma hızının 2019 yılında binde 1,88'e yükselmesiyle açıklanabilir (TÜİK, 2020).

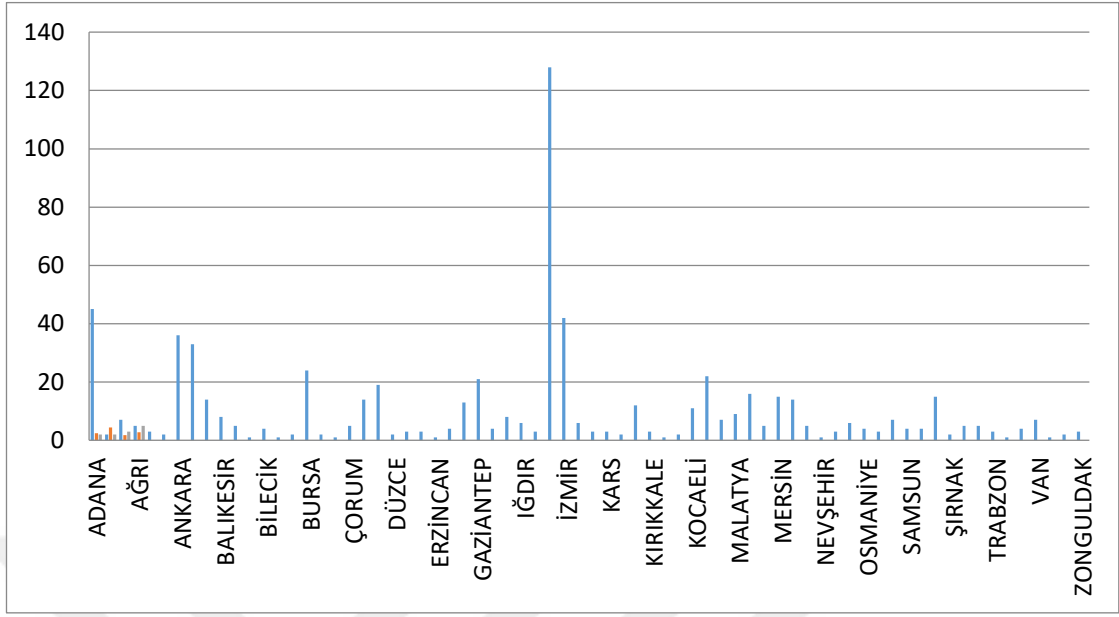
Grafik 6: Medyada yer alan haberlere göre kadınların katledilmeden önce maruz kaldıkları şiddet türleri

Grafik 6’da görüldüğü gibi fiziksel şiddetin en uç biçimi olarak katledilen kadınların, bu fiil öncesinde maruz kaldıkları diğer şiddet türleri değerlendirildiğinde %52,3’ünün psikolojik, %7,7’sinin ekonomik, %3,3’ünün cinsel şiddete uğradıkları saptanmıştır. Kadınların %36,7’sinin ise katledilmeden önce başka bir şiddet türüne maruz kalıp kalmadıkları haberlerde belirtilmemiştir. AB Temel Haklar Ajansının (FRA) 2014 yılında AB üyesi olan 28 ülkedeki 42000 kadınla yürütmüş olduğu araştırmaya göre, her 3 kadından biri 15 yaşından itibaren fiziksel veya cinsel şiddete; her 5 kadından ikisi (%43) ise şimdiki veya eski eşi tarafından psikolojik şiddete maruz bırakılmıştır (KSGM, 2016). Haber içeriklerinden de kadınların yarısından fazlasının şiddetin herhangi bir türüyle karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Elde edilen veriler aslında şiddetin bir piramit değil bir sarmal olarak devam ettiğinin, kadınların aynı anda şiddetin başka türleriyle de yüz yüze geldiklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Grafik 7: Kadınların medeni durumlarına göre katledilmeden önce gördükleri şiddet türlerinin dağılımı

Grafik 7’de görüldüğü gibi haber içeriklerinde cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilen kadınların %56,5’i bekâr, %21,7’si evlidir. Ekonomik şiddete maruz kaldığı belirtilen kadınların %33,9’unun medeni durumu hakkında bilgi verilmemişken %32,1’i evli, %28,3’ü bekârdır. Psikolojik şiddete maruz kalan kadınların ise %38,4’ü evli, %32,9’u bekâr, %18,4’ü ise ayrı yaşamaktadır. 2014 yılında yayınlanan Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre evlenmiş kadınların %12,0’si cinsel, %30,0’u ekonomik, %44,0’ü psikolojik olmak üzere hayatının herhangi bir döneminde en az bir kez eşi ya da birlikte olduğu kişi tarafından şiddete maruz bırakılmıştır (Hacettepe Üniversitesi). Hacettepe Üniversitesi’nin yapmış olduğu araştırma sonuçları evli kadınların maruz kaldığı cinsel ve ekonomik şiddetin boyutunun daha yüksek olduğunu gösterirken bu çalışmanın sadece basına yansıyan kadın cinayeti haberlerinin analizini içermesi, dolayısıyla haberin dili ve yayın politikaları gibi nedenlerle benzer sonuçlar elde edilememiştir.

Grafik 8: Medyada yer alan cinayet haberlerinin illere göre dağılımı

Grafik 8’de görüldüğü gibi 2011-2019 yılları arasında hemen hemen Türkiye’nin tüm illerinden kadın cinayeti haberleri medyaya yansımıştır. Kadın cinayeti haberlerinin medyaya en yoğun yansıdığı iller arasında %18,6 ile İstanbul, %6,6 ile Adana, %6,1 ile İzmir, %5,2 Ankara, %4,8 ile Antalya, %3,2 ile Konya en az yansıdığı iller arasında ise %0,1 ile Erzincan, Tunceli, Bolu, Kırklareli gibi iller olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Artvin, Ardahan, Bartın, Bitlis, Bingöl, Hakkâri, Kilis, Siirt ve Sinop illerinden medyaya yansıyan kadın cinayeti haberi bulunmamaktadır. Kadın cinayeti haberlerinin en çok İstanbul’dan yansımış olması, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’nin başlatmış olduğu “Ateş Böcekleri ile Karanlığı Aydınlat” kampanyası sonucunda kadınların kendilerini Türkiye’de en çok İstanbul’da güvende hissetmediği bulgusunu desteklemektedir. Kadına Yönelik Şiddetin Ulusal Basının İnternet Sitelerinde Yer Alışı üzerine yapılan çalışmada da kadına yönelik şiddetin %44,5 oranıyla büyükşehirlerde yaşandığı bulgusu elde edilmiştir (Dündar ve Demiray, 2016: 100). Bununla birlikte bu grafik ve bulgular illerin nüfus oranlarıyla birlikte değerlendirilmediği sürece sadece cinayetlere ilişkin sayısal veriler sunmakta, gerçek anlamda kadın cinayetlerinin yoğunluğuna dair bir veri elde edilememektedir.

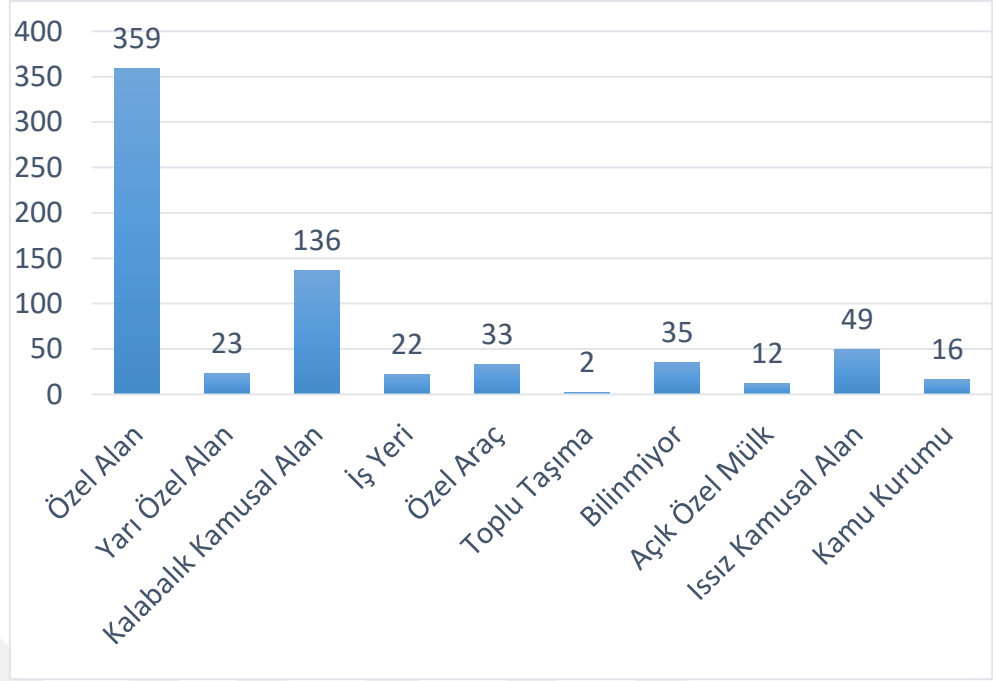
İl	Kadın Nüfusu	Öldürülen Kadın Sayısı	% ₀₀₀	İl	Kadın Nüfusu	Öldürülen Kadın Sayısı	% ₀₀₀
ADANA	1.131.202	45	0,4	KARAMAN	127.090	3	0,2
ADİYAMAN	313.704	2	0,1	KARS	137.773	3	0,2
AFYONKARAHİSAR	369.513	7	0,2	KASTAMONU	189.113	2	0,1
AĞRI	258.635	5	0,2	KAYSERİ	712.710	12	0,2
AKSARAY	211.779	3	0,1	KIRIKKALE	139.422	3	0,2
AMASYA	167.870	2	0,1	KIRKLARELİ	177.487	1	0,1
ANKARA	2.857.445	36	0,1	KİRŞEHİR	123.317	2	0,2
ANTALYA	1.266.365	33	0,3	KOCAELİ	987.725	11	0,1
AYDIN	562.018	14	0,2	KONYA	1.131.170	22	0,2
BALIKESİR	619.765	8	0,1	KÜTAHYA	292.113	7	0,2
BATMAN	308.141	5	0,2	MALATYA	404.546	9	0,2
BAYBURT	39.908	1	0,3	MANİSA	728.724	16	0,2
BİLECİK	107.527	4	0,4	MARDİN	425.936	5	0,1
BOLU	158.462	1	0,1	MERSİN	935.389	15	0,2
BURDUR	132.968	2	0,2	MUĞLA	492.269	14	0,3
BURSA	1.551.066	24	0,2	MUŞ	201.470	5	0,2
ÇANAKKALE	270.092	2	0,1	NEVŞEHİR	153.828	1	0,1
ÇANKIRI	95.363	1	0,1	NİĞDE	180.379	3	0,2
ÇORUM	267.536	5	0,2	ORDU	381.369	6	0,2
DENİZLİ	522.173	14	0,3	OSMANİYE	271.780	4	0,1
DİYARBAKIR	899.516	19	0,2	RİZE	171.890	3	0,2
DÜZCE	197.647	2	0,1	SAKARYA	520.261	7	0,1
EDİRNE	201.998	3	0,1	SAMSUN	670.675	4	0,1
ELAZIĞ	296.499	3	0,1	SİVAS	317.118	4	0,1
ERZİNCAN	115.106	1	0,1	ŞANLIURFA	1.048.854	15	0,1
ERZURUM	379.618	4	0,1	ŞIRNAK	258.276	2	0,1
ESKİŞEHİR	445.601	13	0,3	TEKİRDAĞ	528.478	5	0,1
GAZİANTEP	1.040.337	21	0,2	TOKAT	300.550	5	0,2
GİRESUN	224.983	4	0,2	TRABZON	409.677	3	0,1
HATAY	833.146	8	0,1	TUNCELİ	38.628	1	0,3
IĞDIR	98.255	6	0,6	UŞAK	185.208	4	0,2
ISPARTA	221.778	3	0,1	VAN	585.854	7	0,1
İSTANBUL	7.711.616	128	0,2	YALOVA	137.190	1	0,1
İZMİR	2.207.468	42	0,2	YOZGAT	209.838	2	0,1
KAHRAMANMARAŞ	592.920	6	0,1	ZONGULDAK	298.136	3	0,1

Tablo 1: Medyaya yansıyan kadın cinayeti haberlerinin illerin kadın nüfusuna göre oranı

Tablo 1’de adrese dayalı nüfus sayımı verilerinden yola çıkarak illerdeki kadın nüfusuyla yaşanan kadın cinayetlerinin oranlaması verilmiştir. Çalışmanın kapsamı doğrultusunda 11.05.2011-11.11.2020 tarihleri arasında medyaya yansıyan kadın cinayetlerinin toplamı ele alınırken illerin yıllık nüfus değişimlerine ilişkin verilerini

karşılaştırmanın güçlüğüyle yaklaşık bir değer elde etmek için son nüfus sayımı olan 2020 yılına ait kadın nüfusu verileri kullanılmıştır (nüfus.com). İllerdeki kadın nüfusu ile medyaya yansıyan kadın cinayeti haberlerinin karşılaştırması yapılırken 1/10.000 oranı baz alınmıştır.

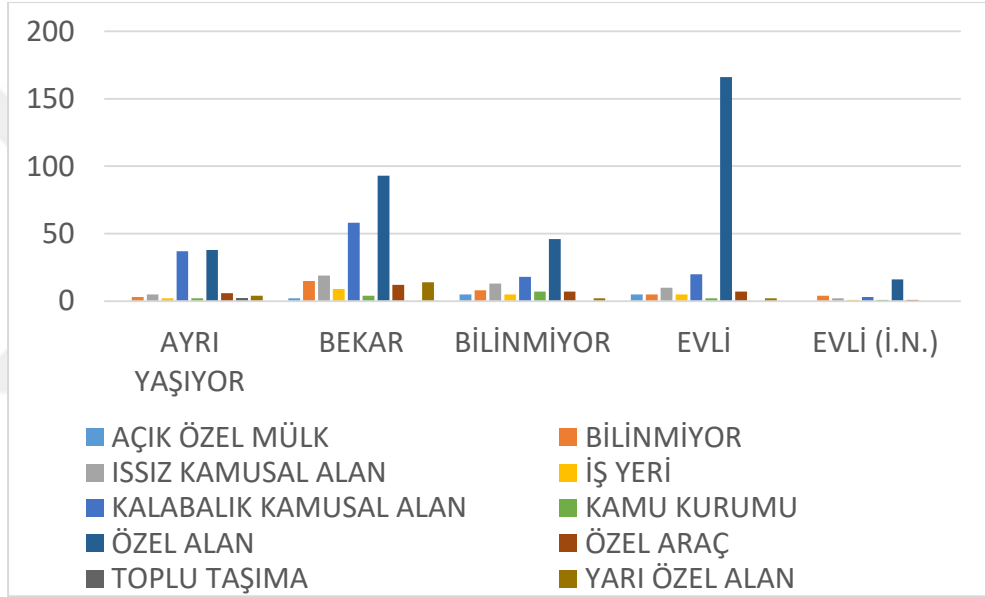
Tablo 1'e göre kadın cinayetlerinin en yoğun yaşandığı iller ‰‰‰ 0,6 ile Iğdır, ‰‰‰ 0,4 ile Adana ve Bilecik, ‰‰‰ 0,3 ile Bayburt, Denizli, Eskişehir, Muğla ve Tunceli'dir. Ardahan, Artvin, Bartın, Bingöl, Bitlis, Hakkâri, Kilis, Siirt ve Sinop illerine dair çalışma kapsamındaki tarih aralığında seçilen basın organlarına yansıyan bir haber bulunmadığı için illere ait nüfus oranlamasına dâhil edilmemiştir. Taştan ve Yıldız'ın 2016-2017-2018 yıllarını kapsayan kadın cinayetlerine ilişkin araştırma sonucunda ise illere göre 1 milyon kişi başına düşen kadın cinayeti oranlarında % 10,3 ile Iğdır, % 8,2 ile Edirne, % 7,9 ile Denizli, Bayburt, Nevşehir illerinin yer alması benzer sonuçlar içermektedir. Numbeo şirketi tarafından yapılan araştırmada dünyanın en güvenli şehirleri listesinde Türkiye'den ilk onda Eskişehir 8. sırada yer alırken, kadın cinayetlerinin nüfusa göre yoğunluğunun aktarıldığı bu tabloda aynı güvenlik duygusunun kadınlar için geçerli olmadığı görülmüştür (hürriyet.com). İllere göre cinayet haberlerinin medyaya yansımaları illerin nüfuslarıyla doğru orantılıyken, 1/10.000'de kadın nüfusuna göre elde edilen bu verilerden yordayabilecek en önemli sonuç, ataerkinin bölgesel olmadığı, eril şiddetin bir tahakküm aracı olarak varlığını sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun her yerde sürdürdüğüdür.

Grafik 9: 2011-2019 Yılları arasındaki cinayet haberlerinin kadınların katledildiği mekânlara göre dağılımı

Grafik 9’da görüldüğü gibi haber içeriklerinin değerlendirilmesinden elde edilen verilere göre kadınların şiddete uğradığı yani katledildiği mekânlar; özel alanlar, kamusal alanlar ve yarı kamusal alanlar olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Kadınların katledildiği mekânların başında %52,3 oranı ile özel alan (ev, köken ev) karşımıza çıkmaktadır. Benzer bir sonuç Barbara Spinelli tarafından 2011 yılında hazırlanan araştırma raporunda da elde edilmiştir. Bu çalışmaya göre kadınlar flörtleri tarafından en çok evlerinde katledilmiştir (2011: 16). Bu çalışmada da evden sonra en çok %19,8 ile kalabalık kamusal alan (sokak, park, otel, market, mağaza, durak, plaj, kafe, restoran, plaj, gar, eczane, spor salonu, gece kulübü vb.), %7,1 ile ıssız kamusal alan (orman, çamlık, karayolu, dere yatağı vb.) %4,8 ile özel araç, %3,2 ile iş yerleri (fabrika, büro, mandıra), %3,3 ile yarı özel alan (apart, bina girişi), %2,3 ile kamu kurumları (adliye, belediye, hastane, okul), %1,7 ile açık özel mülk (tarla, bağ, bahçe), %0,3 ile toplu taşıma araçları gibi mekânlar şiddetin yaşandığı mekânlardır. Bununla birlikte değerlendirilen haber içeriklerinden kadınların %5,1’inin katledildiği mekânlar tespit edilememiştir. Sosyo-Politik Saha Araştırmaları Merkezi’nin *Kadın Cinayetleri/Katliamlarına Dair Ocak/Ekim 2020 Medya İncelemesi Raporuna* göre kadınların %54,3’ü ev içerisinde, %33,6’sı kalabalık kamusal alan ve iş yerlerinde katledilmiştir. Saha Merkezinin 3-8 Nisan 2020 tarihleri

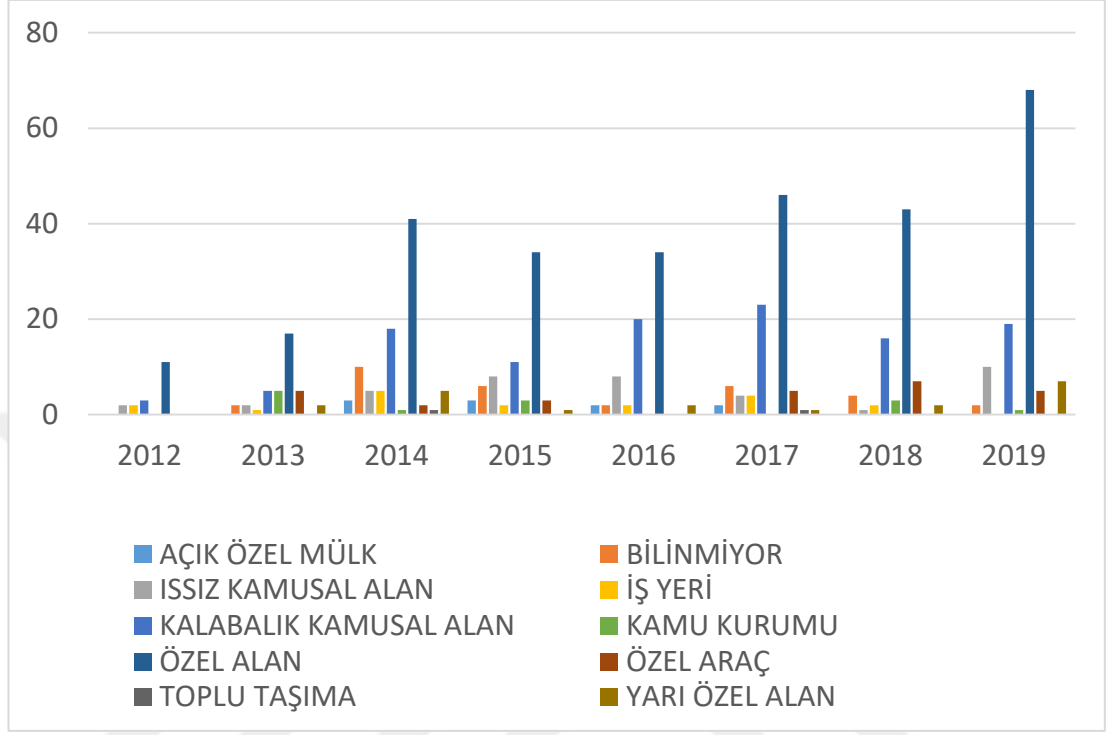
arasında 28 kentteki 1873 kadının katılımıyla yapmış olduğu karantina sürecindeki kadına yönelik şiddet araştırması raporu da eve kapanma sürecinde şiddetin %27,8’lik artış gösterdiği yönündedir. Ataerkil iktidar ve muhafazakâr çevreler evin nosyonunu aile ile özdeşleştirip kadını özel alanda makbul ve güvende olarak tanımlarken elde edilen veriler durumun tersini göstermektedir. Bulgular evin huzur dolu, mutlu, sıcak yuva değil kadınların en korunmasız ve zarar gördüğü, katledildiği mekân olduğudur. Yine bulgulardan edinilebilecek bir diğer önemli sonuç özel alanın dışındaki mekânların da genellikle kadınların “korku mekânı” olmadığı hatta kadını “makbul” tanımı içerisinde kapsayan, kalabalık kamusal mekânlar olduğudur.

Grafik 10: Kadınların medeni durumlarına göre katledildikleri mekânların dağılımı

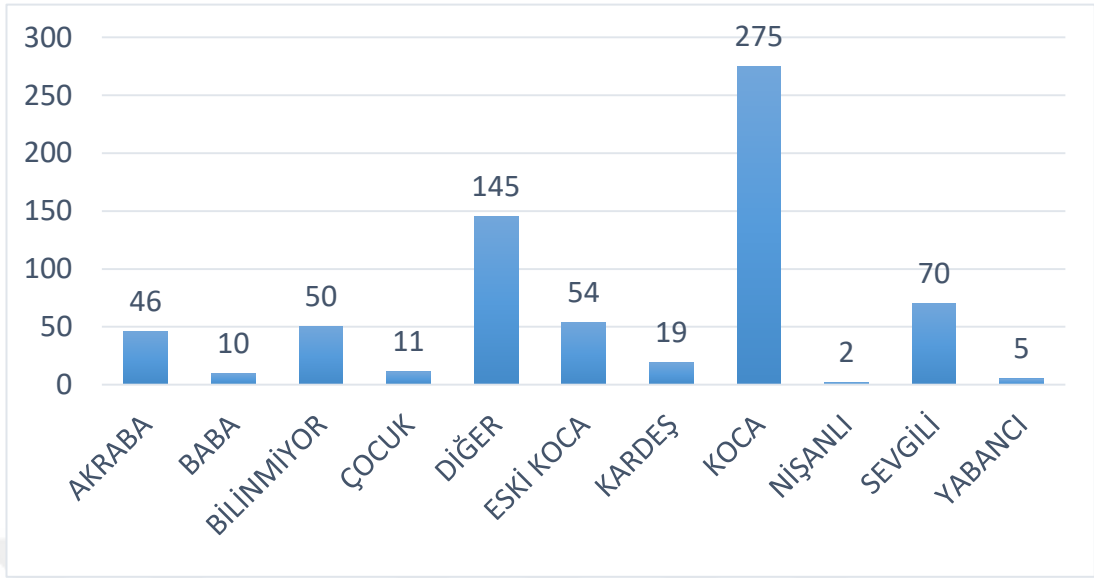
Grafik 10’da da görüldüğü gibi medeni durumu fark etmeden özel ve kamusal ayrımı gözetmeksizin kadınlar adımlarını attıkları her mekânda katledilebilmektedir. Boşanma aşamasında olup ayrı yaşayan kadınlar yoğunluklu olarak özel alan ve kalabalık kamusal alanlarda; bekâr kadınlar özel alan, kalabalık kamusal alan, ıssız kamusal alan, yarı özel alan, özel araç ve iş yerlerinde; evli kadınlar özel alan, kalabalık kamusal alan, ıssız kamusal alan ve özel araç içerisinde katledildiği görülmektedir. Toplu taşıma da katledilen kadınlar ayrı yaşamaktayken kamu kurumlarında katledilen kadınların yoğunluklu olarak ya medeni durumu bilinmemekte veya bekâr kadınlardır. Kadın Cinayetleri/Katliamlarına Dair

Ocak/Ekim 2020 Medya İncelemesi Raporuna göre kadınların %54,3'ü ev içerisinde, %33,6'sı kalabalık kamusal alan ve iş yerlerinde katledilmiştir (sahamerkezi.org).

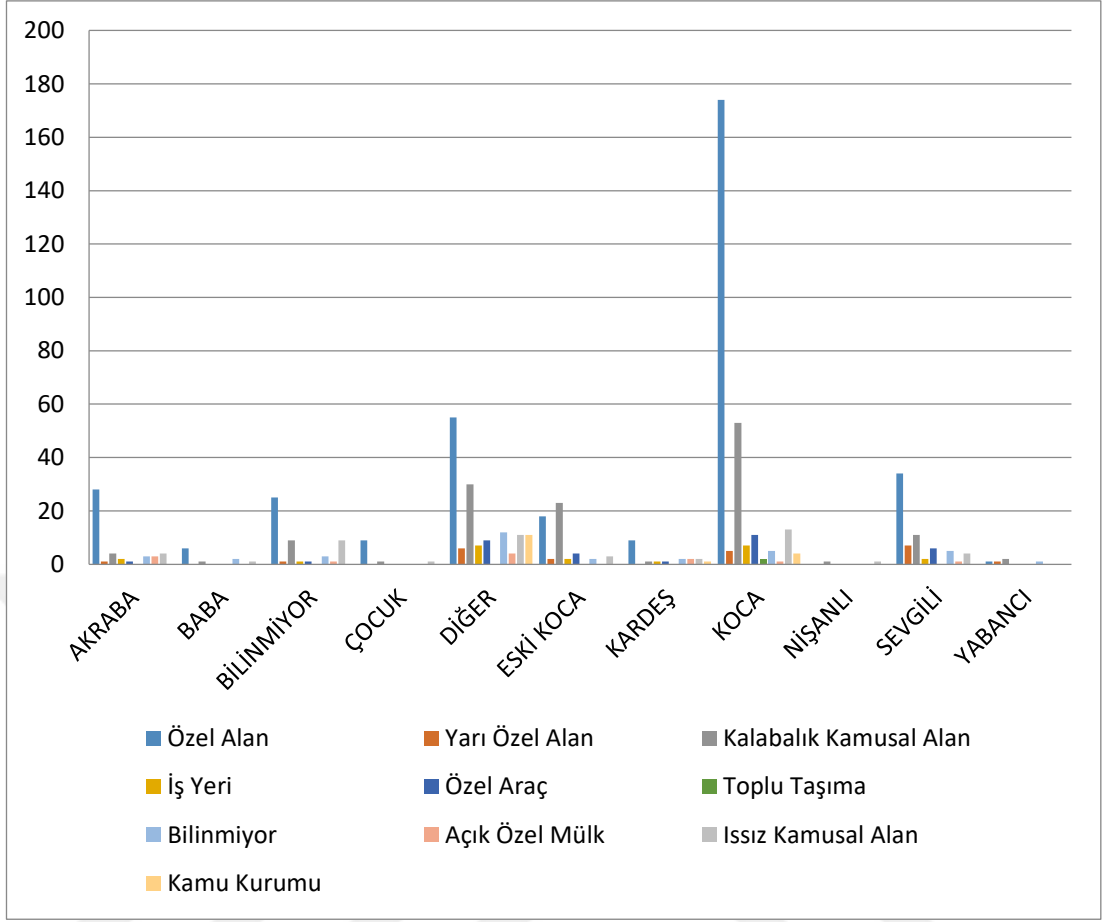
Grafik 11: Kadınların medeni durumlarına göre katledildikleri mekânların dağılımı

Grafik 11’de görüldüğü gibi yıllara göre kadın katliamlarında giderek artış olmakla birlikte katliamların yaşandığı mekânların yoğunluk oranları hemen hemen her yıl benzerlik göstermektedir. Kadınlar her yıl en çok özel alanlarda, sonrasında kalabalık ve ıssız kamusal alanlarda katledilmektedir. Kadınların katledildiği mekânlara bakıldığında ıssız kamusal alanlarda 2019, iş yerinde 2015, kalabalık kamusal alanda 2017, kamu kurumlarında 2013, özel alanda 2019, özel araçta 2018, toplu taşımada 2014, yarı özel alanda 2019 yıllarına ait veriler yoğunluktadır.

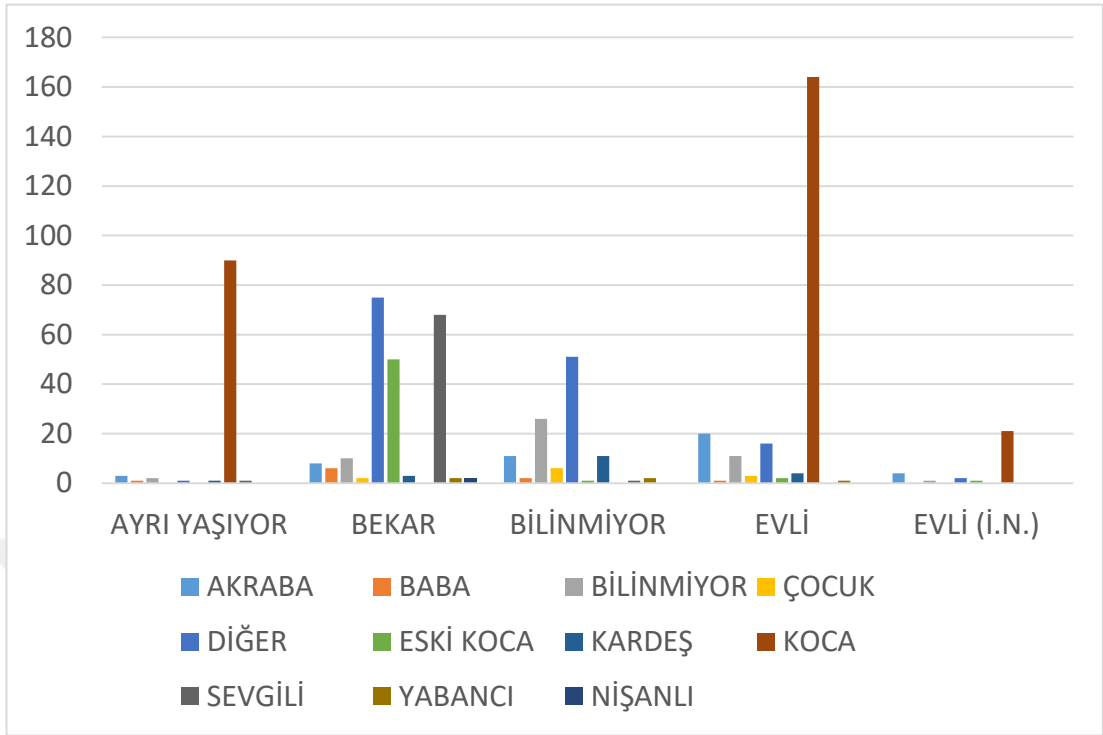
Grafik 12: Medyada yer alan kadın cinayetlerinin faillere göre dağılımı

Grafik 12’de görüldüğü gibi haber içeriklerinin faillere göre değerlendirilmesinden elde edilen verilerde %40,0’ının koca, %21,1’inin diğer (komşu, iş arkadaşı, eski sevgili, eski nişanlı), %10,2’sinin sevgili, %7,9’unun eski koca, %6,7’sinin akraba (enişte, damat, kayınpeder, amca), %2,8’inin kardeşinin fail olduğu bulunmuştur. Baba, nişanlı ve çocuklar oransal değerleri küçük olmakla birlikte diğer failer arasındadır. Bununla birlikte katledilmiş kadınların %0,7’si bir yabancı tarafından katledilirken %7,3’ünün failinin kim olduğu bilinmemektedir. Çalışmasında Avrupa Konseyi 2002 tarihli *Kadının Şiddete Karşı Korunması Tavsiye Kararı*’ndan yararlanan Elif Gazioğlu, öldürülen kadınların %40 ila %70’inin yakın ilişkide olduğu erkeklerce katledildiğini belirtmiştir (2013: 96). Nitekim çalışmada elde edilen benzer veriler bizlere kadınların yoğunluklu olarak gerek nikâh gerekse kan bağıyla akrabalık ilişkisi olan veya diğer tanımıyla aslında kadınların sosyal hayatında bir şekilde tanıyıp iletişimde olduğu kişiler tarafından katledildiğini, şiddetin kadın üzerindeki hegemonyanın sürdürücüsü olduğunu göstermektedir.

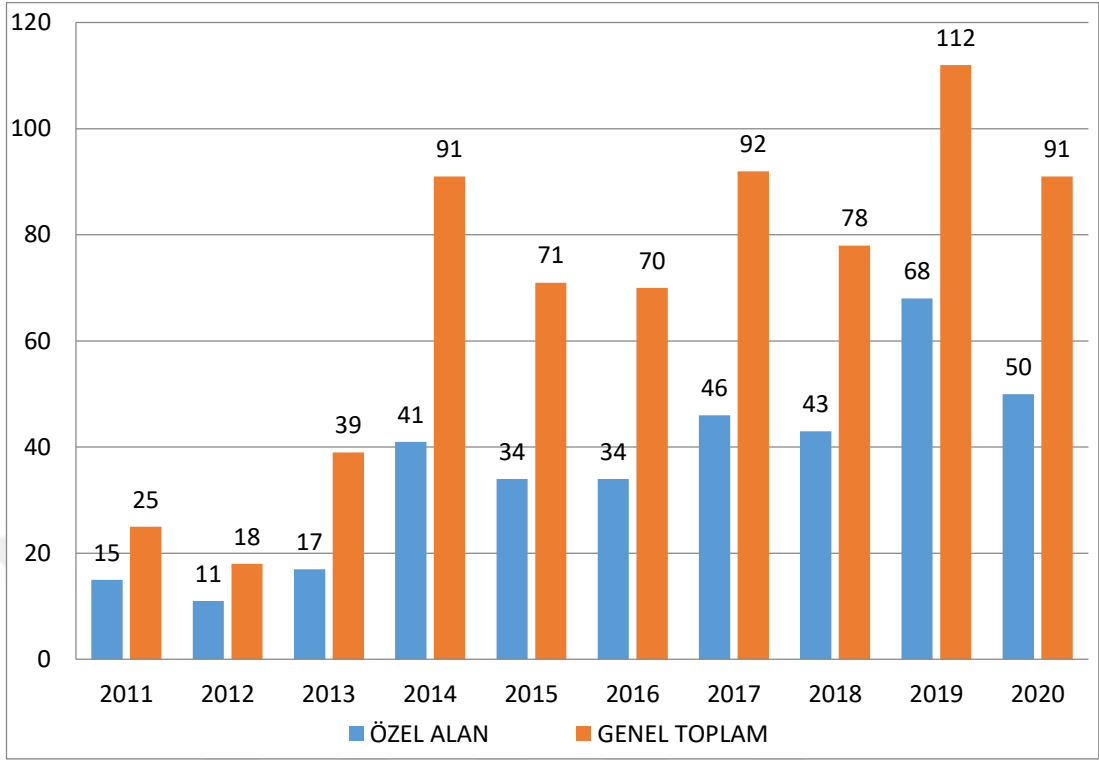
Grafik 13: Kadınların faillerine göre katledildiği mekânların dağılımı

Grafik 13'te görüldüğü gibi kadınlar en çok, en güvenli yer olması beklenen evlerinde kocaları tarafından katledilirken kocaları tarafından katledildikleri ikinci mekân sokak, park, kafe vb. gibi kalabalık kamusal alanlardır. Bu durum eski kocaları, babaları, çocukları, sevgilileri, diğer ve bilinmeyen failer için de geçerlidir. Açık alan özel mülkte işlenen kadın cinayetlerinin faileri genellikle kardeş ve akrabalar iken ıSSIZ kamusal alanlarda işlenen kadın cinayetlerinin faileri genellikle bilinmemektedir.

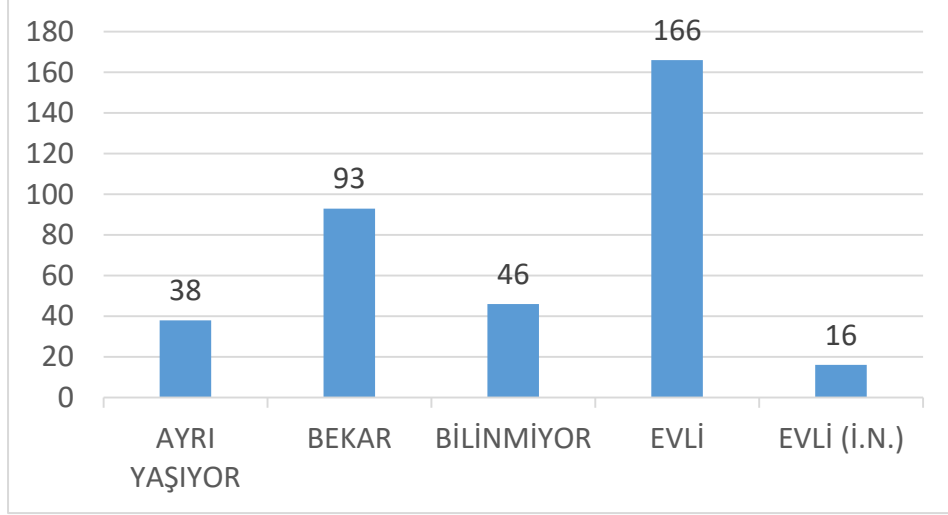
Grafik 14: Katledilmiş kadınların medeni durumlarına göre faillerin dağılımı

Grafik 14'te görüldüğü gibi katledilen kadınların medeni durumları ve failleri değerlendirildiğinde boşanma aşamasında olup ayrı yaşayan kadınlarda faillerin %90,9'u eski koca%3,0'ü akraba; bekâr kadınlarda faillerin %34,1'i diğer, %30,9'u sevgili, %22,7'si eski koca; evli kadınlarda faillerin %73,9'u koca, %9,0'u akraba, medeni durumu hakkında bilgi verilmeyen kadınlarda faillerin %44,7'si diğer, %9,6'sı kardeş ve %22,8'inin kimliği bilinmemektedir. Dünya genelinde de işlenen kadın cinayetlerinin %38'inin faili eşler veya birlikte yaşanan erkeklerdir (KSGM, 2016). Bu çalışmada da özel alanda gerçekleşen kadın cinayeti faillerinin yoğunluklu olarak "koca" olması benzer bir sonuç içermektedir.

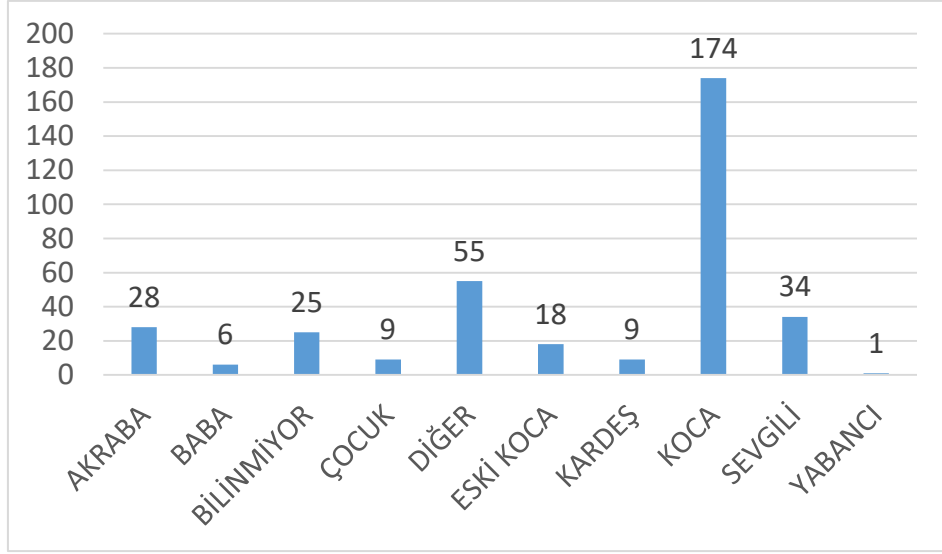
Grafik 15: Mekân olarak özel alanda katledilen kadınların katledildikleri mekânların genel toplamına göre dağılımları

Grafik 15’de görüldüğü gibi işlenen kadın cinayetlerinin yıllara göre dağılımı ve bu cinayetlerin ne kadarının özel alanda işlendiği karşılaştırıldığında; 2011’de işlenen cinayetlerin %60,0’ı, 2012’de işlenen cinayetlerin %61,1’i, 2013’de işlenen cinayetlerin %43,6’sı, 2014’de işlenen cinayetlerin %45,1’i, 2015’de işlenen cinayetlerin %47,9’u, 2016’da işlenen cinayetlerin %48,6’sı, 2017’de işlenen cinayetlerin %50’si, 2018’de işlenen cinayetlerin %55,1’i, 2019’da işlenen cinayetlerin %60,7’si, 2020’de işlenen cinayetlerin %54,9’unun özel alanda işlendiği belirlenmiştir. İstanbul Sözleşmesi içerdiği hükümlerle aile içi şiddete dair ciddi yaptırımlar içermekle birlikte ev mekânında işlenen kadın cinayetlerinin yoğunluğu, uygulamaların yetersizliğini ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi noktasında asıl problemin yasal düzenlemelerden öte ataerkil toplum yapısı olduğunu göstermektedir.

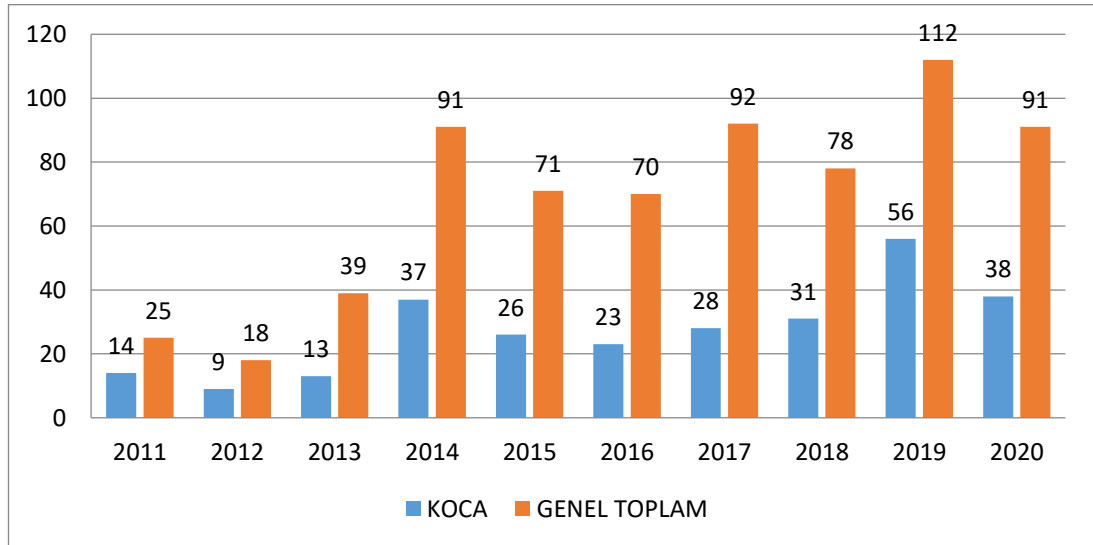
Grafik 16: Özel alanda katledilen kadınların medeni durumlarına göre dağılımı

Grafik 16’da da görüldüğü gibi özel alanda katledilen kadınların %46,2’si evli, %25,9’u bekâr, %10,6’sı ayrı yaşamakta, %4,5’i imam nikâhlı birliktelik sürdürmekte %12,8’inin ise medeni durumu bilinmemektedir. Elde edilen veriler, ataerkil sistemin yegâne sürdürücüsü olan muhafazakâr çevrelerin kadını ev ve evlilik kurumu içerisinde daha güvenli, daha mutlu, daha huzurlu ve daha makbul tanımlamalarıyla çelişmektedir. “Kızını dövmeyen dizini döver.”, “Karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etmeyeceksin.”, “Kız çocuğu ya er koynunda ya yer koynunda.”, “Kadının hükmettiği evde mutluluk olmaz”, “Kaşık düşmanı”, “Erkeksiz avrat, yularsız at olmaz”, “Kocanın vurduğu yerde gül biter.” gibi deyim ve atasözlerinin yer bulduğu kültürlerde şiddet, kadının medeni durumu fark etmeksizin patriarkanın en önemli araçlarından biri olarak özel alanda varlığını sürdürecektir.

Grafik 17: Özel alanda katledilen kadınların faillere göre dağılımı

Grafik 17’de de görüldüğü gibi kadınların %48,5’i koca, %15,3’ü diğer, %9,5’i sevgili, %7,8’i akraba, %5,0’i eski koca, %2,5’i çocuk, %2,5’i kardeş, %1,7’si baba ve %0,3’ü bir yabancı tarafından özel alanda katledilmiştir. Kadınların %7,0’sinin ise faili bilinmemektedir. Sosyo-Politik Saha Araştırmaları Merkezi 2020 Raporuna göre de kadınların %37,9’u kocası ya da eski kocası, %18,4’ü tanıdık-akraba, %16’sı birlikte olduğu erkek tarafından katledilmiştir.

Grafik 18: Kocası tarafından katledilen kadınların diğer faillerce katledilen kadınlara göre dağılımları

Grafik 18’de görüldüğü gibi işlenen kadın cinayetlerinin yıllara göre dağılımı ve bu cinayetlerin ne kadarının failinin koca olduğu karşılaştırıldığında 2011’de işlenen cinayetlerin %56,0’sı, 2012’de işlenen cinayetlerin %50,0’si, 2013’de işlenen cinayetlerin %33,0’ü, 2014’de işlenen cinayetlerin %45,1’i, 2015’de işlenen cinayetlerin %36,6’sı, 2016’da işlenen cinayetlerin %32,9’u, 2017’de işlenen cinayetlerin %30,4’ü, 2018’de işlenen cinayetlerin %39,7’si, 2019’da işlenen cinayetlerin %50,0’si, 2020’de işlenen cinayetlerin %41,8’inin failinin koca olduğu belirlenmiştir. Faillerin ciddi bir bölümünü kocaların oluşturması, evlilik bağının aynı zamanda erkeğin kadın üzerinde mülkiyet hakkı iddiasını ve kendi tahakkümünü sürdürebilmek adına eril şiddeti bir araç olarak kullanmaktan çekinmediğini belgeler niteliktedir. İstanbul Sözleşmesi temel alınarak hazırlanmış olan 6284 sayılı yasa Aile İçi Şiddetin Önlenmesi olarak bilimsel alan yazınında yer bulsa da kadınların yaşam hakkı en çok aile içerisinde ellerinden alınmaya devam etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihsel kökeni tam olarak ortaya konulamayan kadına yönelik şiddet olgusu, ataerkil toplum yapısıyla birlikte ele alınabilecek kadar eskiye dayanan bir sorun alanıdır. Gelişen ve değişen dünyada insan hakları noktasında birçok adım atılmakla birlikte uluslararası metinlerde “kadının insan hakkı ihlali” olarak yer bulan şiddet konusunda kayda değer bir ilerleme sağlanamamıştır. Her ne kadar ülkeler yasa metinlerinde, stratejik planlarında konuyu bir sorun alanı olarak tanımlayıp buna yönelik öneriler ve tedbirler alsalar da gelinen nokta, kadınların yaşam hakkı olduğunda çok iç açıcı değildir. Öyle ki, kadına yönelik şiddet konusunda bugüne değin en kapsamlı belge niteliği taşıyan İstanbul Sözleşmesi’nin imzaya açılmış olduğu 2011 kadarki süreçte yazılı basına yansıdığı kadarıyla 687 kadın katledilmiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun oluşturduğu raporlara göre ise bu tarihler arasında 3062 kadının bir erkek tarafından katledilerek yaşam hakkına son verildiği görülmüştür. Bununla birlikte resmi kayıtlara bir intihar vakası olarak geçen kadın ölümlerinin ne kadarının gerçeği yansıttığı ise muallaktır.

Kadına yönelik şiddet olgusunun bu kadar güncel bir sorun alanı olarak devam etmesinde, hâkim toplumsal yapının şiddeti kavramsallaştırma biçimi önemlidir. Bu çalışma kapsamında her ne kadar söylem analizi yapılmamış olsa da gerek iktidar gerekse toplumun, şiddeti bazı bireysel psikolojik sorunlardan kaynaklanan münferit olaylar olarak ele almasının payı büyüktür. Günümüzde hala katledilen kadınlar söz konusu olduğunda faili cezalandırmak yerine mağdur suçlayıcılığı yaygındır. Öyle ki, 6284 Sayılı Kanun uyarınca kadına yönelik şiddetin yaptırımları oldukça açık tanımlanmakla birlikte, faillere uygulanan haksız tahrik ve iyi hal indirimleri yargının da yasaları uygularken eril düşüncenin etkisinden çıkamadığını göstermektedir. Mağdura ilişkin kurulan her “ama”lı cümle ataerkil sistem tarafından inşa edilen toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmekte ve birbirinin devamını sağlayan döngüsel bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu noktada şiddet, eril tahakkümün en güçlü silahlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma kapsamında yazılı basına yansıyan kadın cinayeti haberlerinin içerik analiziyle elde edilen, şiddetin faili, mekânı, yaşandığı il, kadının katledilmeden önce başka bir şiddet türüne maruz kalıp kalmadığı, kadının yaşı gibi verilerdeki çeşitlilik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yaygınlığının göstergesidir.

Çalışmanın başlangıç tarihi olarak ele alınan 2011 yılından günümüze kadar medyaya yansıyan kadın cinayeti haberlerinin arttığı görülmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın kadın cinayetlerine ilişkin senelik veri paylaşımı olmasa da konunun takipçileri olan kadın STK'ları raporlarında çok daha fazla kadının katledildiği, yaşam hakkının elinden alındığını ifade etmektedir. Başka bir boyutuyla, giderek artan kadın cinayetleri, İstanbul Sözleşmesi ve sözleşme bağlamında çıkarılmış olan 6284 Sayılı Kanun'un tam olarak uygulanmadığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa dayanan kadına yönelik şiddetin bu denli artmasında farklı dinamikler yer alsada ülkenin giderek artan muhafazakârlaşma ikliminde İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme isteği, sözleşmenin toplumun milli ve manevi değerleriyle uyuşmadığı yönündeki savlar, toplumun ataerkiye sınımsız bağlılığın bir göstergesidir.

Kadına yönelik şiddet olgusu, bazı kesimler tarafından eğitim ve sanayi gibi alanlarda gelişmemiş şehirlere özgü "töre/namus cinayeti" gibi kültürel atıflarla ele alınmaktadır. Oysa araştırma verileri kadın katliamlarının yoğunluğunda belli bir bölgeyi işaret etmenin aksine Türkiye'nin hemen hemen her ilinde yaşandığını ortaya koymuştur. Kadın cinayetlerinin medyaya yansımada İstanbul'un kadın cinayetlerinin en çok işlendiği il olarak ilk sırada olması nüfus yoğunluğunun fazla olmasıyla açıklanabilirken refah düzeyi yüksek diğer illerde de yaşanmasının, toplumdaki hâkim ideolojinin ataerki düşüncesinden başka bir açıklaması yoktur.

Patriarka, kadını, çocuk-eş-anne gibi aile içindeki rollere göre konumlandırarak biçimlendirmekte ve denetlemektedir. Katledilen kadınların medeni durumları ele alındığında, büyük bir kısmı evli olmakla birlikte bekâr kadınların oranı da azımsanamayacak düzeydedir. Kadınların yaşlarıyla ilgili veriler açısından değerlendirildiğinde ise toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, henüz çocuk yaştan çok ileri yaşlara kadar çeşitlilik göstermesi, kadınların kendilerine biçilen rollere uygun

davranmadığında, kendi hayatlarıyla ilgili karar almaya kalktıklarında, ailenin norm ve beklentilerine uymadığında karşılaşabilecekleri bir tahakküm aracı olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin amacı kadına itaat etmesini öğretmekken bu farklı farklı biçimlerde ortaya çıkabilir. Kadının duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması, duygu ve düşüncelerinin alay edilip yok sayılması, istemediği cinsel eylemlere maruz kalması, doğurması veya doğurmaması üzerine denetlenmesi, ev içi bakım emeğinin değersizleştirilerek sömürülmesi, kendi ekonomik faaliyetlerini yürütmesine izin verilmemesi gibi birçok eylemle kadınlar bastırılıp, sömürülmektedir. Bazen de doğrudan kadına değil de kadının değere verdiği nesneye canlıya, kişiye şiddet uygulanarak kadınlar sindirilmeye, denetim altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma verileri, şiddetin en uç biçimini içeren kadınların katledilmesine dair haber içeriklerinden elde edildiğinden, kadınların öncesinde maruz kaldığı şiddet verilerini gerçekte olduğu gibi görmek mümkün olmamıştır. Basına yansıyan haberler ancak ülkenin muhafazakâr değerleriyle çelişecek şekilde (sansasyonel bir haber değeri taşıyorsa) bekâr bir kadın tecavüze uğrayıp vahşice katledildiğinde cinsel şiddeti, ekonomik değeri büyük mülkler üzerine yaşanan kavgalar sonrası bir kadın katledildiğinde ekonomik şiddeti ele almaktadır. Oysa şiddet yapısı itibarıyla bir sarmala benzemekte, önceleri tolere edilebilir gibi görülen küçük eylemleri toplumun ve devletin görmezden gelmesi başka bir deyişle müsaade etmesi kadının yaşam hakkını elinden alan bir noktaya gelebilmektedir.

Katledilen kadınlara dair haber içerikleri, kadınla fail arasında bir ilişki olduğundan bahseder. Bu bazen kan bağı, bazen bitmiş veya devam eden bir duygusal ilişki, bazen aynı iş yerini paylaşmak üzerine kuruludur. Evli kadınlarda yoğunluklu olarak failin kocalar, bekâr kadınlarda ise sevgili, eski koca, akraba ve tanıdıklar olması bir noktada kadınların yaşamlarında temas ettiği her erkeğin, kadın üzerinde hak ve tahakküm iddiasının sonucudur. Failler, içerisinde yetişmiş olduğu toplum düzenine uygun olarak kadının yaşamını denetleyebilir, kontrol edebilir ve iktidarlarına yönelik bir tehdit algıladıklarında şiddet uygulayarak konumlarını tekrar güçlendirebilirler. Hem de bir kadının hayatına son vermeyi sıradan, haklı, cesurca ve erkeklik gereği olarak göstermekten çekinmemektedirler.

Ataerkil sistem kadın ve erkek olmaya dair cinsiyet rollerini inşa ederken aynı zamanda cinsleri mekân içerisinde de konumlandırmaktadır. Geçmişten günümüze ekonomik ve politik faaliyetlerle özdeşleştirilen kamusal alanlar erkeklere atfedilirken kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri gereği bakım emeğini de kullanarak yeniden üretim faaliyetlerinin olduğu özel alanla anılmaktadır. Muhafazakâr kültür kadının dışarıyla olan ilişkisini önüne geçmek istediğinde bazen zor kullanırken, bazen de aileyle özdeşleştirdiği “ev”in sıcak, huzurlu, güvenli ve kutsal yuva olmasıyla ilgili manipülasyonlar yapar. Öyle ki ailenin kutsallığı, dokunulmazlığı, her koşulda koruyucu ve güvende bulunduğu düşüncesi aşılammıştır. Yine bununla birlikte çocukluktan itibaren evlere girilip kapılar kilitlendiğinde tüm tehlikelerin dışarıda kalacağı güvenlikle ilgili başka bir inanıştır. Çünkü özel alanın dışarısındaki yerler, özellikle bir kadın için tekinsiz, başına ne geleceğinin bilinmediği, uygunsuz mekânlar olabilir. Bu durumda toplumsal cinsiyet rolleri gereğince kırılğan ve zayıf olduğu düşünülen kadınların “ev”le özdeşleştirilmesi de doğal bir sonuçtur.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler, idealize edilen ev ve aile kavramlarının düşünüldüğü kadar romantik olmadığını göstermiştir. Kadınların çok büyük bir kısmı özel alanda katledilmektedir. Ev, devlet müdahalesinin dışında kalan, kendi içerisinde hiyerarşik yapısı olan bir iktidar sistemine dönüştürülmüş, kadınlar da bu yapının en altında kalarak sisteme uygun olmayan her adımlarında bir cinskırıma uğrarcasına katledilmişlerdir. Şiddetin en yoğun yaşandığı mekân olarak “ev”in karşımıza çıkması, eve dair bütün güvenlik mitlerini altüst etmektedir. Muhafazakâr çevrelerin kadının makbul olmasıyla ilgili tanımlarıyla çelişmeyen, içinde “aile” kavramı geçtiğinde uygun düşen mekânlar olarak, sokaklar, yeme-içme mekânları, parklar, marketler vb. gibi kalabalık kamusal alanlar da şiddetin en yoğun yaşandığı ikinci mekânları oluşturmaktadır. Hatta içerisinde güvenlik güçleri bulunan hastane, adliye, belediye gibi kamu kurumlarında da kadınların şiddete maruz kalındığı görülmektedir. Yani sanılanın aksine boş sokaklar, ıssız alt geçitler, terkedilmiş metruk yapılardan öte, kadınlar toplumsal cinsiyet rolleriyle örtüşen mekânlarda şiddetle daha çok karşı karşıya gelmektedir.

Tüm bu veriler göstermektedir ki yapılan yasal düzenlemeler, ataerkil toplumsal yapının kurmuş olduğu sistemin önüne geçerek uygulanmadığı sürece matbu bir evraktan ileriye gidemeyecek, kadınlar şiddete karşı korunamayacaktır. Eril şiddet, sistemin koruyucusu ve sürdürücüsü olarak kadınların, çocukların, LBTİ+'ların hayatındaki varlık alanını sürdürecektir; kadınlar evlerinde, sokaklarda, özel araçlarında, parklarda, iş yerlerinde kocaları, sevgilileri, eski kocaları, akrabaları ve tanıdıkları tarafından katledilmeye devam edilecektir.

Bu çalışma kadın cinayeti haberlerinden yola çıkarak eril şiddetin kaç kadının hayatına son verdiğine dair verileri içermekle birlikte, kaç kadın/çocuk/LGBTİ+'nın bu şiddetin mağduru olduğu tespit edilememektedir. Maruz kaldığı şiddet sonucu bedensel/ruhsal bütünlüğü bozulan, hayatını şiddetin failiyle birlikte devam ettirmeye mecbur bırakılan, defalarca şikâyetle bulunsa bile faili cezalandırılmayan, resmi makamlardan yanıt alamadığı için “ölmek istemiyorum” çığlığını sosyal medyada duyurmaya çalışan, her an başına bir şey gelebileceği korkusu ve tehdidiyle yaşamak zorunda olan, kol kırılır yen içinde kalır denilerek istismarcısı ele verilmeyen, sırf “öteki” diyerek nefret suçuna maruz kalanlar henüz “öldürülmedikleri” için şanslı sayılabilirler mi diye tartışılmalıdır.

Devletin ve iktidarın temel politikaları, İstanbul Sözleşmesi'nin tartışmaya açılmasından feshedilmesine ve hemen ardından gelen 6284 Sayılı Kanun'la ilgili tartışmalara kadar olan süreçler göz önüne alındığında eril şiddet karşısında dezavantajlı gruplardan yana tavır almadığını, aksine şiddete göz yumduğunu göstermektedir. Öyle ki, bir erkek eşine şiddet uygulamadan önce “kadın cinayetlerinde en az ceza nasıl alınır” diye internetten araştırma yapma cesaretini gösterebilmektedir (haberler.com). Çocuk istismarı şikâyetlerinde faillerin adli kontrol şartıyla serbest bırakılması çocuğa yönelik suçlarda failleri rahatlatan başka bir durumdur. İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesinin arkasından *Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*'nin de Yeni Akit gazetesi yazarı Abdurrahim Dilipak'ın da “Daha sırada CEDAW var, Lanzarote de...” sözleriyle tartışmaya açılabilir hale geldiği görülmektedir (Serbestiyet). Bu ifade tek başına bir yazarın kendine ait düşüncelerini dile getirmesinden öte ataerkil muhafazakâr bir toplumun konuya nasıl baktığının ve

bu bakış açısının hukuksal uygulamalardan toplumsal yaşam pratiklerine kadar nasıl yön verildiğinin göstergesidir. Gerek bu çalışmada gerekse şiddete ilişkin diğer rapor ve istatistiklerdeki veriler eril şiddetin ne kadar can yakıcı bir hal aldığını gösterirken İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmanın aksine kadın örgütleri ve GREVİO raporlarına da kulak vererek yasalardaki boşlukların ve hukuki uygulamaların dezavantajlı gruplar lehine acilen düzenlemeye gidilmesi gerektiği görülmektedir.

Son olarak, toplumsal ilişkilerin kurulup şekillendiği yer olarak ve bu ilişkiler aracılığıyla da yeniden şekillenen mekânların şiddetle ilişkisini ortaya koymak adına başka çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışma, kadın cinayeti haberlerinin içerik analiziyle oluşturulduğundan, kadın cinayetlerinin yoğunluklu olarak özel alanda sonrasında ise kalabalık kamusal alanlarda işlendiğini gösterirken farklı şiddet türlerinin hangi mekânlarda daha yoğun yaşandığı belirlenememiştir. Derinlemesine görüşme tekniğiyle yapılacak yeni bir çalışma, kadınların şiddetin hangi türlerine ne sıklıkta maruz kaldığını, bu farklı şiddet türlerinin kimden geldiğini ve nerede yaşandığını anlama noktasında önerilebilir. Bu, mekânın gündelik pratiklerimizdeki yeriyle bu pratikleri şekillendiren eril şiddet arasındaki ilişkiyi anlamamızda bizi daha ileriye götürecektir. Bununla birlikte mekân ve şiddet ilişkisinin anlaşılması yani eril şiddeti tartışırken fail ile yer ilişkisi üzerinden yapılacak bir kavramsallaştırma kadınlar, çocuklar ve LGBTİ+'lar başta olmak üzere bütün dezavantajlı grupların insan haklarından en üst düzeyde yararlanabileceği bütüncül politikaların üretilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abler, Ronald, John S. Adams and Peter Gould. (1971). *Spatial Organization: The Geographer's View of the World*. London: Prentice-Hall.
- Alkan, Ayten (der.) (2009). *Cins Cins Mekân*. İstanbul: Varlık.
- Arendt, Hannah (2014). *Şiddet Üzerine*. Bülent Peker (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, Hannah (2016). *İnsanlık Durumu*. Bahadır Sina Şener (Çev.). İstanbul: İletişim.
- Arıkan, Rauf (2011). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademi.
- Berg, L. Bruce, Howard Lune (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Hasan Adın (Ed.). Konya: Eğitim.
- Berkowitz, Eric (2013). *Sex ce Ceza: Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*. Orhan Düz (Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Bourdieu, Pierre (2015). *Erişim Tahakküm*. Bediz Yılmaz (Çev.). Ankara: Bağlam.
- Connerton, Paul (2011). *Modernite Nasıl Unutturur*. Kübra Kelebekoğlu (Çev.). İstanbul: Sel.
- Delphy, Christine (1999). "Baş Düşman". Gülnur Savran, Nesrin Tura (Der.). *Kadının Görünmeyen Emeği; Maddecî Bir Feminizm Üzerine*. İstanbul: Kardelen.
- Donovan, Josephine (2016). *Feminist Teori*. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan (Çev.). İstanbul: İletişim.
- Duncan, Nancy (1996). "Body Space: Destabilizing Geographies of Gender and Sexuality". Nancy Duncan (Ed.). *Renegotiating Gender and Sexuality in Public and Private Spaces*. London and New York: Routledge, 127-145.
- Federici, Silvia (2012). *Caliban ve Cadı. Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim*. Öznur Karakaş (Çev.). İstanbul: Otonom.
- Foucault, Michel (2007). *Cinselliğin Tarihi (Cilt 1-3)*. Hülya Uğur Tanrıöven (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Harvey, David (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. Mehmet Moralı (Çev.). İstanbul: Metis.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*. Ankara.
- Lefèbvre, Henri (2014 [1974]). *Mekânın Üretimi*. Işık Ergüden (Çev.). İstanbul: Sel.
- Locke, John (2000). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme (Cilt 1-2)*. Meral Delikara Topçu (Çev.). Ankara: Öteki.
- Lordoğlu, Ceren (2018). *İstanbul'da Bekâr Kadın Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mackenzie, Suzanne (2002). "Kentte Kadınlar." Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. ve Çev.), *20. Yüzyıl Kenti*. Ankara: İmge, s.249-283.
- Massey, Doreen (1994). *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Öztürk, Aslıhan Burcu (2013). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Neredeyiz? Feminist Sosyal Çalışma Bağlamında Bir Değerlendirme*. Hakan Acar (Ed.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi, 195-208.
- Peet, Richard (1998). *Modern Geographical Thought*. Oxford: Blackwell Publishers

- Sev'er, Aysan (2013) Patriarchal Murders of Women. A Sociological Study of Honour-Based Killings in Turkey and in the West. Lewiston: The Edwin Mellen Press.
- Sönmez, Veysel, Füsun G. Alacapınar (2017). Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı.
- Werlhof, Claudia von (2008). Kapitalizmde Doğa ve Toplum Kavramına Dair. Maria Mies, Veronika Bennholdt-Thomsen ve Claudia von Werlhof (Ed.), Son Sömürge Kadınlar. Yıldız Temürkan (Çev.). İstanbul: İletişim.

Makaleler

- Akkaş, İbrahim ve Zeki Uyanık (2016). "Kadına Yönelik Şiddet". Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1): 32-42.
- Aktaş, Gül (2017 [a]). "Kadın Açısından Kente İlişkin Mekân Pratikleri". Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (27): 136-149.
- Aktaş, Gül (2017[b]). "Kadınların Kent Yaşamında Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Bir Alan Çalışması: Denizli Örneği". Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz (27): 85-114.
- Anderson, Kristin L. (2005). "Theorizing Gender in Intimate Partner Violence Research", *Sex Roles: A Journal of Research*, June 2005 52 (11/12): 853-865.
- Aytaç, Ömer (2007). "Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2): 199-226.
- Buvinic, Marya and Andrew R. Moorison.(2000). "Living in a More Violent World". *Foreign Policy*, Spring 2000, (118): 58-72.
- Çetin, İhsan (2014). "Gelenek ve Modernite Arasında Türkiye'de Son Dönem Kadın Cinayetleri". *Sosyoloji Dergisi*, (30): 41-63.
- Dişsiz, Melike, Nevin Hotun Şahin (2008). "Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet". *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1): 50-58.
- Dündar, Serpil ve Emine Demiray (2016). "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Ulusal Gazetelerin İnternet Sitelerinde Yer Alışı". *Istanbul Journal of Innovation in Education*, 2(2): 71-103.
- Gazioğlu, Elif (2013). "Kadın Cinayetleri: Kavramsallaştırma ve Sorunlu Yaklaşımlar". *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13 (7): 89-99.
- Gödelek, Kamuran (2005). "Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2005(15): 97-107.
- Görgün, Baran, Aylin, Canet Tuba SARITAŞ, Birsen ŞAHİN KÜTÜK (2017). "Medyada Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin İçerik ve Sunum Açısından Analizi: Beyazgazete.Com Örneği". *Sosyoloji Konferansları*, 55 (2017-1): 107-132.
- Gürses, Fatma (2017). "Kadın Cinayetlerinin Haber Söylemi: Münevver Karabulut ve Özgecan Aslan Haberleri Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(3): 541-568.
- Hamel, Christelle and Alice Debauche (der.) (2013). "Violences contre les femmes". *Nouvelles Questions Féministes*, 32(1): 1-9.
- Hanmer, Jalna (2012 [1977]). "Violence et contrôle social des femmes". In *Questions*

- Korkmaz, Alkan, Sevinç ve Açelya Allmer (2013). "Mekânın DNA'sı: Toplumsal Cinsiyetin Mekansal Kalıplarının Sorgulanması". *Kadın/Woman* 2000, 14(1): 107-133.
- Köse, Hüseyin ve Aziz Coşkun (2018). "Kadın Cinayeti Haberlerinin Retorik Haber Çözümleme Yöntemi İle İncelenmesi: Hürriyet.Com.Tr Örneği". *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4): 191-222.
- Lacombe, Delphine (2012). "Visibilité et occultation des violences masculines envers les femmes au Nicaragua (1979-1996)". *Dans Problèmes d'Amérique latine*, 2 (84): 13-39.
- Lacombe, Delphine (2018). "Légiférer sur les « violences de genre » tout en préservant l'ordre patriarcal. L'exemple du Nicaragua (1990-2017)". *Droit et société*, 2 (99): 287-303.
- Özdemir, Murat (2010). "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1):323-343.
- Saygılıgil, Feryal (2013). "Mekânın Cinsiyeti". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1): 209-218.
- Spinelli, Barbara (2011). "Femicide and Feminicide In Europe. Gender-Motivated Killings of Women as a Result of Intimate Partner Violence". United Nations (UN) Expert Group Meeting on gendermotivated killings, New York.
- Strange, Carolyn (2003). "Masculinities, Intimate Femicide and the Death Penalty in Australia, 1890-1920". *British Journal of Criminology*, (43): 310-339.
- Tekeli, Serdar, Esra (2016). "Kadın Cinayeti Haberlerinin Retorik Haber Çözümleme Yöntemi İle İncelenmesi". *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 129-142
- Tuncer, Selda (2012). "Beşerî Coğrafyaya Feminist İtirazlar". *Fe Dergi* 4(1): 79-90.
- Walby, Sylvia (1989). "Theorising Patriarchy". *Sociology*, 23(2): 213-234.
- Yalçinkaya, Şengül (2015). "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekansal Davranış: Yurt Odaları". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8 (37): 639- 646.
- Yetim, Dilek ve Erkan Melih Şahin (2009). "Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım". *Aile Hekimliği Dergisi*, 2(2): 48-53.
- Yıldırım, Besim ve Esra Dudu (2014). "Farklı Yayın Politikalarına Sahip Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddetin Sunumu". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,18(3): 23-50.
- Yüceşahin, M. Murat (2016). "Toplumsal Cinsiyet ve Mekânın Karşılıklı İlişkisi: Patriyarkanın Sosyal Mekânı Örgütleyişine Dair Bir Tartışma". *Kadın/Woman* 2000, 17(1): 73-101.

Tezler

- Dinçer, Onur (2014). *Eşitlik Tahayyülünün Müşterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri Ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine Bir Analiz*. Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ergüneş, Duran, Ezgi (2014). *İstanbul Sözleşmesi'nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi Ve Sözleşme'nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü*. Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

- Halıcı, Coşkun (2007). Gazete Haberlerinde Kadına Yönelik Şiddet: Posta ve Takvim Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberleri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Solak, Güleç, Sevcan (2014). Mekân-Kimlik Etkileşimi ve Kentsel Mekândaki Tezahürleri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Raporlar

- Altınay, Ayşe Gül ve Yeşim ARAT (2007). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/11/Ay%C5%9Fe-G%C3%BC1-Alt%C4%B1nay-Ye%C5%9Fim-Arat-turkiyede_kadina_yonelik_siddet_2007.pdf (17.02.2020)
- Bianet 2019 Erkek Şiddeti Çetelesi. <https://bianet.org/bianet/erkek-siddeti/219203-erkekler-2019-da-en-az-328-kadini-oldurdu> (22.05.2020).
- Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye Sivil Toplum Yürütme Kurulunun 7. Dönem Periyodik Raporu (2016). <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw-g%C3%B6lge-2016-TR.pdf>
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2018 Veri Raporu. <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2869/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2018-veri-raporu> (05.06.2020).
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2019 Veri Raporu. <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu> (05.06.2020).
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Veri Raporu. <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu> (28.04.2021).
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin hükümlerini yürürlüğe koyan yasal ve diğer tedbirler hakkında Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu (2017). https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/06/Istanbul_Soz_TR_Izleme_Platformu_G%C3%B6lge_Rapor2.pdf
- Sosyo-Politik Saha Araştırmaları Merkezi, Kadın Cinayetleri/Katliamlarına Dair Ocak/Ekim 2020 Medya İncelemesi Raporu. <https://sahamerkezi.org/kadin-cinayetleri-katliamlarina-dair-ocak-ekim-2020-medya-incelemesi-raporu/> (03.01.2021).
- Taştan, Coşkun ve Aslıhan Küçüker Yıldız (2019). Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler. Polis Akademisi Yayınları. Rapor No: 21. https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf (03.04.2021).

TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri <https://tuikweb.tuik.gov.tr/> (14.12.2020).
Türkiye Pekin+25 Kadın Platformu Politika Tutum Belgesi (2019).
https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2019/11/Pekin25_tr_web.pdf

Yasa ve Yönetmelikler

- Remi Gazete (08.03.2012). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 28227.
- Resmi Gazete (14.10.1985). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 18898.
- Resmi Gazete (27.05.1949). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 7217.
- Resmi Gazete (17.01.1998). 4320 No'lu Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 23233.
- Resmi Gazete (03.07.2005). Belediye Kanunu, 5393.
- Resmi Gazete (04.07.2006). 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, 26218.
- Resmi Gazete (04.05.2007). 5636 No'lu Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 26512.
- Resmi Gazete (01.03.2008). Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 26803.
- Resmi Gazete (20.03.2012). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 28239.
- Resmi Gazete (18.01.2013). 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, 28532.
- Resmi Gazete (05.01.2013). Kadın Konukevlerinin Açılması Ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 28519.
- Resmi Gazete (17.03.2016). Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 29656.
- Resmi Gazete (20.3.2021). Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 31429.
- TBMM (07.05.2004). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No :5170
<https://www.anayasa.gen.tr/5170sk.htm> (04.01.2021).
- TBMM, Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar, Karar No : 849.

Elektronik Kaynaklar

- Aktürk, Hüseyin (30 Haziran 2020). "Covid-19 Pandemisi Döneminde Ev İçi Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Türkiye'nin 3 Aylık Döneme İlişkin Karnesi". Tarih, Ekonomi ve Siyaset Araştırmaları Derneği.
<https://www.tesadernegi.org/covid-19-pandemisi-doneminde-ev-ici-siddet-ve-toplumsal-cinsiyet-esitligi-turkiyenin-3-aylik-doneme-iliskin-karnesi.html?418302&418302> (26.12.2020).
- Anıt Savaş. <http://anitsayac.com/?year=2021> (25.04.2021).
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (2002). Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı Rec (2002)5 ve İzahat Belgesi
http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/461_1.pdf (04.01.2021).

- Avşar Baldan, Güliz ve Nalan Akış (2017). “Flört Şiddeti”. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 43 (1): 41-44. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uutfd/issue/35308/391935>
- Bianet Erkek Şiddeti Çetelesi Mart 2021 (06.04.2021). <https://bianet.org/kadin/toplumsal-cinsiyet/241914-erkekler-mart-ta-36-kadini-oldurdu> (16.04.2021).
- Boğaziçi Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Koordinatörlüğü <https://citok.boun.edu.tr/tr/content/fl%C3%B6rt-%C5%9Fiddetiisrarl%C4%B1-takip-nedir>
- CEDAW Komitesi (2017). 35 No’lu Tavsiye Kararı <https://www.kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-%C3%A7eviri-Nazan-Moro%C4%9Flu.pdf> (04.01.2021).
- Erdönmez, Müyesser Ebru ve Altan Akı (2005). “Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri”. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi e-Dergisi, 1(1): 67-87. <https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf> (25.05.2019).
- Esgün, İbrahim Uğur (1999). “Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk”. Birikim Dergisi, (118), Şubat 1999: 25-36. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-118-subat-1999-sayi-118-subat-1999/2312/makro-iktidar-mikro-iktidar-ve-hukuk/5341> (08.04.2020).
- Haberler.com (15.04.2021). “Eşini öldüren cani ‘Kadın cinayetlerinde en az ceza nasıl alınır’ diye internetten arama yapmış”. <https://www.haberler.com/son-dakika-esini-oldurduktan-sonra-ormanda-saklanan-katil-14069144-haberi/> (16.04.2021).
- Hürriyet (09.09.2016). “Gece yarısı kurşunlara hedef oldu”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/geceyarisi-kursunlara-hedef-oldu-40219928> (22.03.2020).
- Hürriyet (28.10.2018). “Korkunç Cinayette Yasak Aşk Şüphesi!”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/korkunc-cinayette-yasak-ask-suphesi-41000807> (05.06.2020).
- Hürriyet (08.02.2020). “Hafize şikayetini geri alıp, sığınmaevinden kendisini öldüren eşe geri dönmüş”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hafize-sikayetini-geri-alip-siginma-evinden-kendisini-olduren-esine-donmus-41450144> (17.09.2020).
- İstanbul Barosu (20.03.2021). “İstanbul Sözleşmesinin Feshedilmesi Hakkında Açıklamamızdır”. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16263&Desc=%C4%B0stanbul-S%C3%B6zle%C5%9Fmesi%E2%80%99nin-Feshedilmesi-Hakk%C4%B1ndaki-A%C3%A7%C4%B1klamam%C4%B1zd%C4%B1r> (13.04.2021).
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (20 Haziran 2020). “Kadına Yönelik Şiddet Pandemi Sürecinde Artarak Devam Ediyor- Birleşik Metal İş”. <http://isigmeclisi.org/20434-kadina-yonelik-siddet-pandemi-doneminde-artarak-devam-ediyor-birlesik-met> (04.11.2020).

- Kadının İnsan Hakları Projesi (2001). Pekin +5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/129570/mod_resource/content/0/pekin%2B5-%20T%C3%BCrkiye%20Raporu.pdf (03.05.2021).
- Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler Derneği (2016). Kadına Yönelik Şiddet Katılımcı Kitapçığı. http://www.kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/KIHYC_ILO_Oturum_6_Kitapcik.pdf (24.04.2020).
- Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/292_1.pdf, (12.06.2019).
- Kepenek, Evrim (23 Kasım 2020). “Kadınlar Şiddetten Korunma Yöntemlerini Anlatıyor”. Bianet. <https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/234825-cigdem-toker-savunma-sporu-ogrenmis-olmayi-isterdim> (05.01.2021).
- Koğacıoğlu, Dicle (2009). Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği. <http://www.feministyaklasimlar.org/sayi-09-ekim-2009/gelenek-soylemleri-ve-iktidar-dogallasmasi-2/> (01.04.2021).
- Milli Gazete (23.01.2021). “Şimdi Sıra 6284'te”. <https://www.milligazete.com.tr/haber/6802386/simdi-sira-6284te> (16.04.2021).
- Milliyet (06.06.2020). “Platonik aşk kurbanı kadın, Tokat'ta toprağa verildi”. <https://www.milliyet.com.tr/milliyet-tv/platonik-ask-kurbani-kadin-tokatta-topraga-verildi-video-6228772> (13.09.2020).
- Milliyet (08.10.2020). “Boşanma Davasının Arifesinde Karısını Öldürdü!”. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bosanma-davasinin-arifesinde-karisini-oldurdu-6324736> (26.10.2020).
- Mor Çatı (2019). Türkiye'de Kadınların Yasal Kazanımları. <https://www.morcati.org.tr/tr/8-mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/462-turkiye-de-kadınların-yasal-kazanımları> (08.06.2019).
- Mor Çatı (2021). Şiddet Biçimleri. <https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/> (28.01.2021).
- Morris, York, Susan (2017). “Gaslighting Nasıl Tanımlanır ve Yardım Alınır?”. <https://www.healthline.com/health/gaslighting> (02.04.2021).
- Mura, Elif S. U. (2018). “Rebecca Solnit'in Açıklayan Adamlarından Mansplaining'e : Bir Kavram Nasıl Doğdu?”. <https://viraverita.org/yazilar/rebecca-solnitin-aciklayan-adamlarindan-mansplaininge-bir-kavram-nasil-dogdu> (08.04.2021).
- NTV (2009). “Kadın Cinayetleri Yüzde 1400 Artış Gösterdi”. <https://www.ntv.com.tr/yasam/kadin-cinayetleri-yuzde-1400-artis-gosterdi,8pIIUWARJ06jRXMTfN8T1A> (28.05.2019).
- OHCHR, Dünya İnsan Hakları Konferansı <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> (03.01.2021).
- Özmen, Engin, Hakan Türktan, Caner Aksu (29.01.2021). “Dünyanın en güvenli şehirleri açıklandı! İlk 10'da Türkiye'den bir il var...”. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/dunyanin-en-guvenli-sehirleri-aciklandi-ilk-10da-turkiyeden-bir-il-var-41727952> (25.02.2021).

- Sargın, Ayşe (2010-2012). “Kamu Kurumları ve Kadın Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadına Yönelik Şiddet İle Mücadele ve Şiddete Uğrayan Kadınlara Destek Mekanizması”. Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi Projesi. https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/siddet_kitapcik.pdf (23.01.2020).
- Serbestiyet (23.03.2021). “Dilipak ‘evet ama, yetmez’ diyor: ‘Sıra çocukları cinsel istismardan koruyan sözleşmede’”. <https://serbestiyet.com/haberler/dilipak-evet-ama-yetmez-diyor-sira-cocuklari-cinsel-istismardan-koruyan-yasada-54793/> (16.04.2021).
- Ses Eşitlik, Adalet, Kadın Platformu (7 Aralık 2020). “Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması: 2020 Kadın Hakları Deklarasyonu” <http://esitlikadaletkadın.org/sinirlar-otesi-kadin-dayanisma-2020-kadin-haklari-deklarasyonu/> (05.01.2021).
- Sutherland, Georgina (2019). “Mediated representations of violence against women in the mainstream news in Australia”. Sutherland et al. BMC Public Health, 19(502) : 1-8, <https://doi.org/10.1186/s12889-019-6793-2> (14.06.2019).
- TBMM, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013. [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_(1-29).pdf) (07.06.2019).
- TBMM, Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/kadina_karsi_siddet/, (08.06.2019).
- TBMM, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> , (11.06.2019).
- TRT Haber (20.03.2021). “Cumhurbaşkanı Yardımcısı Oktay’dan İstanbul Sözleşmesi açıklaması”. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-566043.html> (14.03.2021).
- TRT Haber (20.03.2021). “Bakan Selçuk: Kadın haklarının teminatı iç mevzuatımızdaki mevcut düzenlemelerdir”. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-selcuk-kadin-haklarinin-teminati-ic-mevzuatimizdaki-mevcut-duzenlemelerdir-566028.html> (15.04.2021).
- Tuncer, Selda (2015). “Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusal Feminist Bir Saha Hikâyesi”. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2(2): 30-58. <https://doi.org/10.17572/mj2015.2.3058> (19.06.2019).
- Türkiye Nüfusu (2020). <https://www.nufusu.com/> (22.02.2021).
- UNHR, Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı <https://www.ohchr.org/EN/ABOUTUS/Pages/ViennaWC.aspx> (03.01.2021).
- UN WOMEN, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm> (04.01.2021)
- Yeltekin, Yılmaz, Sevinç (der.) (2004). “Kongrelerden: Küreselleşme ve Kadın Sempozyumu”. TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 13(3): 114. <https://www.ttb.org.tr/sted/sted0304/kongre.pdf> (03.01.2021).